

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Извјештај о финансијској стабилности 2021

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Извјештај о финансијској стабилности за 2021. годину

ИЗДАВАЧ

Централна банка Босне и Херцеговине
Маршала Тита 25, 71000 Сарајево
тел. (387 33) 278 100
факс (387 33) 278 229
Интернет: www.cbbh.ba
е-маил: contact@cbbh.ba

За све информације контактирати:
Одјељење за финансијску стабилност

Уредништво:

др Сенад Софтић
мр Марко Видаковић
др Жељко Марић
мр Ернадина Бајровић
Весна Папић
др Дејан Ковачевић
др Белма Чолаковић
мр Амир Хациомерагић

Припрема за штампу:

Графичар д.о.о.

Штампа

Графичар д.о.о.

Тираж:

50 примјерака

Публиковање и умножавање у образовне и некомерцијалне сврхе је
дозвољено уз обавезно навођење извора.

© Централна банка Босне и Херцеговине | сва права задржана

Садржај:

УВОД	7
ИЗВРШНИ САЖЕТАК	8
1. ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ ОКРУЖЕЊА	13
1.1 Трендови у међународном окружењу	13
1.2 Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони	17
1.2.1 Ефекти на банкарски сектор	17
1.2.2 Ефекти на реални сектор	18
2. МАКРОЕКОНОМСКИ ТЕНДОВИ У БИХ	23
3. ДОМАЋИНСТВА	35
4. ПРЕДУЗЕЋА	43
5. ФИНАНСИЈСКИ ПОСРЕДНИЦИ	51
5.1 Банкарски сектор	51
5.2 Небанкарски финансијски сектор	68
6. ФИНАНСИЈСКА ИНФРАСТРУКТУРА	73
6.1 Платни системи	73
6.2 Регулаторни оквир	75
СТАТИСТИЧКИ ДОДАТАК	77

СПИСАК ГРАФИКОНА

Графикон 1.1: Годишња стопа раста БДП-а, по групама земаља	15
Графикон 1.2: Кретање референтних каматних стопа водећих централних банака	16
Графикон 1.3: Цијене хране и нафте	16
Графикон 1.4: Цијена злата и курс EUR/USD	17
Графикон 1.5: Кретање цијена акција банака мајки домаћих банака	18
Графикон 1.6: Промјене у јавном дугу израженом у процентима БДП-а у 2021. години	19
Графикон 1.7: Приноси десетогодишњих државних обвезница	19
Графикон 1.8: Кретање главних тржишних индекса	20
Графикон 1.9: Стопа незапослености у ЕУ	20
Графикон 1.10: Извоз БиХ у земље главне трговинске партнере	20
Графикон 2.1: БДП БиХ (годишња промјена и допринос расту по категоријама)	23
Графикон 2.2: БДП, извоз роба и индустријска производња (% годишње промјене)	25
Графикон 2.3: Тржиште рада на крају 2021. године	27
Графикон 2.4: Нето плате и инфлација	28
Графикон 2.5: Структура текућег рачуна БиХ	28
Графикон 2.6: Јавни дуг БиХ и буџетски салдо (% БДП-а)	29
Графикон 2.7: Девизне резерве и спољни дуг	30
Графикон 3.1: Задуженост становништва према финансијским институцијама	35
Графикон 3.2: Задуженост становништва према институцијама и типу задужења, 2021. година.....	35
Графикон 3.3: Кредити становништву по намјени и кредитни раст	37
Графикон 3.4: Новоодобрени кредити становништву	37
Графикон 3.5: Валутна структура кредита становништву	37
Графикон 3.6: Неквалитетни кредити по категоријама	38
Графикон 3.7: Неквалитетни у укупним кредитима становништву, по банкама	39
Графикон 3.8: Новоодобрени кредити и просјечне пондерисане каматне стопе	39
Графикон 3.9: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе	39
Графикон 3.10: Депозити становништва по рочности	40
Графикон 3.11: Орочени депозити становништва и каматне стопе на депозите	40
Графикон 4.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2021. године.....	43
Графикон 4.2: Потраживања од предузећа према одабраним дјелатностима у 2021. години.....	45
Графикон 4.3: Просјечна задуженост предузећа по одабраним дјелатностима у 2020. и 2021. години.....	45
Графикон 4.4: Просјечно доспијеће по кредитима	46
Графикон 4.5: Учешће неквалитетних у укупним кредитима предузећа, по дјелатностима	46
Графикон 4.6: Каматне стопе на кредите предузећима, по банкама	47
Графикон 4.7: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе	47
Графикон 5.1: Актива и кредити у процентима БДП-а	52
Графикон 5.2: Промјене најважнијих ставки биланса банкарског сектора	53
Графикон 5.3: Актива банкарског сектора	53
Графикон 5.4: Изложеност ка сектору владе, по банкама, у 2021. години	56
Графикон 5.5: Страна актива и пасива комерцијалних банака	57
Графикон 5.6: Токови стране пасиве у банкарском сектору	57
Графикон 5.7: Секторска структура депозита	59
Графикон 5.8: Структура укупних депозита по преосталој рочности	60
Графикон 5.9: Дијаграм индикатора финансијског здравља банкарског сектора	60
Графикон 5.10: Ефекат смањења регулаторног капитала на CAR, Q4 202. године	61
Графикон 5.11: Квалитет кредитног портфеља	62
Графикон 5.12: Учешће неквалитетних у укупним кредитима, по банкама на крају 2021. године.....	62
Графикон 5.13: Добит банкарског сектора	63
Графикон 5.14: Индикатори профитабилности	63
Графикон 5.15: Индикатори ликвидности.....	63

СПИСАК ТАБЕЛА

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста	14
Табела 2.1: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе	20
Табела 2.2: Индикатори ризика фискалне одрживости	31
Табела 3.1: Потраживања од становништва, картице	36
Табела 3.2: Кредити становништву, рочна и валутна структура	38
Табела 4.1: Пословни приходи предузећа, по дјелатностима	44
Табела 4.2: Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга	46
Табела 5.1: Вриједност имовине финансијских посредника	51
Табела 5.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација	69
Табела 6.1: Трансакције у међубанкарском платном промету	73
Табела 6.2: Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (ННП)	74

СТАТИСТИЧКИ ДОДАТАК

Табела А1: Промјене сувереног рејтинга	79
Табела А2: Индекс цијена некретнина	82
Табела А3: Индикатори финансијског здравља	84
Табела А4: Статусне промјене у банкама у периоду од 2001. до 2021. године	85

Текстни оквир:

Текстни оквир 1: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност	23
Текстни оквир 2: Сектор грађевинарства и тржиште некретнина	25
Текстни оквир 3: Утицај рата у Украјини на банкарски сектор БиХ	52
Текстни оквир 4: Процјена финансијског циклуса	54
Текстни оквир 5: Мрежна анализа прелијевања системских	57
Текстни оквир 6: Тестови на стрес	64

Земље:

BG	Бугарска
CY	Кипар
ES	Шпанија
FR	Француска
GR	Грчка
HR	Хрватска
IE	Ирска
IT	Италија
PT	Португал
SK	Словачка

СКРАЋЕНИЦЕ

ABRS	Агенција за банкарство Републике Српске
БДП	Бруто домаћи производ
BHAS	Агенција за статистику БиХ
БиХ	Босна и Херцеговина
BIS	Bank for International Settlements
BLSE	Бањалучка берза
CAR	Стопа адекватности капитала (Capital Adequacy Ratio)
ЦББиХ	Централна банка Босне и Херцеговине
CET 1	Основни капитал првог реда (Common Equity Tier 1)
CHF	Швајцарски франак
ЦРК	Централни регистар кредита
ЕЦБ	Европска централна банка
ЕУ	Европска унија
EUR	Евро
ФБА	Агенција за банкарство Федерације Босне и Херцеговине
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине
FED	Систем федералних резерви
HNI	Herfindahl–Hirschman индекс
JRTP	Јединствени регистар трансакционих рачуна
КМ	Конвертибилна марка
МФТ БиХ	Министарство финансија и трезора БиХ
МКО	Микрокредитне организације
ММФ	Међународни монетарни фонд
NPL	Неквалитетни кредити (Nonperforming loans)
OPEC	Организација земаља извозница нафте
ROAA	Поврат на просјечну активу (Return on Average Assets)
ROAE	Поврат на просјечни капитал (Return on Average Equity)
РС	Република Српска
RTGS	Бруто поравнање у реалном времену (Real Time Gross Settlement)
S&P	Standard & Poor's
САД	Сједињене Америчке Државе
SASE	Сарајевска берза
СТО	Свјетска трговинска организација
USD	Амерички долар
Водич	Водич за компилацију индикатора финансијског здравља Међународног монетарног фонда из 2019. године
WEO	Свјетски економски преглед (World Economic Outlook)

УВОД

Под финансијском стабилношћу ЦББиХ подразумева стање у којем финансијски систем може апсорбовати шокове без значајних поремећаја у свом тренутном и будућем функционисању и чије функционисање нема негативне утицаје на економију.

Мандат ЦББиХ за праћење стабилности финансијског система индиректно произлази из Закона о ЦББиХ. ЦББиХ има активну улогу у развоју и имплементацији политике стабилности и одрживог економског раста БиХ, кроз осигурање стабилности домаће валуте и укупне финансијске и економске стабилности у земљи. Једна од основних задаћа ЦББиХ је успостава и одржавање одговарајућих платних и обрачунских система као дијела финансијске инфраструктуре. ЦББиХ доприноси очувању финансијске стабилности кроз законом утврђену надлежност координације дјелатности ентитетских агенција за банкарство. ЦББиХ, у складу с одлуком Управног одбора, учествује у раду међународних организација које раде на учвршћивању финансијске и економске стабилности кроз међународну монетарну сарадњу. Активности ЦББиХ на пољу праћења стабилности финансијског система обухватају и специјализовану комуникацију с релевантним међународним и домаћим институцијама којом се осигурава континуитет процеса праћења системских ризика. Допринос очувању финансијске стабилности ЦББиХ даје у оквиру чланства у Сталном комитету за финансијску стабилност БиХ.

Публиковањем Извјештаја о финансијској стабилности ЦББиХ настоји допринијети финансијској стабилности у БиХ кроз:

- Унапређење разумевања и подстицање дијалога о ризицима за финансијске посреднике у макроекономском окружењу;
- Упозоравање финансијских институција и других учесника на тржишту на могући колективни утицај њихових појединачних акција;
- Стварање консензуса о финансијској стабилности и побољшање финансијске инфраструктуре.

Иако је фокус овог извјештаја на догађајима из 2021. године, његов обухват је проширен и на најважнија дешавања из прве половине 2022. године, у складу с доступним подацима у вријеме израде. Извјештај о финансијској стабилности за 2021. годину је организован по поглављима како слиједи. У извршном сажетку су наглашени најважнији ризици по стабилност финансијског система. У првом поглављу су представљени главни трендови и ризици из међународног окружења. У склопу овог поглавља посебно су издвојени главни ризици из ЕУ и еврозоне, те су описани њихови ефекти на банкарски сектор и реалну економију овог географског подручја, са фокусом на ризике који могу имати утицај на банкарски сектор и реалну економију БиХ. Друго поглавље даје преглед трендова и потенцијалних ризика из домаћег окружења који се одражавају на функционисање финансијског система у БиХ, укључујући и преглед главних трендова и ризика који долазе из фискалног сектора. Треће поглавље илуструје ефекте ризика идентификоване у претходним поглављима на потраживања од становништва. Фокус четвртог поглавља су ефекти идентификованих ризика на сектор правних лица. У петом поглављу се оцењују ефекти ризика на стабилност финансијског сектора, са фокусом на банкарски сектор. Шесто поглавље илуструје основне трендове у финансијској инфраструктури: платним системима и регулаторном оквиру. Извјештај о финансијској стабилности за 2021. годину садржи шест текстних оквира: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност, Сектор грађевинарства и тржиште некретнина, Утицај рата у Украјини на банкарски сектор БиХ, Процјена финансијског циклуса за БиХ, Мрежна анализа прелијевања системских ризика и Тестови на стрес.

На крају, потребно је нагласити да се овај извјештај бави искључиво питањима од значаја за системски ризик, јер је надзор пословања финансијских посредника, у складу с важећим законима у БиХ, задатак надлежних супервизора за финансијски сектор. Његов основни циљ је да укаже на ризике који долазе из финансијског система, као и макроекономског окружења, те процијени способност система да апсорбује те шокове.

ИЗВРШНИ САЖЕТАК

Основне карактеристике глобалне економије у 2021. години су: опоравак економске активности у свим земљама свијета након укидања рестриктивних мјера које су за вријеме трајања пандемије коронавируса довеле до застоја економских и социјалних активности на глобалном нивоу, убрзан и снажан раст инфлације у другом дијелу године подстакнут растом цијена енергената и хране на свјетском нивоу услјед повећане потражње и континуираних поремећаја у ланцима снабдијевања, раст јавног дуга генерисан обимним фискалним подршкама те даље провођење експанзивне монетарне политике водећих централних банака. Крајем 2021. године долази до јачања геополитичких ризика због поновног заоштравања односа у руско-украјинској кризи, који су кулминирали већ у фебруару 2022. године почетком рата у Украјини те довели до даљњег јачања глобалних инфлаторних притисака и песимизма у погледу очекиваног економског раста у наредним периодима. Због новог инфлаторног шока почетком 2022. године, коригована су и ранија очекивања да би инфлација могла бити краткотрајног и пролазног карактера те долази до заоштравања монетарних политика водећих централних банака и сукцесивног повећања референтних каматних стопа. ЕЦБ је најдуже одолијевала притисцима, али је сада већ извјесно да ће доћи до низа подизања каматних стопа ове монетарне власти у другом полугодишту 2022. године.

Кључни ризици по финансијску стабилност еврозоне су: висок ниво јавног дуга, презадуженост сектора нефинансијских предузећа и становништва, брзорастуће цијене некретнина, високе стопе инфлације, које уз очекивани раст каматних стопа наглашавају ризик могућности редовног сервисирања обавеза у дужем року. Посљедишно, може се очекивати раст кредитног ризика у банкама и даљњи притисак на њихову капитализацију и већ ниску профитабилност.

Ризици из домаћег макроекономског окружења су ослабили током 2021. године, с обзиром да је опоравак економске активности био и снажнији од првобитно очекиваног. Забиљежен је значајан раст индустријске производње и извоза, а видљива су и побољшања на тржишту рада и јачање активности на тржишту некретнина. Позитивне макроекономске околности су значајно ублажиле фискални дефицит сектора опште владе и утицале на побољшање платнобилансне позиције земље. Међународне рејтинг агенције су задржале дугорочни кредитни рејтинг БиХ непромијењеним, наглашавајући да умјерен ниво јавног дуга и фискално ограничавање посљедњих година пружа фискални простор који може пружити одговоре на економске шокове. Очекује се да ће се посљедице негативних трендова на свјетским тржиштима енергената, хране и производних материјала, који су услједили након почетка рата у Украјини, дијелом прелити и на домаћу економију те су и пројекције средњорочног раста реалног БДП кориговане наниже.

Опоравак економске активности је, уз побољшане индикаторе са тржишта рада и повећане приливе по основу дознака из иностранства, ублажио ризике у сектору домаћинства. Повољни услови задужења код банака имали су позитиван утицај на раст тражње за кредитима и опоравак кредитне активности у овом сектору. Депозити су биљежили снажан раст, али је он углавном генерисан растом износа средстава на трансакционим рачунима и депозитима по виђењу. Настављен је тренд побољшања квалитета кредитног портфеља у сегменту становништва, међутим у наредном периоду извјесно је очекивати раст кредитног ризика у овом сектору. Раст каматних стопа вршиће притисак на повећање обавеза по основу постојећих кредитних задужења, док ће истовремено успоравање економског раста праћено снажним растом инфлације вршити притисак на слабљење расположивог дохотка грађана.

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима у 2021. години је забиљежила тек благи раст. Опоравак економске активности у БиХ није био праћен снажнијом кредитном активношћу у сектору нефинансијских предузећа. У финансирању пословних активности сектор предузећа се, као и претходних година, највише ослањао на кредитну подршку банака. Просјечне каматне стопе на кредите задржале су се на ниским нивоима, што је омогућавало задуживање предузећа по релативно повољним условима. Позитивна кретања у домаћем макроекономском окружењу, као и мјере које су биле на снази цијелу 2021. годину и које су банке предузимале према клијентима у циљу ублажавања негативних посљедица пандемије, доприносиле су очувању ниског нивоа кредитног ризика у сектору нефинансијских предузећа. Међутим, са успоравањем економског опоравка крајем године, примјетно је јачање кредитног ризика у сектору предузећа, који се огледа кроз благо погоршање квалитета кредитног портфеља у посљедњем кварталу. Наставак слабљења економске активности, уз очекивани раст каматних стопа, у наредном периоду доприносиће даљем расту кредитног ризика који произилази из сектора предузећа.

Захваљујући добром финансијском здрављу, као и мјерама регулатора за ублажавање и опоравак од негативних економских посљедица пандемије, банкарски сектор је успјешно амортизовао ризике везане уз пандемију коронавируса. Банкарски сектор БиХ је у 2021. години остао адекватно капитализован, индикатори квалитета aktive су побољшани те је забиљежен значајан раст индикатора профитабилности и ликвидности. Опоравак кредитне активности је успорен, на што указују и вриједности индикатора финансијског циклуса. Настављен је динамичан раст депозита домаћих резидентних сектора, али је пролонгирани период ниских каматних стопа утицао на даљње смањење просјечне рочности депозита те посљедишно на раст ризика који произилазе из рочне

структуре извора финансирања. Кризна ситуација с почетка 2022. године, произашла из санкција које је ЕУ провела над банкама у руском власништву, брзом и успјешном интервенцијом домаћих регулатора је превазиђена, те је спријечен ризик од потенцијалног наглог и неконтролисаног подизања депозита грађана из банака, који је могао довести до финансијске кризе. Слједом успоравања економског опоравка, у наредном периоду може се очекивати јачање ризика, и то управо ризика који је идентификован као најзначајнији ризик у домаћем банкарском сектору, кредитног ризика. Очекивани раст каматних стопа и негативни макроекономски трендови у одређеној мјери ће вршити притисак на способност даљњег задужења и редовног сервисирања обавеза у оба кључна сегмента домаћег приватног сектора. Ипак, добре капиталне позиције и висока ликвидност банкарског сектора остављају банкама довољно простора за апсорпцију ризика, чему у прилог говоре и резултативеденог тестирања на стрес који указују да је банкарски сектор у могућности да амортизује веома снажне макроекономске шокове.

Централна банка БиХ је у 2021. години извршавала своју законску обавезу одржавања одговарајућих платних система. Платни промет се одвијао несметано кроз системе жиро клиринга и бруто поравнања у реалном времену (RTGS). Одржавани су Централни регистар кредита (ЦРК) и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката (ЈРРПС), а реализација трансакција путем међународног клиринга плаћања са иностранством се одвијала несметано.

У 2021. години домаће институције су наставиле са доношењем нових подзаконских аката, којима је у значајној мјери комплетиран кључни сет регулаторних прописа у оквиру ентитетских закона о банкама. Формално признање дугогодишњег рада на провођењу реформи у области банкарске регулативе и надзора над банкама коначно је крајем године дошло у виду одлуке Европске комисије, којом је потврђена еквиваленција супервизорског и регулаторног оквира у БиХ са одредбама ЕУ. Институционални и регулаторни оквир за банкарски систем у БиХ су оцијењени напредним, усклађеним и уређеним према правилима која се примјењују и у ЕУ. У току прве половине 2022. године су донесене одлуке којима су укинуте привремене мјере за банкарски сектор, сектор лизинга и микрокредитних организација, које су имале за циљ ублажавање негативних економских посљедица узрокованих појавом корона вируса.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ ОКРУЖЕЊА

1. ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ ИЗ МЕЂУНАРОДНОГ ОКРУЖЕЊА

Основне карактеристике глобалне економије у 2021. години су: опоравак економске активности у свим земљама свијета, захваљујући укидању рестриктивних мјера раније уведених с циљем борбе против пандемије коронавируса, те брз и значајан раст стопа инфлације у другом дијелу године услед раста цијена енергената и хране на свјетском нивоу. Као резултат обимне фискалне подршке, ниво јавног дуга широм свијета је значајно порастао.

У 2021. години долази до опоравка свјетске економије од кризе изазване пандемијом коронавируса, која је довела до снажног пада економске активности у 2020. години. Опоравак глобалне економије, подржан снажним мјерама фискалне политике и експанзивне монетарне политике, напредком у процесу вакцинације, почео је успоравати у трећем кварталу због све израженијих поремећаја у глобалним ланцима снабдијевања те поновљеног периода високог броја заражених коронавирусом, након чега је уследило поновно увођење мјера затварања појединих економија у четвртм кварталу 2021. године. Финансијски услови су остали повољни, упркос континуираним тржишним очекивањима нормализације монетарне политике услед јачања инфлације. Крајем 2021. године долази и до јачања геополитичких ризика због поновног заоштравања односа у руско-украјинској кризи.

Почетком 2022. године долази до избијања рата у Украјини, што је убрзо изазвало многоструке негативне ефекте на свјетску, а посебно економију еврозоне. Рат је наштетио глобалној трговини, снабдијевању храном те посљедишно довео до раста цијена хране, као и цијена горива и других роба, што је довело до смањења расположивог дохотка становништва. Стопа инфлације је већ забиљежила раст током 2021. године као резултат повећане потражње, узроковане опоравком привреде и континуираним поремећајима у ланцима снабдијевања на страни понуде, али ју је рат додатно убрзао. Пораст инфлације, у правилу, доводи до значајног повећања каматних стопа од стране централних банака и поштравања монетарних услова. Пораст каматних стопа се догађа у контексту повећаног спољног дуга великог броја земаља као резултат фискалних мјера за ублажавање

пандемије. На финансијским тржиштима долази до турбуленција које се огледају у брзом паду цијена акција те наглом јачању курса америчке валуте који додатно повећава инфлаторне притиске у земљама чија валута депрецира. Због свега наведеног, ММФ је у априлу 2022. године значајно снизио прогнозе економског раста за 2022. и 2023. годину у односу на претходне периоде када су вршене пројекције.

1.1. Трендови у међународном окружењу

Након што је у 2020. години забиљежена снажна контракција глобалне економске активности узрокована избијањем пандемије коронавируса, у 2021. години долази до економског опоравка. У 2021. години на глобалном нивоу је забиљежен раст економске активности од 6,1%, при чему су развијене земље биљежиле раст од 5,2%, док је у групи земаља у развоју забиљежен нешто јачи раст економске активности који је износио 6,8% (табела 1.1). Највећи раст економске активности у групи развијених земаља у 2021. години имале су Велика Британија, са стопом раста од 7%, затим САД са стопом од 5,7% те земље еврозоне са стопом раста од 5,3%. С друге стране, Индија је забиљежила највећи раст међу земљама у развоју са стопом од 8,9% те је слиједи Кина са стопом раста од 8,1%.

Према пројекцијама ММФ-а из априла 2022. године, у текућој 2023. години се очекује раст глобалне економије од 3,6%. Априлске пројекције указују на очекивано успоравање глобалног раста које је пројецтирано на стопу од 3,3% у средњем року. Пројекције су засноване на претпоставкама да ће рат у Украјини остати ограничен само на територију Украјине те да будуће санкције Русији неће укључивати енергетски сектор, као и да ће економски утицај пандемије коронавируса опадати током 2022. године. Очекује се да ће глобални output и запосленост остати испод претпандемијских нивоа до 2026. године у већини земаља. Снажни инфлаторни притисци ће потрајати дуже него што је то прогнозирано прије почетка рата у Украјини.

Табела 1.1: Реални БДП, годишња стопа раста

	Реални БДП, годишња стопа раста					Промена у односу на пројекцију из октобра 2021. године	
	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2021.	2022.
Свијет	2,9	-3,1	6,1	3,6	3,6	0,2	-1,3
Развијене економије	1,7	-4,5	5,2	3,3	2,4	0,0	-1,2
САД	2,3	-3,4	5,7	3,7	2,3	-0,3	-1,5
ЕУ	2,0	-5,9	5,4	2,9	2,5	0,3	-1,5
Еврозона	1,6	-6,4	5,3	2,8	2,3	0,3	-1,5
Велика Британија	1,7	-9,3	7,4	3,7	1,2	0,6	-1,3
Јапан	-0,2	-4,5	1,6	2,4	2,3	-0,8	-0,8
Земље у развоју и тржишта у настајању	3,7	-2,0	6,8	3,8	4,4	0,4	-1,3
Русија	2,2	-2,7	4,7	-8,5	-2,3	0,0	-11,4
Кина	6,0	2,2	8,1	4,4	5,1	0,1	-1,2
Европске земље у развоју и тржишта у настајању	2,5	-1,8	6,7	-2,9	1,3	0,7	-6,5
Главни спољнотрговински партнери							
Њемачка	1,1	-4,6	2,8	2,1	2,7	-0,3	-2,5
Хрватска	3,5	-8,1	10,4	2,7	4,0	4,1	-3,1
Србија	4,3	-1,0	7,4	3,5	4,0	0,9	-1,0
Италија	0,5	-9,0	6,6	2,3	1,7	0,8	-1,9
Словенија	3,3	-4,2	8,1	3,7	3,0	1,8	-0,9
Аустрија	1,5	-6,7	4,5	2,6	3,0	0,6	-1,9
Црна Гора	4,1	-15,3	12,4	3,8	4,2	5,4	-1,8

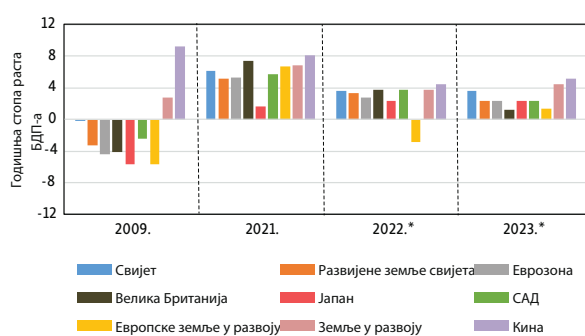
Извор: World Economic Outlook, IMF, April 2022, калкулација ЦББиХ

Глобална економија је забиљежила снажан опоравак у 2021. години (графикон 1.1), иако су примјетне разлике између брзине опоравка развијених земаља и земаља у развоју. Очекивања у погледу наставка опоравка у 2022. години ревидирана су наниже, услјед поновног успоравања економске активности до којег је дошло након почетка рата у Украјини. Кинеска економија се наставила снажно опорављати у првој половини 2021. године, те је у првом кварталу забиљежен годишњи раст БДП-а од 18,3%, док је у другом кварталу ова стопа износила 7,9%. У другој половини године забиљежено је знатно успоравање економске активности због проблема у сектору грађевинарства, поновних затварања економије због новог таласа пандемије и пада потрошње. Ипак, годишњи раст економије Кине у 2021. години достигао је 8,1% и надмашио је пројекцирани раст од 6% захваљујући знатном расту извоза. Кина је поновно у 2022. години увела мјере затварања економије у борби против коронавируса, што је довело до забринутости због могућих даљих прекида у испорукама робе, као и до смањења потрошње. Предвиђа се да ће наведене мјере резултирати наглим успоравањем кинеске економије у другом кварталу 2022. године, те да ће доћи до скромног опоравка у другој половини 2022. године. Поред наведеног, очекује се и да ће спољна потражња, посебно из еврозоне ослабити усљед рата у Украјини.

Економија САД-у је у 2021. години забиљежила највећи раст од 1984. године, захваљујући снажној подршци владе пакетима помоћи у борби против негативних економских ефеката пандемије коронавируса. Економија САД-а је убрзано расла у првом кварталу 2021. године, и то по стопи од 6,4% у односу на први квартал претходне године те 4,3% у односу на четврти квартал 2020. године, подстакнута додатним пакетима фискалне помоћи становништву и предузећима те отварању економије услјед великог раста броја вакцинисаног становништва и посљедишног смањења броја заражених коронавирусом. Раст је настављен и у другој половини године те је у четвртм кварталу забиљежена годишња стопа раста од 6,9%. Output је готово досегао претпандемијске нивое, а стопа незапослености се вратила на ниво с краја 2019. године. У 2022. години, снажан раст цијена представља највећи ризик по економију САД-а, а постоје и нове забринутости повезане с ратом у Украјини и кинеским затварањем економије. Приоритет економске политике САД-а је учинковито успоравање раста цијена без изазивања рецесије, мјерама монетарне политике. Ипак, до подизања референтне каматне стопе долази тек у првом кварталу 2022. године, у тренутку када је забиљежена негативна годишња стопа раста реалног БДП од -1,5%. Према прелиминарним подацима, економски опоравак је изостао и у другом кварталу 2022. године, а евидентна је контракција тржишта некретнина, успоравање тржишта рада те пад реалних плата. Све наведено доводи до забринутости о могућој рецесији америчке економије.

Економија еврозоне се у 2021. години опорављала бржим темпом него што је било очекивано и забиљежила је снажан раст од око 5,2%, након значајног пада забиљеженог у 2020. години. Побољшање епидемиолошке ситуације и укидање рестриктивних мјера је довело до пораста потрошње и пораста БДП-а који је у трећем кварталу достигао претпандемијски ниво. Ипак, понуда није могла пратити повећану потражњу: недостатак радне снаге и прекиди у ланцима снабдијевања су довели до пораста цијена, којем је допринио и значајан раст цијена енергената, поготово природног гаса и електричне енергије. Појавом новог таласа пандемије коронавируса у четвртм кварталу 2021. године, узрокованог новим сојем вируса омикрон, долази до поновног затварања економија, те посљедишно успоравања раста БДП-а. Почетак 2022. године је обиљежен јачањем економске активности еврозоне, уз побољшање потрошње и инвестиција, али већ у првом кварталу долази до новог шока повезаног са почетком рата у Украјини, који доводи до снажног скока цијена енергената и роба, те смањења трговинске размјене са Русијом из које земље еврозоне увозе највећи дио нафте и природног гаса. Посљедишно, ММФ-ове пројекције економског раста еврозоне ревидиране су наниже у априлу 2022. године.

Графикон 1.1: Годишња стопа раста БДП-а, по групама земаља

Извор: ММФ (WEO, април 2022.)

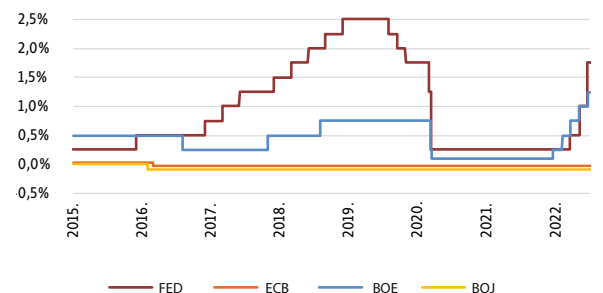
Монетарна политика водећих централних банака у 2021. години је остала стимулативна, уз повећане притиске за почетак нормализације услед знатног пораста инфлације, при чему су многи програми квантитативних олакшица смањени или у потпуности завршени. Почетком 2022. године поједине централне банке отпочеле су са подизањем референтних каматних стопа те се, у складу са најављеним политикама и мјерама, наставак нормализације монетарне политике водећих централних банака и наставак повећања референтних каматних стопа може очекивати и у даљем току 2022. године. Банка Енглеске је прва од водећих свјетских централних банака повећала референтну каматну стопу са нивоа од 0,1% на 0,25% у децембру 2021. године, када је окончала и свој програм квантитативних олакшица, након чега је услједило још једно повећање на ниво од 0,5% у фебруару 2022. године. Референтна каматна стопа је потом повећана на 0,75% у марту 2022. године те на ниво од 1% у мају исте године, како би се инфлација приближила циљаном нивоу. Инфлација је у априлу досегла 9%, што је највиши ниво забиљежен у посљедњих четрдесет година.

С друге стране, FED и ЕЦБ су задржале референтне каматне стопе непромијењеним у току 2021. године. Међутим, FED је већ на састанку у марту 2022. године донио одлуку о повећању референтне каматне стопе за 25 базних поена (распон 0,25%-0,50%) те о престанку куповине имовине у оквиру програма квантитативних олакшица, због све већег раста инфлације, далеко изнад циљног нивоа. На мајској сједници је референтна каматна стопа додатно повећана за 50 базних поена (распон 0,75%-1,00%) те је најављено смањење биланса FED-а с почетком од 1. јуна 2022. године. Одлука FED-а на састанку у јуну да подигне референтну каматну стопу за 75 базних поена (распон 1,50%-1,75%) је донесена с циљем заустављања даљег убрзаног раста инфлације, упркос очекивањима да ће доћи до успоравања економије и раста незапослености у наредним мјесецима. FED је најавио и даље повећање ове стопе на наредним састанцима, тако да се очекује да ће референтна каматна стопа до краја 2022. године бити на нивоу од око 3,4%.

У 2021. години ЕЦБ је извршила три додатне операције дугорочног рефинансирања банака у склопу програма (TLRTO III) уз још повољније услове финансирања те је у јулу 2021. године објавила ревизију своје стратегије и промијенила дефиницију циљаног нивоа инфлације (с досадашњег годишњег нивоа од „испод, али близу 2%“, на циљани ниво инфлације од 2% у средњем року) како би повећала флексибилност за одржавање стимулативне монетарне политике у дужем временском периоду. На састанку одржаном у марту 2022. године, ЕЦБ је задржала главне каматне стопе непромијењенима и објавила да крајем марта завршава куповину обвезница у оквиру пандемијског REPP програма. Такође, ЕЦБ је објавила мјесечне износе куповине имовине непандемијског програма квантитативних олакшица, које су се наставиле обављати у смањеном обиму до краја јуна 2022. године. Управни одбор ЕЦБ-а је на јунској сједници најавио да од 1. јула 2022. више неће проводити нето куповине у склопу програма куповине обвезница, те да намјерава повећати референтне каматне стопе за 25 базних поена на састанку који ће се одржати у јулу, након чега ће услједити поновно повећање у септембру. ЕЦБ очекује да ће у периоду након септембра наставити са постепеним и континуираним даљњим повећањем каматних стопа, у зависности од нових података и процјена кретања инфлације у средњем року, а с циљем постизања нивоа инфлације од 2%.

Банка Јапана је у току 2021. и прве половине 2022. године задржала експанзивну монетарну политику и референтну каматну стопу непромијењеном, на нивоу од -0,1%, као одговор на слабу потражњу и нагласила да је на поскупљење неких роба, посебно енергената, пожељно одговорити мјерама које нису монетарне политике. Иако су основне потрошачке цијене расле годишњом стопом од 2,1% (у априлу 2022. године), Банка Јапана сматра да се инфлација неће одржати око циљаних 2% у дужем року и да су повећања цијена узрокована вишим трошковима енергије и сировина привременог карактера.

Графикон 1.2: Кретање референтних каматних стопа водећих централних банака

Извор: FED, ECB, BOE, BOJ

Напомена: На графикону је приказана горња граница интервала референтне каматне стопе. FED-а; Свјетска здравствена организација прогласила је пандемију коронавируса у марту 2020. године; Банка Енглеске је у децембру 2021. године прва од кључних централних банака подигла референтну каматну стопу.

Цијена сирове нафте је забиљежила значајан пораст у 2021. години у односу на претходну годину, с обзиром да је опоравак глобалне економије довео до пораста потражње која је надмашила понуду. У прва три мјесеца 2021. године цијена нафте је забиљежила раст и достигла ниво од око 63 USD по барелу, углавном због појачаног оптимизма око вакцинације, очекивања да ће стимулативне мјере у САД појачати тражњу за нафтом, али и због одлуке великих произвођача чланица ОПЕКС-а да смање обим понуде у току 2021. године како би подстакле раст цијена нафте, након пада забиљеженог у претходној години. Глобална производња је расла спорије од пораста тражње, што је узроковало наставак раста цијена нафте и у другом кварталу. Производња нафте није могла пратити ниво потражње, с обзиром да су од пада цијена нафте у 2014. години, као и током пандемије, смањивана улагања у екстракцију нафте, што је додатно појачано и процесом преласка на обновљиве изворе енергије. Наведени несразмјер понуде и потражње доводи до знатног скока цијена нафте у трећем кварталу 2021. године. Цијена сирове нафте је порасла за око 50% у току 2021. године у односу на претходну годину. Прва половина 2022. године је донијела даљњи раст цијена нафте, услед избијања рата у Украјини, који је довео до прекида у производњи и трговини нафтом, као и санкција на увоз сирове нафте и одређених нафтних деривата из Русије које су увеле земље ЕУ. Из наведених санкција је привремено изузет увоз сирове нафте која се испоручује нафтоводима у оне државе чланице ЕУ које су због свог географског положаја нарочито зависне од руских залиха и немају одрживу алтернативу. Цијена сирове нафте је премашила 100 долара по барелу први пут у неколико година. Већ високе цијене сирове нафте додатно су порасле када је Кина почела ублажавати ограничења везана за коронавирус крајем маја 2022. године, док је ЕУ објавила планове да смањи увоз руске нафте за 90% до краја године.

Цијене природног гаса снажно су се опоравиле у 2021. години достижући десетогодишњи максимум у Сјеверној Америци те рекордан ниво у Азији и Европи. Знатно повећање цијена природног гаса резултат је комбинације више фактора: раст потражње природног гаса у 2021. години је био већи него што се очекивало, услед снажног економског опоравка и хладнијих временских прилика, док је снабдијевање природним гасом било отежано услед неколико планираних

и непланираних несташница дуж цијелог ланца снабдијевања. Рат у Украјини је изазвао кризу у снабдијевању енергијом, па су високе цијене и проблеми из друге половине 2021. године додатно интензивирани. Цијене природног гаса средином 2022. године биле су скок од готово 50% у односу на исти период претходне године.

Цијене осталих сировина без енергије су такође забиљежиле раст, првобитно под утицајем укидања мјера за спречавање ширења пандемије коронавируса. Цијене хране биле су константан раст од јуна 2020. године, те су у марту 2021. године досегле до тада највећи ниво у готово седам година. Највеће повећање цијена хране у 2021. години је било у групи биљних уља, меса и млијечних производа, што је одраз повећане тражње, а нарочито повећања увоза Кине. Рат у Украјини, која је један од највећих извозника пшенице и других житарица, је довео до изразитог раста цијена хране. Свјетска банка предвиђа да ће цијене пшенице порастати за више од 40%, достижући рекордни ниво у 2022. години, што ће створити притисак на економије у развоју које се ослањају на увоз пшенице, посебно из Русије и Украјине. Такође је предвиђено да ће цијене метала порастати за 16% у 2022. години, прије него што дође до ублажавања раста цијена метала у 2023. години, које ће ипак остати на повишеним нивоима. Такође, пораст цијена појединих интермедијарних добара доводи до ланчаног пораста цијена других роба за чију се производњу она употребљавају (нпр. више цијене природног гаса подижу цијене производње вјештачког ђубрива, што врши притисак на цијене пољопривредних производа).

Графикон 1.3: Цијене хране и нафте

Извор: Свјетска банка

Кретања на свјетским девизним тржиштима у 2021. години такође су обиљежена утицајем растуће инфлације, повезаним најавама промјене монетарне политике водећих централних банака те неповољним кретањима у међународном окружењу крајем 2021. и почетком 2022. године. Евро је забиљежио слабљење у 2021. години у односу на амерички долар услед јачег раста економије САД-а, укључујући и бржи пораст стопе инфлације него што је то био случај у еврозони, те ранијем заоштравању монетарне политике FED-а у односу на ЕЦБ. У 2022. години, долар је наставио јачати под утицајем растуће инфлације и низа повећања референтне каматне стопе од стране FED-а, уз очекивања даљња повећања на свакој наредној сједници у 2022. години (графикон 1.4).

Након значајног раста у 2020. години, цијена злата се у 2021. години задржала на релативно високом нивоу. Уз повремено варирање цијене услјед волатилности тражње за сигурним видовима имовине у току године, просјечна цијена злата је у 2021. години забиљежила благи раст. Просјечна цијена злата у 2021. години износила је 1.799,6 USD за унцу, што је за 1,7% више у односу на просјечну цијену злата у 2020. години. Почетком 2021. године, захваљујући напретку процеса вакцинације, инвестициона клима се почела нормализовати, што је довело до постепеног пада цијене злата. Међутим, пад цијене злата је заустављен под утицајем неизвјесности везаних уз појаву нових сојева коронавируса, све наглашенијим ризицима раста инфлације и јачањем потрошачке потражње за златом. Почетком 2022. године цијена злата је забиљежила значајан раст, услјед раста тражње за сигурнијим видовима имовине, који кореспондира са почетком рата у Украјини. Колико је снажан утицај курса долара и монетарне политике америчке централне банке на цијену злата, најбоље илуструје ситуација у мају када је курс долара достигао двадесетогодишњи максимум, цијена злата је пала на тромјесечни минимум. Почетком јуна долази до поновног раста цијене злата, да би потом цијена забиљежила пад услјед очекивања даљњег повећања референтне каматне стопе FED-а од 75 базних поена.

1.2. Преглед главних ризика у ЕУ и еврозони

Најзначајнији ризик у 2021. години је представљала растућа инфлација, односно могућност да проблеми у ланцима снабдијевања и раст цијена енергената потрају дуже него што је очекивано те, сходно томе, ефекти потенцијалног ранијег повећања референтних каматних стопа на економије еврозоне. Овај ризик је додатно снажно порастао након избијања рата у Украјини, због чега се ЕЦБ одлучила на нормализацију монетарне политике раније него што је то било очекивано. Такође, иако је процес имунизације довео до сузбијања пандемије и опоравка свјетске економије, нови сојеви коронавируса и нови таласи пандемије су представљали ризик за економију ЕУ и еврозоне у току 2021. године.

Кључни ризици по финансијску стабилност су: висок ниво дуга предузећа и повећан јавни дуг, брзорастуће цијене

некретнина, презадуженост сектора нефинансијских предузећа и становништва и појачан ризик у погледу редовног сервисирања обавеза у дужем року услјед раста каматних стопа и укидања мјера подршке владе, високе стопе инфлације и висока инфлаторна очекивања, као и ниска профитабилност банака.

1.2.1. Ефекти на банкарски сектор

Банкарски сектор је показао отпорност у току кризе изазване пандемијом коронавируса, захваљујући добрим капиталним позицијама изграђеним након финансијске кризе 2008. године. Ублажавању негативних утицаја пандемије на банкарски сектор значајно је допринијело доношење пакета мјера Европске комисије за олакшање пословања банака у пандемији, као и снажна подршка влада предузећима. Банке еврозоне су биле адекватно капитализоване, а стопа редовног основног капитала (CET1) за системски важне институције на крају четвртог квартала 2021. године износила је 15,2%. На индикаторе капитализације позитиван утицај имала су задржана добит и нижи просјечни пондери ризика. На основу анализа које је провела ЕЦБ, креирајући неколико сценарија везаних за рат у Украјини, процијењено је да ће банкарски сектор еврозоне остати отпоран и у екстремном сценарију који је базиран на претпоставкама наставка рата у Украјини те са њим повезаних негативних макроекономских ефеката.

Профитабилност банака еврозоне се опоравила у 2021. години захваљујући нижим трошковима резервисања за очекиване кредитне губитке и већим оперативним приходима, али и даље зависи од наставка укупног економског опоравка. Укупни поврат на акцијски капитал (ROE) системских банака еврозоне износи 6,6% и биљежи значајан пораст у односу на претходну годину када је износио 1,7%. Претпандемијски структурални изазови, попут ниске трошковне ефикасности и ограничене диверзификације извора прихода су и даље присутни. Банке еврозоне су такође суочене са растућом потребом да се изврши дигитална трансформација те да управљају импликацијама транзиције на зелену економију. Иако је банкарски систем еврозоне показао отпорност у погоршаним макроекономским условима изазваним ратом у Украјини, индиректни ефекти рата, попут поремећаја у ланцима снабдијевања и пораста цијена, би се могли негативно одразити на пословање предузећа и расположиви доходак домаћинства, што би повећало кредитни ризик за банке. Такође, пораст каматних стопа би могао изложити банке повећаном кредитном ризику из нефинансијског сектора. Дакле, најзначајнији ризик по пословање банака представља могући пад профитабилности у условима појачаног кредитног ризика. Додатно, снажан раст цијена стамбених некретнина у ЕУ, услјед снажне потражње за стамбеним хипотекарним кредитима, нарочито у појединим чланицама ЕУ, може довести до јачања кредитног ризика уколико дође до нагле корекције цијена некретнина наниже у наредном периоду.

Квалитет aktive банака је побољшан у 2021. години, првенствено под утицајем побољшања квалитета кредитног портфеља. У четвртном кварталу учешће некавалитетних у укупним кредитима пало је на 2,1%, захваљујући продаји и секуритизацији кредитних портфеља. Опоравак квалитета кредита је забиљежен у већини индустрија у сектору нефинансијских предузећа, као и у сектору домаћинстава. Ризици повезани са завршетком пандемијске подршке предузећима се нису материјализовали, иако је већина мораторијума истекла. Ипак, предузећа из појединих индустрија које су биле посебно погођене пандемијом су забиљежила значајан пад профитабилности. Уз постојеће рањивости, успоравање економске активности и наставак инфлаторних притисака доводе до јачања ризика по квалитет aktive банкарског сектора земаља ЕУ и еврозоне.

Кредитни рејтинзи банкарских групација које послују у БиХ су у току 2021. године потврђени, док су изгледи побољшани са негативних на стабилне и позитивне.

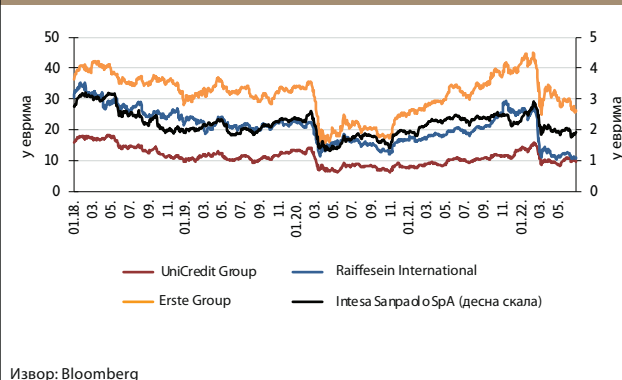
Рејтинг агенција S&P је два пута у току године ревидирала outlook Интеса Санпаоло и UniCredit S.p.A са негативног на стабилне, а затим на позитивне, уз образложење да се економски ризици по талијанске банке смањују захваљујући побољшаним економским условима и пројекцијама раста за наредне двије године. Рејтинг агенција Moody's је у мају 2021. потврдила кредитни рејтинг UniCredit Bank са стабилним изгледима, као и рејтинг Интеса Санпаоло банке чији су изгледи промијењени са негативног на стабилан. Moody's је у септембру 2021. подигла дугорочни кредитни рејтинг Raiffeisen банке на A2 са A3, уз оцјену да се финансијска снага и отпорност ове групације поправила, те да је задржан кредитни квалитет и добра капитализација групације, а самим тим је заштићена профитабилност у изазовним условима пословања. Рејтинг агенција S&P је крајем године ревидирала за једну степеницу навише кредитни рејтинг Ерсте групе, на A+ са A са стабилним изгледима, као резултат промјена у својој методологији и оцјене да ова банкарска групација има изграђене солидне додатне капацитете за апсорпцију губитака. Кредитни рејтинзи других банкарских групација су остали непромијењени. Рејтинг агенција S&P је у мају 2022. године потврдила кредитни рејтинг Raiffeisen банке A- и задржала њен негативан outlook, упркос утицају рата у Украјини на ову банку, јер процјењује да ће Raiffeisen банка успјешно апсорбовати економске ефекте рата и повезаних политичких интервенција. Профит ове групе у Русији је чинио 18% њеног укупног профита у 2021. години, а кредитирање је чинило 4% укупног кредитирања. Економска криза и ефекти санкција у Русији ће, по процјени ове рејтинг агенције, довести до пада профитабилности и погоршања квалитете aktive Raiffeisen групације. Рејтинг агенција Moody's је такође потврдила рејтинг Raiffeisen банке на нивоу A2 са стабилним изгледима.

Цијене акција банака еврозоне су се у 2021. години вратиле на претпандемијске нивое. Резултати пословања су били бољи од очекиваних, што је резултирало враћањем повјерења инвеститора и формирањем мишљења да је

банкарски сектор успјешно превазишао иницијалне изазове везане уз пандемију коронавируса. Такође, додатни мотив за инвестирање представља и укидање препорука за обуставу исплате дивиденди, коју је ЕЦБ донијела у октобру 2021. године.

Када је ријеч о банкарским групацијама које послују у БиХ, највећи раст вриједности акција забиљежила је UniCredit S.p.A и то 77% у односу на претходну годину, затим Erste Group и Raiffeisen Bank International AG од 66% и 55% респективно, док је Интеса Санпаоло С.п.А забиљежила пораст вриједности акција од 19%. Након избијања рата у Украјини, почетком 2022. године, банкарски сектор еврозоне се нашао под новим притиском, те су цијене акција банкарских групација забиљежиле значајан пад. Ипак, цијене акција су се убрзо опоравиле, с обзиром да је само неколико банака имало значајне изложености према Русији и Украјини. Међутим, цијене акција банкарских групација остале су на нешто нижим нивоима, услјед повећаних ризика повезаних са ратом у Украјини.

Графикон 1.5: Кретање цијена акција банака мајки домаћих банака

1.2.2. Ефекти на реални сектор

Један од највећих ризика са којима се еврозона суочила у 2021. години и који обиљежава и 2022. годину је ризик знатног пораста инфлације. Након дугог низа година када су забиљежене ниске стопе инфлације и дефлаторних притисака у последњим годинама, у еврозони је од средине 2021. године забиљежен брз и неочекиван раст цијена, поготово енергије, услуга, хране и индустријских производа, узрокован брзим порастом тражње с једне и уским грлима у ланцима снабдијевања с друге стране. Опоравак еврозоне је успорен у 2022. години након избијања рата у Украјини и услјед наставка раста стопа инфлације, што је довело до јачања забринутости због могућег избијања рецесије.

Фискалне мјере подршке које су земље чланице еврозоне проводиле како би подржале своје економије у пандемијским условима су у већој мјери повучене у току 2021. године са слабљењем пандемије и поновним покретањем економске активности. Буџетски дефицит земаља еврозоне је у четвртном кварталу 2021. године износио 3,6% БДП-а, што представља значајно смањење

у односу на претходну годину када је износио 7,5% БДП-а. Омјер буџетског дефицита и БДП-а је смањен због већег пораста прихода у односу на раст буџетских расхода, као и већег оствареног раста БДП-а у поређењу са претходним периодом. Јавни дуг земаља чланица еврозоне је смањен са 97,2% колико је износио у 2020. години, на 95,6% на крају 2021. године, захваљујући снажном порасту БДП-а. Међутим, нормализација монетарне политике и пораст каматних стопа вршиће притисак на фискалну позицију у наредном периоду, с обзиром да поједине земље еврозоне имају потребе за рефинансирањем дуга у наредне двије године.

Графикон 1.6: Промијене у јавном дугу изражене у процентима БДП-а у 2021. години

Извор: Еуростат, калкулација ЦББиХ

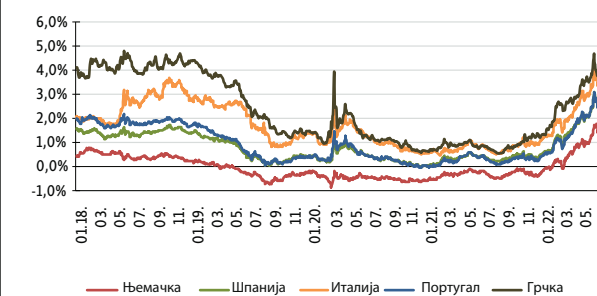
Опоровак се одразио и на услове на тржишту имовине са фиксним приносима. Приноси на државне обвезнице већине земаља еврозоне су забиљежили раст, међутим поново је наглашено јачање ризика фрагментације тржишних приноса и снажнији раст приноса периферних земаља еврозоне у односу на приносе базних земаља.

Приноси на њемачке 10-годишње државне обвезнице су на крају 2021. године порасли за 387 базних поена у односу на крај 2020. године на ниво од -0,182%. Истовремено, приноси на италијанске обвезнице су повећани за 627 базних поена у односу на крај претходне године и износили су 1,17%. Приноси десетогодишњих обвезница Грчке, Шпаније и Португала такође су забиљежили снажан раст у истом периоду (графикон 1.7). Прву половину године је обиљежио почетак економског опоравка, након проналаска вакцине против коронавируса, који је потакнуо апетит инвеститора за ризичнијом активом, међутим, у другој половини године, инфлаторни притисци су утицали и на финансијска тржишта еврозоне. Инфлација, очекивања везана за динамику раста и брзину нормализације монетарне политике су утицала на раст приноса на обвезнице земаља еврозоне.

Непосредно након почетка рата у Украјини, повећана је волатилност на финансијским тржиштима, а инвеститори су тражили сигурнија улагања, што је довело до краткотрајног пораста цијена обвезница, тј. пада приноса. Ипак, убрзо је дошло до снажног раста приноса на обвезнице земаља еврозоне након што је ЕЦБ сигнализирала низ повећања каматних стопа почевши од јула с циљем обуздавања рекордно високе инфлације. Знатан скок приноса је забиљежен на обвезнице периферних земаља еврозоне, што је довело до забринутости због растуће разлике

између приноса на обвезнице јужноевропских земаља и Њемачке и у вези с тим повезаних ризика финансијске фрагментације. Ризик фрагментације је ризик неравномјерне трансмисије нормализације монетарне политике ЕЦБ-а у земљама које чине еврозону. Као одговор на растуће ризике, ЕЦБ је у јуну 2022. године најавила креирање новог инструмента за сузбијање дивергенција у трошковима позајмљивања, како би се смањила разлика у приносима обвезница базних и периферних земаља еврозоне.

Графикон 1.7: Принос десетогодишњих државних обвезница

Извор: Bloomberg

У току 2021. године рејтинг агенције су потврдиле кредитне рејтинге већине земаља еврозоне те ревидирале изгледе кредитног рејтинга навише.

Агенција S&P је у току 2021. године ревидирала изгледе за кредитни рејтинг Кипра, Естоније, Грчке и Италије на позитивне. Агенција S&P је повећала дугорочни кредитни рејтинг Грчке са ББ- на ББ са позитивним изгледима, као резултат очекивања да ће влада својим политикама убрзати структурне реформе и консолидацију буџета, потпомогнута значајним средствима из ЕУ фонда за опоравак од кризе у виду грантова и позајмица. Агенција Fitch је у децембру 2021. године повећала кредитни рејтинг Италије за један ниво на БББ са стабилним изгледима, на основу бржег раста италијанске економије у 2021. години него што се раније очекивало, стопама раста које су биле више од стопа раста еврозоне.

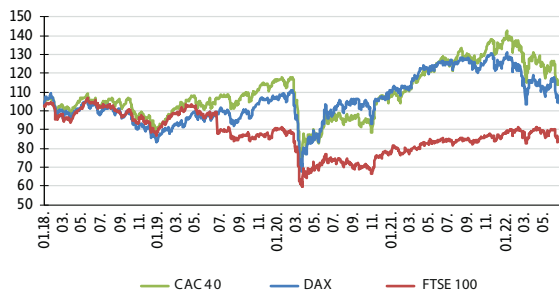
Рејтинг агенција Fitch је почетком 2022. године повећала изгледе кредитног рејтинга Грчке са стабилних на позитивне. У првој половини 2022. године рејтинг агенција S&P је повећала изгледе кредитног рејтинга Аустрије са стабилних на позитивне, Шпаније са негативних на стабилне те је повећала дугорочни кредитни рејтинг Грчке са ББ на ББ+ са стабилним изгледима.

Берзански индекси су током 2021. године забиљежили раст на претпандемијске вриједности. (графикон 1.8).

Захваљујући снажном опоравку економске активности у 2021. години, дошло је и до постепеног опоравка вриједности главних берзанских индекса еврозоне. Избијање рата у Украјини је довело до пораста волатилности на тржиштима те пада вриједности берзанских индекса. Ипак, ова реакција је била краткотрајна, с обзиром да су се вриједности индекса опоравиле већ у марту 2022. године.

Међутим, услјед забринутости због могућег сценарија смањеног раста економске активности и повећања стопе инфлације те одговора централних банака, у априлу и мају поново долази до пада вриједности ризичније активе.

Графикон 1.8: Кретање главних тржишних индекса

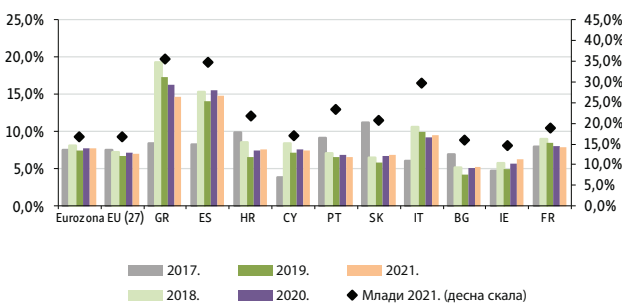

Извор: Bloomberg, калкулација ЦББиХ, просјечна вриједност тржишних индекса у 2017. = 100

Опоровак економске активности у земљама еврозоне је довео до пада стопе незапослености, која је у трећем кварталу 2021. године достигла претпандемијски ниво.

Стопа незапослености у земљама еврозоне је на крају 2021. године износила 7% и смањена је за 1,2 процентна поена у односу на претходну годину. Стопа незапослености младих, који су били посебно погођени пандемијом, је такође значајно пала, на историјски најнижи ниво од 14,9%. Захваљујући брзој и значајној реакцији како на нивоу ЕУ тако и на националним нивоима, повећање незапослености током пандемије није било сразмјерно великом паду у outputу. Тржиште рада се веома брзо опоравило у 2021. години, захваљујући вакцинацији која је омогућила повећање мобилности, а потражња за радном снагом је доживјела снажан скок, те је убрзо дошло до појаве недостатка радне снаге у бројним индустријама, што може бити последица неусклађености квалификација радника и захтјева послова које обављају, подстакнуте пандемијом и могућих промјена у преференцијама радника, као и продуженој употреби помоћи за незапосленост која може подстаћи на одлагање тражења посла.

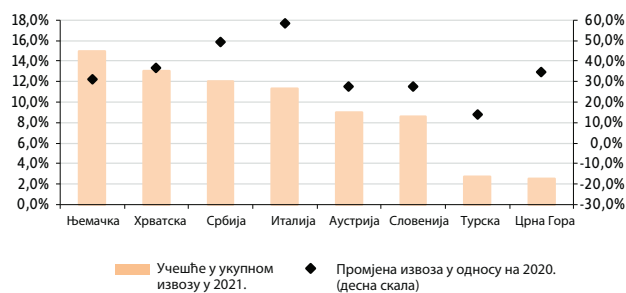
Графикон 1.9: Стопа незапослености у ЕУ

Извор: Еуростат

Током 2021. године је дошло и до снажног опоравка свјетске трговине, а самим тим и спољнотрговинске размјене БиХ. У 2021. години укупан извоз из БиХ износио је 14,3 милијарде КМ и биљежи пораст од 35,7% у односу на претходну годину, док је укупан увоз износио 21,6 милијарди КМ, што је за 27,9% више у односу на претходну годину. Покривеност увоза извозом повећана је у односу на претходну годину и износила је 66,1%, док је спољнотрговински робни дефицит износио 7,3 милијарде КМ у поређењу са 6,4 милијарде у 2020. години. Укупан извоз у земље ЕУ повећан је за 36,4% у односу на 2020. годину и износи 10,4 милијарде КМ. Извоз је повећан у све земље главне спољнотрговинске партнере БиХ. Директни ефекти рата у Украјини на трговинску размјену БиХ су мали, с обзиром да размјена са Украјином има веома мали удио у укупној трговинској размјени БиХ, док је у трговинској размјени с Русијом БиХ нето увозник, а највећи дио увоза из Русије (80%) се односи на увоз нафте и гаса. Ипак, индиректни ефекти су значајнији, путем увоза из Хрватске и Србије, посебно нафте и гаса, који чине значајан удио у укупном увозу БиХ.

Графикон 1.10: Извоз БиХ у земље главне трговинске партнере

Извор: БХАС, калкулација ЦББиХ

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

МАКРОЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ У БИХ

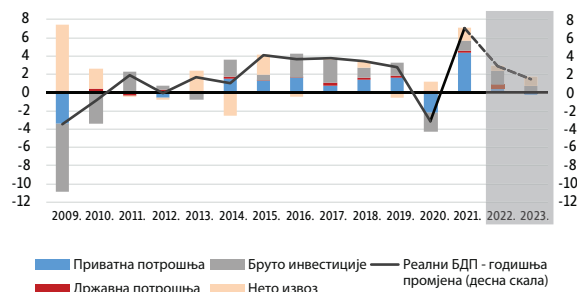
2. МАКРОЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И РИЗИЦИ У БИХ

Након снажне рецесије у претходној години, у свим сегментима бх. економије забиљежена су позитивна кретања у 2021. години која се огледају у значајном опоравку економске активности, расту индустријске производње и извоза, умјереном порасту запослености и просјечних плата, опоравку тржишта некретнина, рекордном повећању прихода од пореза те побољшању фискалне позиције земље. Повећана економска активност одразила се и на побољшање платнобилансне позиције те на ублажавање спољних рањивости земље. С друге стране, уз опоравак економске активности, други дио 2021. године обиљежио је и убрзан раст потрошачких цијена, услјед поремећаја у ланцима снабдијевања на глобалном нивоу, а инфлаторни притисци у БиХ су додатно повећани у 2022. години након избијања рата у Украјини. Снажан раст инфлације представља кључни ризик по многе сегменте бх. економије, због чега се у наредној години очекује успоравање економске активности, првенствено као посљедица смањења расположивог дохотка и личне потрошње, те утицај на финансијску стабилност, кроз раст кредитног ризика у банкарском сектору.

Постпандемијску 2021. годину обиљежио је опоравак економске активности у БиХ, а забиљежени економски раст од 7,1% је знатно премашио првобитне пројекције. Постепено укидање рестриктивних мјера због побољшања епидемиолошке ситуације и повећани потрошачки оптимизам довели су до рекордног раста економске активности у другом кварталу (11,6% на годишњем нивоу), а остварени раст је био за 30 б.п. виши од реалног економског раста забиљеженог током првог квартала 2007. године (11,3%), који се до сада сматрао рекордним. Већина водећих економија такође је забиљежила двоцифрене стопе раста током другог квартала, са наставком опоравка и у другом дијелу године, али нешто слабијим интензитетом. Оно што је заједничко за све земље јесте да је рекордно висок раст БДП-а доминантно резултат изузетно ниске статистичке базе из претходне године, односно рекордно ниског нивоа економске активности у периоду који је био обиљежен великим рестрикцијама како би се сузбило неконтролисано ширење коронавируса. Као резултат слабљења утицаја базног ефекта и јачања инфлаторних притисака, раст реалног БДП-а у БиХ почео је успоравати у другом дијелу 2021. године. Вриједи истаћи да су опоравку економске активности придонијеле све компоненте БДП-а, при чему је приватна потрошња дала највећи допринос економском расту у 2021. години (допринос од 4,3 процентних поена). Под утицајем опоравка спољне потражње у 2021. години остварена је рекордна извозна активност, али због истовремено снажног раста увоза роба и услуга, нето трговински биланс роба и услуга није имао израженији позитиван допринос БДП-у (1,5 процентних поена). Опоравак домаће потражње у највећој мјери био је одраз раније одгођене потрошње становништва из акумулисане штедње и из прилива по основу дознака из иностранства након ублажавања рестриктивних мјера. Бруто инвестиције забиљежиле су опоравак након снажијег пада

у претходној години, али је њихов допринос економском расту и даље остао скроман (графикон 2.1).

Графикон 2.1: БДП БиХ (годишња промјена и допринос расту по категоријама)

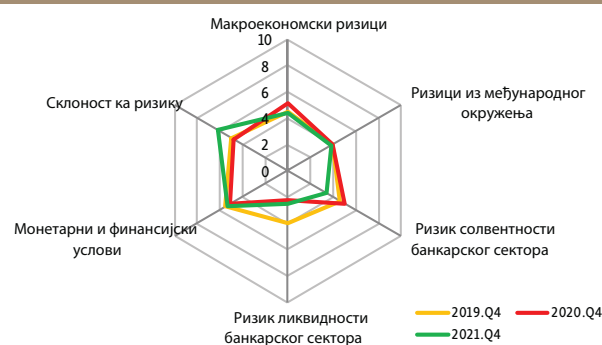

Извор: БХАС, ЦББиХ
* За 2022. и 2023. пројекције ЦББиХ

Текстни оквир 1: Оцјена главних макрофинансијских ризика по финансијску стабилност

Оцјена главних макрофинансијских ризика који могу настати у реалном, фискалном, спољном или финансијском сектору или као резултат њихове међусобне повезаности, као и процјена монетарних и финансијских услова и склоности ка ризику урађена је на основу квантитативног алата (енг. Dashboard), а први пут је публикована у Извјештају о финансијској стабилности за 2017. годину. Процјена ризика заснована је на поједностављеној стандардизацији и рангирању позиција свеобухватног сета индикатора који представљају основ за квантификацију синтетичке оцјене степена ризика из различитих сегмената система. Оцјена у распону од 1 до 5 представља изразито низак до благо умјерен степен изложености ризицима; оцјена у распону од 5 до 8 умјерен до благо висок степен изложености ризицима; оцјена у распону од 8 до 10 представља висок степен изложености ризицима. Рангирање оцјена за монетарне и финансијске услове и склоности ка ризику креће се у супротном смјеру, односно повећање удаљености од средишта графикана представља побољшање монетарних и финансијских услова, тј. повећање склоности инвеститора ка преузимању ризика.

Графикон ТО 1.1: Дијаграм макрофинансијских ризика

Извор: ЦББиХ

Укупна изложеност финансијског система макрофинансијским ризицима у 2021. години смањила се под утицајем оправка глобалне и домаће економије након укидања рестриктивних мјера и постепене нормализације пословања у свим сферама привредне активности. На смањење макроекономских ризика позитивно је дјеловао снажан раст домаће економске активности, праћен опоравком тржишта рада и благим повећањем запослености и смањењем ризика повезаних са фискалним сектором који се огледају у рекордном расту прихода и нижем нивоу буџетског дефицита у односу на претходну годину. Додатно, повољнији салдо текућег рачуна платног биланса је дјеловао на смањење макроекономских ризика. С друге стране, раст инфлације који је убрзан од друге половине 2021. и снижене пројекције економског раста за наредне двије године указују на значајан раст ризика који ће се неповољно одразити на многе сегменте бх. економије у наредном периоду. Синтетичка оцјена утицаја ризика прелијевања шокова из међународног окружења на домаћу економију добија се на основу индикатора који мјере трговинске и финансијске везе у економији. Укупни ризици који долазе из међународног окружења благо су ублажени, што је одраз економског опоравка главних трговинских партнера БиХ и повећања нивоа девизних резерви земље. Истовремено, јаче трговинске везе које се огледају у значајнијем повећању обима спољнотрговинске размијене у 2021. години повећале су ризике из међународног окружења у смислу прелијевања на домаћу економију, имајући у виду очекивано смањење спољне потражње у наредном периоду.

Ризик солвентности банкарског сектора који се мјери индикаторима финансијског здравља и нивоом задужености корпоративног сектора и становништва значајно је смањен у 2021. години. Сви индикатори финансијског здравља у 2021. години налазе се на задовољавајућем нивоу, при чему је забиљежено побољшање капиталних позиција банака, значајан опоравак профитабилности банкарског сектора и смањење изложености девизном ризику. Истовремено ниво задужености сектора становништва и нефинансијских предузећа који се посматра у односу на БДП је значајно смањен, што је довело до побољшања свеукупне оцјене у сегменту солвентности.

Ризик ликвидности и даље је изузетно низак и одражава високу ликвидност банкарског сектора. Раст индикатора ликвидности који је настављен у 2021. години прије свега је узрокован наставком тренда повећања депозита на трансакционим рачунима и депозита по виђењу. Међутим, постоји забринутост да изразито неповољна рочна структура извора средстава у одређеном смислу утиче на ограничен кредитни раст у БиХ, нарочито када се узму у обзир изразито повољни монетарни и финансијски услови, који су додатно побољшани у овој години. Каматне стопе у БиХ су се налазиле на историјским минимумима у 2021. години, што је уз растућу инфлацију довело до додатног смањења реалних каматних стопа. И поред тога, није забиљежен значајнији раст кредита приватном сектору, а на исподпросјечну кредитну активност указује и вриједност индикатора јаз о мјера кредита и БДП-а (енг. *Private credit to GDP gap*) која се налази дубоко у негативној територији (Детаљније описано у Текстном оквиру 3 – Процијена финансијског циклуса за БиХ).

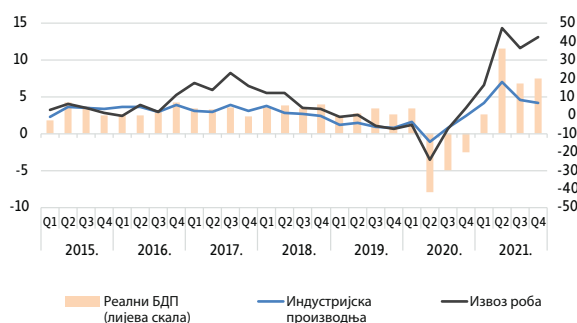
Побољшане макроекономске прилике у 2021., уз већ поменуте рекордно ниске каматне стопе и ограниченост алтернативних

видова инвестирања утицале су на повећану склоност инвеститора ка ризику. Забиљежен је раст обима промета и цијена на тржишту некретнина, а вриједности берзанских индекса су се опоравиле, упркос смањеном обиму промета на обје бх. берзе. Повећани приливи од директних страних и портфељних инвестиција, у односу на БДП такође одражавају повећану склоност инвеститора ка преузимању ризика у 2021. години.

У 2021. години највећи раст обима економске активности оствариле су дјелатности које су у коронакризи због рестриктивних мјера радиле у смањеном капацитету (Трговина на велико и мало, Превоз и складиштење те дјелатности Хотелијерства и угоститељства)¹. С аспекта финансијске стабилности битно је истаћи да у овим дјелатностима није дошло до раста кредитног ризика и погоршања квалитета кредитног портфеља захваљујући мјерама ентитетских влада и регулатора које су примјењиване за опоравак од негативних економских посљедица пандемије током цијеле 2021. године. Надаље, снажан раст реалне економске активности у 2021. години билежиле су прерађивачка индустрија и финансијски сектор, док се реални раст у сектору грађевинарства успорио у односу на претходну годину (види Текстни оквир 2). Опоравак индустријске производње који је започео у посљедњем кварталу 2020. године био је праћен снажним растом извоза роба током цијеле године (графикон 2.2). Међутим, у првом кварталу 2022. године дошло је до успоравања раста индустријске производње с обзиром да прекиди у ланцима снабдијевања готових производа и репроматеријала, који су започели још прије коронакризе те појачани инфлаторни притисци присутни од половине 2021. године, оптерећују пословање већег броја индустрија. Поремећаји на глобалним тржиштима сировина и енергената као директна посљедица рата у Украјини прелијевају се како на земље ЕУ, главне спољнотрговинске partnere БиХ, тако и на нашу земљу кроз широк спектар канала. У таквим околностима, према пројекцијама ЦББиХ предвиђа се смањење спољне и домаће потражње, као и успоравања економског раста у 2022. години. Контракција индустријске производње која је у највећој мјери извозно оријентисана, уз претпостављено смањење спољне потражње, ће довести до успоравања динамике раста извоза у наредној години. Међутим, због снажнијег пада увоза очекује се да ће нето извоз имати благи позитиван допринос економском расту у 2022. години. Очекивано смањење приватне потрошње, као кључне категорије која ће утицати на успоравање раста економске активности у 2022. години узроковано је падом животног стандарда услјед снажног пораста трошкова живота те услјед успоравања динамике прилива дознака из иностранства. Растући ризици у спољном и домаћем макроекономском окружењу, уз већ присутне проблеме с којима су суочене бројне производне дјелатности, већ се прелијевају на стање у банкарском сектору у виду појачаног кредитног ризика који би у наредном периоду могао довести до значајнијег погоршања квалитета кредитног портфеља.

¹ Детаљније описано у Поглављу 4. Предузећа

Графикон 2.2: БДП, извоз роба и индустријска производња (% годишње промјене)

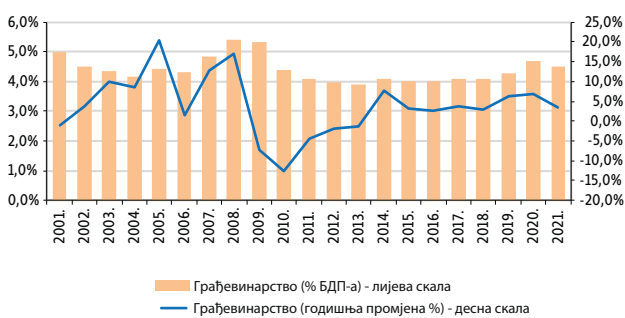

Извор: БХАС, ЦББиХ

Текстни оквир 2: Сектор грађевинарства и тржиште некретнина

Грађевинарство представља једну од важнијих грана бх. економије. У периоду од 2001. до 2008. грађевинарство је биљежило значајне годишње стопе раста, имајући у виду да су тек почетком 2000-их покренуте значајније активности у овом сектору. У овом периоду активност сектора грађевинарства је удвостручена, те је закључно са 2008. годином удио грађевинарства у БДП-у достигао ниво од 5,4%. Након 2008. године, уследио је период петогодишње рецесије за грађевинарство (2009.-2013.) те посљедично пада учешћа у БДП-у, које је на крају 2013. износило свега 3,9%. Након овог периода, активности у сектору грађевинарства постепено су се опорављале, те овај сектор већ низ година представља стабилну компоненту економског раста са просјечним учешћем око 4% у БДП-у (графикон ТО 2.1).

Графикон ТО2.1: Структура и годишње промјене грађевинарства у склопу БДП-а

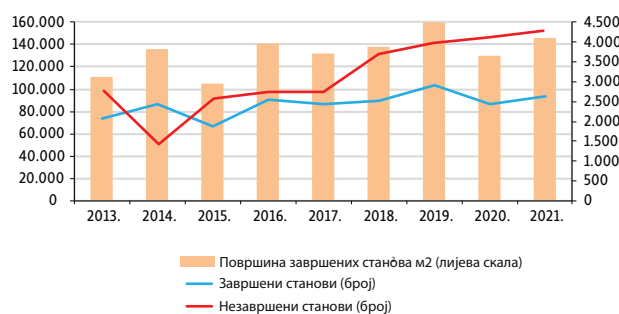

Извор: БХАС

Након нешто значајнијих стопа раста сектора грађевинарства у 2019. и 2020. години, у 2021. години дошло је до успоравања економске активности у овом сектору. Потребно је истаћи да се у области високоградње располаже са већим бројем података у односу на област нискоградње, те је стога осврт на сектор грађевинарства усмјерен управо на област високоградње односно тржишта некретнина стамбене намјене. Свакако треба имати на ум да је област високоградње према подацима Агенције за статистику (подаци производње у грађевинарству) мањи дио грађевинарског сектора, на који се односи око 40% укупног сектора.

Рестрикције настале с циљем превенције ширења коронавируса које су уведене током 2020. године, краткотрајно су зауставиле експанзивни тренд на тржишту некретнина из претходних година, чији је врхунац био у 2019. години. То се прије свега односи на број завршених и број продатих станова, док с друге стране цијене некретнина су наставиле тренд раста, било да се ради о староградњи било новоградњи. Разлог томе лежи у чињеници да је пад броја завршених и продатих станова био резултат ванредних околности, а не одраз нарушене економске равнотеже која се огледа кроз пад потражње за некретнинама. Стога на страни понуде није дошло до негативне корекције цијена станова, јер се радило само о привремено одгођеној потражњи. Већ у моменту када сурестриктивне мјере ублажене, тржиште некретнина се најприје стабилизовало, а након тога наставило биљежити поновни раст, приближавајући се вриједностима достигнутом током рекордне 2019. године. Иако није достигао претпандемијски ниво, број завршених станова у 2021. је порастао за 8,2%, док је укупна новоизграђена површина већа за 12% (графикон ТО 2.2). Забијежен је и раст обима купопродаје некретнина нове градње, при чему је продато 18,3% више стамбених јединица, док је површина продатог стамбеног простора већа за 14,6% у односу на 2020. годину.

Графикон ТО2.2: Статистички индикатори у области станоградње

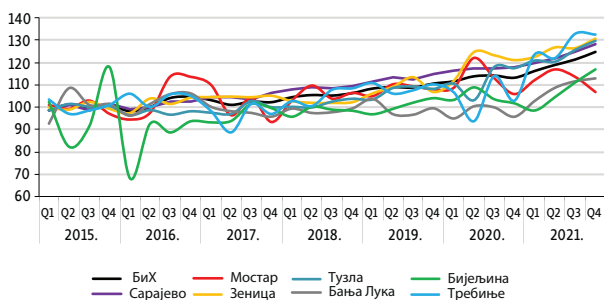
Извор: БХАС

Слична кретања се биљеже и везано за постојеће стамбене градње, с тим што су према доступним подацима забиљежене нешто мање стопе раста. Наиме, обим промета некретнина старе градње, мјерен површином продатог стамбеног простора у узорку од седам бх. градова за које су доступни подаци, забиљежио је нешто скромнији раст од 2,2%, према чему није достигнут ниво обима купопродаје из периода од 2016. до 2019. године. У пет градова из узорка је евидентиран повећан обим купопродаје некретнина старе градње у односу на 2020. годину. Занимљиво је истаћи да је, осим у Требињу, нешто мањи обим купопродаје према површини продатих некретнина у односу на 2020. годину, забиљежен још у Сарајеву, што је у највећој мјери посљедица кретања у једној сарајевској општини. Наиме, у Општини Центар је у 2020. години остварен рекордно велики обим промета и то је једина општина у којој је у вријеме пандемије забиљежен већи промет некретнина, како по броју стамбених јединица тако и по површини продатог стамбеног простора. Иако је и у 2021. години обим оствареног промета некретнина у овој општини већи у односу на периоде прије пандемије, није достигнут ниво из 2020. те је и поред

раста обима промета у другим сарајевским општинама у 2021. години, цијелокупан обим промета у Граду Сарајево био мањи за 1,7%.

Потражња за некретностима није се смањила ни у периоду пандемије коронавируса. Штавише, и у кризном периоду улагање у некретности се показало примамљивом инвестицијом у погледу сигурности дугорочног улагања. Самим тим ни цијене некретности нису показале осјетљивост на шокове у кратком року. Услијед веће потражње од понуде стамбених некретности, цијене некретности како нове тако и старе градње у 2021. години су наставиле растући тренд. Цијене некретности старе стамбене градње у 2021. години су порасле у свим градовима за које су подаци укључени у креирање индекса цијена некретности², изузев Мостара, у којем су цијене некретности стагнирале на годишњем нивоу, док подаци на кварталном нивоу показују највеће осцилације и пад, како цијена тако и обима купопродаје у другом дијелу 2021. године (графикон ТО 2.3). Просјечна цијена квадратног метра у новој градњи према званичним подацима Агенције за статистику БиХ у четвртм кварталу 2021. године достигла је рекордни ниво од 1.905 КМ и за 10,5% је виша од просјечне цијене метра квадратног из четвртог квартала 2020.

Графикон ТО2.3: Индекс цијена некретности

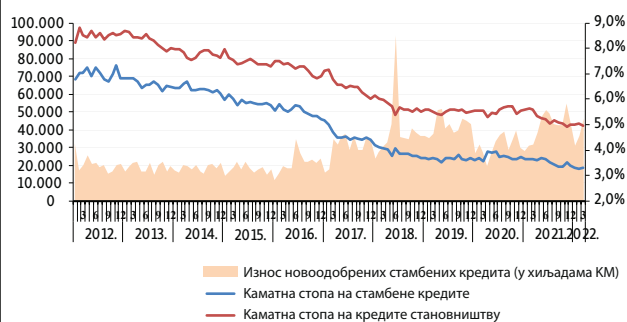

Извор: ЦББиХ

Позитивна кретања на тржишту некретности у БиХ, у смислу континуирано снажне понуде и потражње, што подиже и цијенови ниво некретности, на први поглед дјелују неконзистентна с укупним економским кретањима у БиХ. То се прије свега односи на чињеницу, да снажан пораст цијена некретности није праћен снажним јачањем бх. економије, а прије свега индикаторима тржишта рада (незапосленост и просјечне плате), па самим тим и куповне моћи бх. грађана. Стога треба размотрити широки спектар фактора који с једне стране долазе из окружења, док с друге стране произлазе из јединствених карактеристика бх. економије, а који чине тржиште некретности у БиХ специфичним те објашњавају његова позитивна кретања. Када је ријеч о глобалним факторима, требало би узети у обзир да су се

монетарни услови из ЕУ, који су се низ посљедњих година огледали у ниским или негативним каматним стопама, кроз банкарски сектор који је доминантно сачињен од банкарских групација из земаља чланица ЕУ, прелили на финансијски сектор БиХ (смањење активних и пасивних каматних стопа). Пад каматних стопа на кредите резултирао је повећаном тражњом за стамбеним кредитима у посљедњих неколико година, те посљедишно јачању активности у овом сегменту кредита становништву (графикон ТО 2.4).

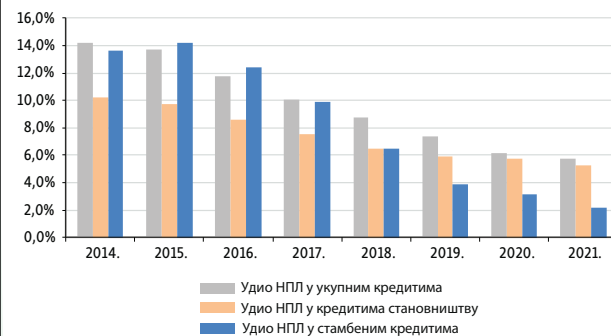
Графикон ТО2.4: Услови финансирања на тржишту некретности

Извор: ЦББиХ

Са становишта банака, тржиште некретности је у погледу квалитета кредитног портфела постало једно од најсигурнијих области за кредитне пласмане. Наиме, ниво некавалитетних кредита у укупним стамбеним кредитима је далеко испод просјечног нивоа некавалитетних кредита у сектору становништва као и укупних некавалитетних кредита за бх. банкарски сектор (графикон ТО 2.5).

Графикон ТО2.5: Удио некавалитетних кредита (НПЛ) у укупним кредитима

Извор: ФБА, АБРС, ЦББиХ

Специфичност бх. економије се такође огледа и у чињеници да услед недовољне развијености тржишта капитала и инвестиционих прилика, улагање у некретности се и даље сматра једним од најсигурнијих дугорочних улагања. Ова два фактора су од круцијалног значаја за разумијевање константно високе потражње за некретностима у БиХ, те зашто је тешко очекивати обрат тренда у кратком року. Осим тога, економска пракса показује да цијене на тржишту некретности реагују са знатним закашњењем у односу на друге економске сегменте, па је потребан знатно дужи период економске нестабилности да би дошло до негативне корекције на тржишту некретности. Узимајући у обзир горе наведене факторе, постоји рационално објашњење зашто индикатори тржишта некретности расту

² Географски обухват за израчуна индекса цијена некретности је од 2021. године проширен за три нова града: Бања Лука, Бијељина и Требиње. Подаци за ове градове су доступни од почетка 2015. године. Индекс цијена некретности је креиран само за некретности у зградама стамбене намјене (приватне куће нису обухваћене) из постојећег стамбеног фонда. За креирање Фишеровог индекса коришћени су подаци из Рјешења о процијењеној вриједности некретности на основу ког се обрачунава порез на промет некретности. Као базни период узета је 2015. година. Индекс цијена некретности за Град Сарајево не обухвата Општину Стари Град која се од 2008. није одазвала позиву за доставу података.

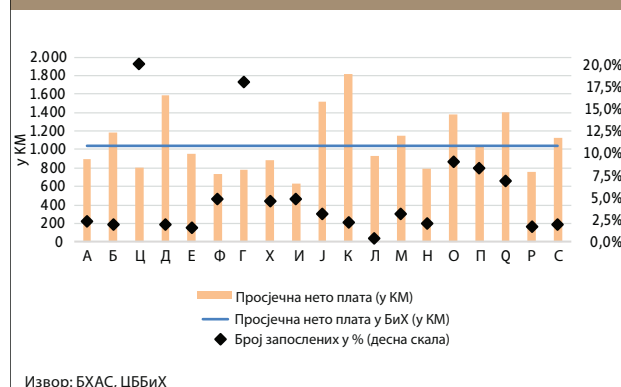
брже од већине осталих сегмената бх. економије. Ипак, у тим факторима крију се и потенцијални ризици како за тржиште некретнина тако и за укупну финансијску стабилност у БиХ. Као прво, ера лабаве монетарне политике је на измаку, што ће довести до већих каматних стопа и могућег смањења потражње за том врстом кредита. Стамбени кредити који чине 11% укупних кредита и 23% кредита становништву могли би се наћи под извјесним притиском и смањеним износом пласмана. С друге стране, очекивања везана за инфлаторна кретања, а која се односе на све секторе, па тако и на област грађевинског материјала и грађевинског земљишта, држаће цијене некретнина на растућој кривуљи без обзира на помјерање кривуље потражње у негативном правцу. Евентуални дуг период таквог економског сценарија (смањена потражња уз висок ниво цијена), засигурно не би био одржив па би дошло до економских помјерања и тражења нове равнотеже између ове двије варијабле. У том контексту, могуће би било очекивати или корекцију цијена или смањење понуде на истом тржишту, чиме би се прекинуо вишегодишњи континуирани раст. Ипак, да би се овај сценарио реализовао потребна је материјализација широког спектра негативних фактора који би заједно довели до драстичног смањења потражње на овом тржишту.

Опоравак економске активности повољно је дјеловао на тржиште рада, тако да је у 2021. години забиљежен раст просјечних плата и благи раст запослених готово у свим дјелатностима. РПросјечна номинална плата на крају децембра 2021. године била је већа за 5,5% у односу на крај претходне године, а почетком трећег квартала први пут је прешла износ од 1.000 КМ. Број укупно запослених лица на крају године био је већи за 2,6% у односу на крај претходне године, а најизраженији раст запослених лица биљежиле су индустријске дјелатности те остале дјелатности. Опоравак тржишта рада видљив је и по броју новозапослених лица, који је у 2021. години био знатно већи у односу на претпандемијску 2019. годину.

Упркос позитивним кретањима, тржиште рада у БиХ још увијек је оптерећено структурним проблемима, због чега представља извор потенцијално бројних ризика како по економску активност кроз канал расположивог дохотка и личне потрошње тако и по финансијску стабилност, кроз утицај на раст ризика у банкарском сектору. Кључни структурни проблем на тржишту рада је чињеница да и даље преко половине укупно запослених лица ради у економским секторима гдје је просјечна нето плата испод укупног просјека (графикон 2.3). Овај ризик додатно је појачан у 2021. години, с обзиром да се због снажног раста инфлације успорио раст реалних плата у другом дијелу године, те је у многим дјелатностима забиљежен пад реалних плата на годишњем нивоу. Куповна моћ становништва и даље у значајној мјери зависи од прилива дознака из иностранства. На крају 2021. године приливи по основу персоналних трансфера износили су 3,04 милијарде КМ или 8,2% БДП-а, што је за 79 б.п. више у односу на претходну годину, када је забиљежен рекордно низак износ персоналних трансфера у односу на БДП. Приливима по основу персоналних трансфера, ризици везани за смањење расположивог дохотка услјед

повећаних инфлаторних притисака у одређеној мјери били су ублажени. Међутим, растућа инфлација која је настављена у првом дијелу 2022. године, и поред раста номиналних плата (годишњи раст просјечне номиналне плате у априлу 2022. године износио је 9,9%), неповољно утиче на реалне дохотке, што се с једне стране прелијева на смањење домаће потрошње и успоравање економског раста у БиХ, а с друге стране на банкарски сектор у виду потенцијално отежане способности отплате кредита и смањења штедње.

Графикон 2.3: Тржиште рада на крају 2021. године

Извор: БХАС, ЦББиХ

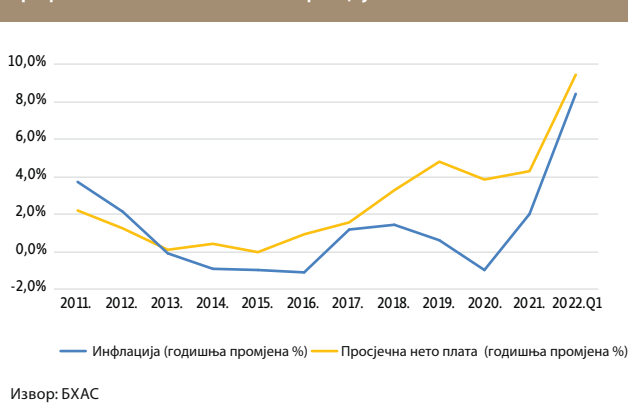
Легенда:

- А - Пољопривреда, шумарство и риболов
- Б - Вађење руда и камена
- В - Прерађивачка индустрија
- Г - Производња и снабдијевање електричном енергијом, паром и климатизација
- Д - Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
- Е - Грађевинарство
- Ж - Трговина на велико и мало; поправак моторних возила и мотоцикала
- З - Превоз и складиштење
- И - Дјелатности пружања смјештаја, те припреме и услуживања хране
- Ј - Информације и комуникације
- К - Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
- Л - Пословање некретнинама
- М - Стручне, научне и техничке дјелатности
- Н - Административне и помоћне услужне дјелатности
- О - Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање
- П - Образовање
- Р - Дјелатности здравствене и социјалне заштите
- С - Умјетност, забава и рекреација
- С - Остале услужне дјелатности

Потрошачке цијене у БиХ у првој половини 2021. године биле су у дефлаторној територији, да би инфлаторни шок у другом полугодишту неутрализовао дефлацију из првог дијела године, те је на годишњем нивоу забиљежен највећи раст просјечних цијена још од 2012. године (графикон 2.4). Просјечан раст потрошачких цијена у 2021. години је износио 2%, а инфлаторни притисци су интензивирани у првом дијелу 2022. године. Раст потрошачких цијена био је широко распрострањен готово међу свим категоријама индекса потрошачких цијена, при чему се посебно издваја раст цијена превоза те хране и пића. Изузетак су одјељци Обуће и одјеће и Комуникације коју су дефлаторно дјеловали на просјечне цијене у 2021. години. У првом кварталу 2022. године просјечена стопа инфлације у односу исти период 2021. године износила је 8,4%, те је у највећој мјери узрокована поремећајима на глобалним тржиштима сировина и енергената након избијања рата у Украјини, као и застојима у ланцима снабдијевања и недостатком одређених интермедијарних

добара. У надолazeћем периоду превладавају негативни ризици везани за дужину трајања инфлације, првенствено из разлога што је немогуће предвидјети дужину и ток трајања рата у Украјини, као ни ефекте на страни понуде и потражње на глобалним тржиштима. Поред спољних фактора који утичу на инфлационе притиске, неизвјесности у погледу кретања инфлације у БиХ у великој мјери придоноси притисак на раст трошкова производње и бројни структурни проблеми у енергетском сектору који могу узроковати значајнији раст цијена електричне енергије на домаћем тржишту³, што додатно повећава забринутост у погледу будућег расположивог дохотка који је већ снажно погођен инфлационим ударом и налази се на врло ниским нивоима.

Графикон 2.4: Нето плате и инфлација

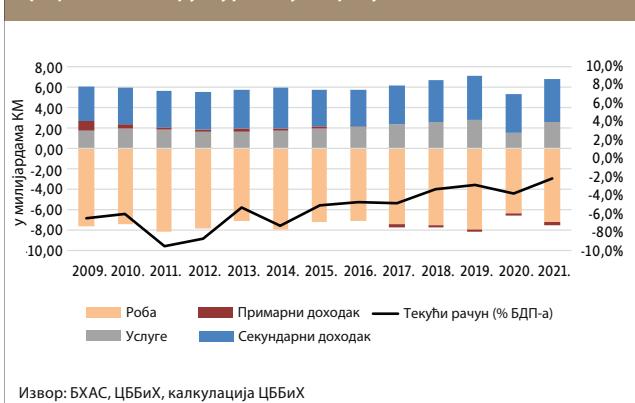

Извор: БХАС

Повољна макроекономска кретања у току 2021. године одразила су се на побољшање платнобилансне позиције БиХ. Дефицит текућег рачуна на крају 2021. године износио је 801,8 милиона КМ (2,15% БДП-а) и мањи је за 484,1 милион КМ, а изражено према БДП је нижи за 1,6 процентних поена у односу на претходну годину. Посматрајући структуру текућег рачуна, забиљежено је продубљивање робног дефицита, као последица снажнијег раста увоза у односу на раст извоза роба, али је захваљујући опоравку кључних суфицитарних категорија, прије свега услуга и секундарног дохотка, остварен нижи дефицит текућег рачуна у односу на претходну годину.

У 2021. години приливи по основу услуга већи су чак за 71,4% у односу на претходну годину, што је у највећој мјери био одраз побољшане епидемиолошке ситуације и ублажавања рестриктивних мјера у погледу ограниченог кретања, што је довело до повећања прилива у сектору туризма и транспортних услуга које су имала кључан утицај на раст услуга. Такође, забиљежен је снажан раст прилива по основу дознака из иностранства у оквиру секундарног дохотка (3,04 милијарде КМ) те је, посматрано на годишњем нивоу, остварени износ прилива по основу персоналних трансфера премашио ниво из претпандемијске 2019. године (графикон 2.5).

Графикон 2.5: Структура текућег рачуна БиХ

Извор: БХАС, ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

Са становишта финансијске стабилности нарочито су битни извори финансирања дефицита текућег рачуна, који и даље значајно премашују остварени дефицит на текућем рачуну. Уз забиљежени раст прилива по основу директних страних инвестиција које су у 2021. години износиле 869,9 милиона КМ, притисак на финансирање дефицита текућег рачуна у 2021. години додатно је био ублажен средствима по основу алокације SDR у износу од око 600 милиона КМ која су дозначена у трећем кварталу⁴. Посљедице, алокација SDR средстава имала је позитиван учинак на раст резервне aktive односно девизних резерви ЦББиХ, док је нето страно задужење сектора владе које се користи за покривање дефицита текућег рачуна било знатно ниже у односу на претходну годину и поред нове ентитетске емисије еврообвезница на међународном тржишту капитала.

Имајући у виду растуће ризике у макроекономском окружењу у наредном периоду може се очекивати продубљивање дефицита текућег рачуна, нарочито уколико због повећаних спољних рањивости у околностима новонастале кризе дође до погоршања кључних суфицитарних платнобилансних категорија. У том контексту може се очекивати притисак на страни финансијског рачуна кроз смањење директних страних инвестиција па се могу очекивати и нова задужења и раст јавног дуга у 2022. години.

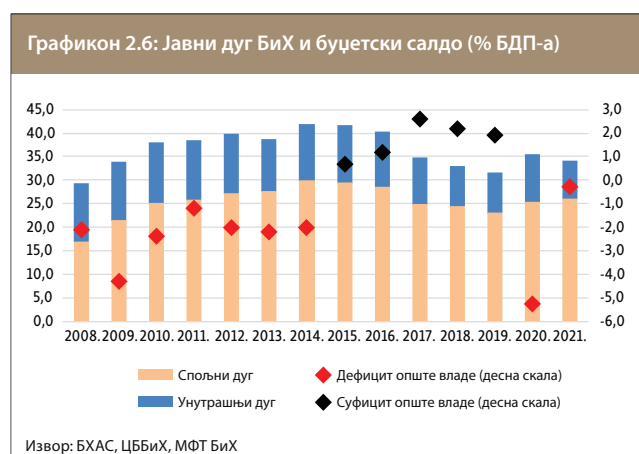
Опоровак бх. економије повољно је дјеловао на фискалне индикаторе у 2021. години, те је захваљујући рекордном расту прихода сектора генералне владе остварен знатно нижи фискални дефицит на нивоу БиХ у односу на претходну годину. Међутим, раст спољне задужености сектора владе у 2021. години указује на одређене рањивости фискалног сектора у БиХ. Ипак, имајући у виду да БиХ спада у ред средње задужених земаља, ризик по стабилност јавних финансија је оцијењен као умјерен у средњем року. Као одраз побољшаних економских прилика и опоравка приватне потрошње сектор генералне владе у 2021. години прикупио

³ Детаљније описно у Годишњем извјештају ЦББиХ за 2021. годину (<https://www.cbbh.ba/Content/Archive/36>).

⁴ Одбор гувернера ММФ-а је у августу 2021. године донио одлуку о алокацији SDR свим земљама чланицама у складу са њиховим учешћем у капиталу као помоћ у превазилажењу кризе узроковане пандемијом КОВИД-19. Укупна вриједност алокације средстава свим земљама износила је око 456 милијарди SDR, што је еквивалент од око 650 милијарди USD. БиХ је алоциран износ од 254,2 милиона SDR што представља 0,06% квоте БиХ у укупном износу капитала ММФ-а.

је рекордан износ прихода, на што је доминантно утицао раст прихода по основу индиректних пореза. Укупни приходи сектора генералне владе у 2021. години износили су 16,06 милијарди КМ и повећали су се за 1,62 милијарде КМ (11,3%) у односу на претходну годину. Поред снажног опоравка приватне потрошње и услужног сектора, значајан раст инфлације који је утицао на повећање порезне основице у другом дијелу 2021. године допринио је расту остварених прихода у буџетима ентитетских влада. Приходи од индиректних пореза на крају 2021. године износе рекордних 6,94 милијарде КМ, што представља раст од 1,01 милијарду КМ или 17,2% у односу на исти период претходне године. Уз раст прихода од индиректних пореза, забиљежен је и раст прихода од директних пореза, као и раст осталих категорија на приходовној страни. Истовремено, укупни расходи сектора генералне владе БиХ на крају године износили су 14,8 милијарди КМ, те је остварен умјерен раст расхода у износу од 322,1 милион КМ или 2,2%. Уз инвестиције у фиксну активу (нето набавка нефинансијских средстава) које су износиле 1,37 милијарди КМ, сектор генералне владе БиХ је на крају 2021. забиљежио фискални дефицит у износу од 110,6 милиона КМ или 0,3% БДП-а.

У трећем кварталу 2021. дозначена су средства ММФ-а као помоћ у превазилажењу кризе узроковане пандемијом КОВИД-19, што је смањило потребе ентитетских влада за задуживањем на домаћим тржиштима. Додатно, у првој половини 2021. године Влада Републике Српске се задужила на међународном тржишту капитала тако да је на крају године забиљежено смањење унутрашњег дуга у БиХ. Раст јавне задужености био је узрокован растом спољне задужености, али је и поред забиљеженог раста јавног дуга, снажан економски опоравак смањило омјер јавног дуга и БДП-а у 2021. години (графикон 2.6).

Укупан јавни дуг БиХ на крају 2021. године износио је 12,82 милијарде КМ или 34,3% БДП-а. Пораст јавног дуга у 2021. години био је резултат повећања спољне задужености у БиХ у износу од 999,5 милиона КМ (11,5%), док се унутрашњи дуг смањило за 376,5 милиона КМ (10,8%). Од укупно ангажованих средстава у 2021. години, најважније спољно задужење се односи на емисију еврообвезница владе РС на Лондонској берзи (у износу од око 600 милиона КМ) те на средства I транше Европске комисије с циљем пружања макрофинансијске помоћи земљама у оквиру проширења и сусједства, а као подршка економској стабилизацији и програму реформи (у износу од 242,4 милиона КМ). На домаћем тржишту, у току 2021. године два бх. ентитета су укупно емитовала 350,2 милиона КМ дужничких хартија од вриједности, што је нижа вриједност емисија на локалном тржишту капитала него у претпандемијској 2019. години⁵. С обзиром на то да су ентитетске владе до сада били главни покретачи активности на домаћим тржиштима капитала, смањење примарног тржишта јавног дуга одразило се и на пад промета на бх. берзама, који је у 2021. години био скоро преполовљен.

Банкарски сектор је остао један од највећих кредитора сектора владе, с тим да се укупна изложеност банкарског сектора према свим нивоима власти у 2021. години тек благо повећала у односу на претходну годину. Изложеност према владиним хартијама од вриједности у 2021. години повећала се за 55 милиона КМ и представља 5% укупне активе, док комерцијални кредити банака пласирани сектору владе биљеже сасвим благи раст у посљедњој години и чине 2,8% укупне активе бх. банкарског сектора. У првом кварталу 2022. године владе су наставиле биљежити снажан раст прихода у буџетима, због чега имају и ниже потребе за задуживањем, те се изложеност банкарског сектора према сектору владе благо смањила (табела 2.1).

Иако нису директно примјењиви, нити су подаци нужно потпуно упоредиви, на основу критеријума из Мастрихта у погледу јавне задужености, БиХ спада у ред умјерено задужених земаља. Захваљујући опоравку економске активности у 2021. години учешће дуга у БДП-у је смањено за 1,3 процентна поена у односу на претходну годину (са нивоа од 35,6% на крају 2020. на ниво од 34,3% на крају 2021.).

⁵ У износ су укључене вриједности емисије обвезница и трезорских записа ФБиХ и РС на домаћим тржиштима капитала.

Табела 2.1: Потраживања комерцијалних банака од сектора владе

Потраживања	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	03.2022.
Централна влада	0,2	0,1	0,1	0,1	11,6	16,1	13,2
Кредити	0,0	0,0	0,0	0,0	11,6	16,1	13,2
Хартије од вриједности	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Влада на нивоу ентитета	1.633,3	1.624,8	1.735,3	2.006,8	2.439,4	2.474,8	2.457,1
Кредити	424,6	410,0	517,3	580,1	605,7	584,6	555,6
Хартије од вриједности	1.208,7	1.214,9	1.218,0	1.426,6	1.833,7	1.890,1	1.901,5
Влада кантона	218,2	206,2	160,5	127,2	90,0	134,8	122,5
Кредити	218,2	200,2	154,5	114,5	80,9	125,7	120,1
Хартије од вриједности	0,0	6,0	6,0	12,7	9,1	9,1	2,5
Влада на нивоу општина	282,2	293,1	295,6	308,7	350,7	332,1	332,7
Кредити	280,2	291,0	285,7	297,7	341,0	323,8	324,4
Хартије од вриједности	2,0	2,1	9,9	11,0	9,8	8,4	8,4
УКУПНО	2.133,9	2.124,2	2.191,5	2.442,7	2.891,7	2.957,8	2.925,6
Кредити	923,2	901,2	957,5	992,3	1.039,2	1.050,2	1.013,2
Хартије од вриједности	1.210,7	1.223,0	1.234,0	1.450,4	1.852,6	1.907,6	1.912,4

Раст задужења код међународних финансијских кредитора између осталог је био један од генератора раста девизних резерви заједно са дозначеним средствима ММФ-а по основу алокације SDR, а која немају третман спољног дуга. На крају 2021. године девизне резерве ЦББиХ достигле су рекордну номиналну вриједност од 16,35 милијарди КМ или 43,8% БДП-а, што је такође историјски највише учешће девизних резерви у БДП-у.

Упркос опоравку економске активности и смањењу ризика који долазе из домаћег макроекономског окружења, међународне кредитне агенције задржале су кредитни

рејтинг БиХ на истом нивоу као и претходне године. Међународна рејтинг агенција Standard and Poor's (S&P) потврдила је кредитни рејтинг БиХ „Б“ са стабилним изгледима почетком фебруара 2022. године, а међународна рејтинг агенција Moody's Investor Service такође је потврдила да кредитни рејтинг БиХ остаје „Б3“ са стабилним изгледима. Стабилни изгледи одражавају баланс између ризика које је донијела негативна политичка ситуација с једне стране и економског опоравка, побољшања спољне позиције и отпорности банкарског сектора с друге стране. Рејтинг агенција S&P сматра да до снижавања кредитног рејтинга БиХ може доћи уколико дође до погоршања политичке ситуације у БиХ, што би негативно утицало и на успостављене механизме сервисирања дуга и економске политике и раст. С друге стране, аналитичари између осталог наводе да низак ниво дуга опште владе и фискално ограничавање посљедњих година пружају фискални простор да одговоре на економске шокове.

Индикатори фискалне стабилности у 2021. години упућују на смањење ризика, што је у потпуности очекивано, имајући у виду смањење укупних макроекономских ризика. Према калкулацији ризика фискалне одрживости, сви индикатори ризика у 2021. години се налазе у сигурном подручју према дефинисаним референтним нивоима, с примјетним побољшањем вриједности индикатора у односу

на 2020. годину (табела 2.2). Изузетак од сигурног подручја представља циклично прилагођен примарни салдо (% потенцијалног БДП-а), који је у претходној години забиљежио драстично погоршање као резултат оствареног фискалног дефицита и снажног пада БДП-а. У 2021. години вриједност овог индикатора се значајно побољшала и примакла граници сигурног подручја имајући у виду да је сектор генералне владе остварио знатно нижи фискални дефицит, те се може очекивати улазак индикатора у сигурно подручје с обзиром на то да је остварени раст реалног БДП-а био знатно већи од првобитно пројекцираног⁶.

Као резултат нижег оствареног фискалног дефицита, забиљежено је смањење потреба за финансирањем сектора опште владе. Опоравак економске активности утицао је на побољшање индикатора јавни дуг у процентима БДП-а, који је нижи у односу на претходну годину. С обзиром на то да је раст јавног дуга у 2021. години био резултат повећане спољне задужености код међународних финансијских институција (кредити са дугорочним роком отплате), смањен је износ краткорочног дуга као проценат девизних резерви. Поред тога, побољшању индикатора допринио је значајан раст девизних резерви у 2021. години.

Табела 2.2: Индикатори ризика фискалне одрживости

Индикатор	Сигурно подручје	Референтни ниво	Ниво у БиХ	Промијене у односу на претходну годину
$r - g^1$	<	1,1	-2,18	0,48
Јавни дуг сектора генералне Владе (% БДП-а)	<	42,8%	34,3%	-1,3%
Циклички прилагођен примарни салдо (% потенцијалног БДП-а) ²	>	-0,50%	-0,7%	2,4%
Потребе за финансирањем (% БДП-а)	<	20,6%	4,3%	-5,1%
Учешће краткорочног дуга у укупном дугу, преостала рочност	<	44,0%	11,7%	0,2%
Дуг деноминира у иностраној валути (осим евра) ³	<	40,3%	27,4%	-2,1%
Просјечно доспијеће јавног дуга (године)	>	2,3	6,0	-0,31
Краткорочни инострани јавни дуг (% девизних резерви), преостала рочност	<	61,8%	4,4%	-0,6%

⁶ Вриједност индикатора за 2021. годину је пројекција ММФ-а.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ДОМАЋИНСТВА

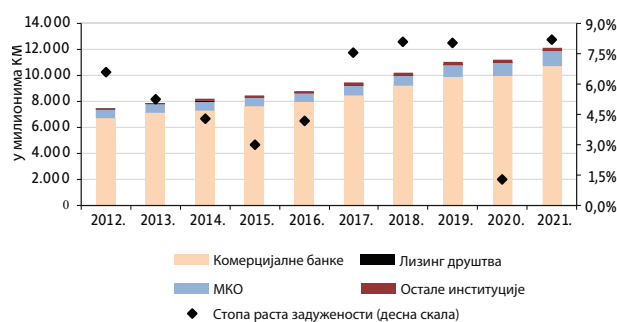
3. ДОМАЋИНСТВА

Позитивна кретања која су забиљежена у готово свим сегментима домаће економије ублажила су рањивости сектора домаћинства у 2021. години. Опоравак економске активности након укидања рестриктивних мјера повећао је склоност становништва ка потрошњи, што је заједно са побољшаним индикаторима са тржишта рада и повећаним приливима по основу дознака из иностранства допринијело расту личне потрошње. Раст задужености домаћинства у највећој мјери је био посљедица раста задужености по кредитима од банака. Повољни услови финансирања и наставак тренда ниских активних каматних стопа имали су позитиван утицај на раст тражње за кредитима, иако кредитна активност у сектору домаћинства још увијек није достигла претпандемијски ниво. Настављен је тренд побољшања квалитета кредитног портфеља у сегменту становништва као резултат трајног и рачуноводственог отписа некавалитетних потраживања које су банке проводиле у току године. Поред тога, добра квалитета кредитног портфеља сектора домаћинства је очувана захваљујући мјерама регулатора које су банке проводиле за опоравак од негативних посљедица пандемије, а које су биле на снази током цијеле 2021. године. Након успоравања раста депозита становништва у претходној години, у 2021. години депозити становништва поново биљеже снажан раст који је у највећој мјери детерминисан растом износа средстава на трансакционим рачунима и депозитима по виђењу. Домаћинства су се услед неизвјесности које је донијела пандемија у знатно мањој мјери одлучивала на орочавање нових депозита или више нису била у прилици да штеде због пада својих прихода, што је уз историјски ниске пасивне каматне стопе утицало на пад орочених депозита. У наредном периоду може се очекивати раст кредитног ризика у сектору становништва услед очекиваног раста каматних стопа те слабења расположивог дохотка услед снажних инфлаторних притисака.

Након шока изазваног пандемијом коронавируса који је утицао на смањење потрошње и задужености становништва у претходној години, у 2021. години забиљежен је раст задужености сектора домаћинства, који је био подстакнут порастом потрошње у овом сектору и повољнијим условима на тржишту рада услјед опоравка економске активности. Укупна задуженост становништва на крају 2021. године, према подацима из ЦРК, износила је 12,08 милијарди КМ и у односу на крај претходне године порасла је за 8,2%. Традиционално, највећи дио задужености становништва се односи на задуженост по кредитима у комерцијалним банкама, која је у 2021. години забиљежила раст од 7,7% у односу на претходну годину. Задуженост код ових финансијских институција у укупној задужености учествује са 88,8%, што и даље даје највећи допринос расту укупне задужености становништва. Задуженост домаћинства код микрокредитних организација је такође порасла, те је према подацима из ЦРК у односу на претходну годину већа за 13,6%. Шестогодишњи тренд

раста задужености код микрокредитних организација указује на то да и даље постоји значајан број домаћинства која нису у могућности да испуне услове за одобравање кредита у комерцијалним банкама, већ су принуђена да се задужеју по знатно неповољнијим условима и далеко вишим каматним стопама код микрокредитних организација, које имају флексибилније политике одобравања кредита. Задуженост домаћинства према лизинг компанијама у 2021. години је такође нешто виша, међутим ове институције у укупној задужености домаћинства имају занемариво мало учешће од свега 0,3% (графикон 3.1).

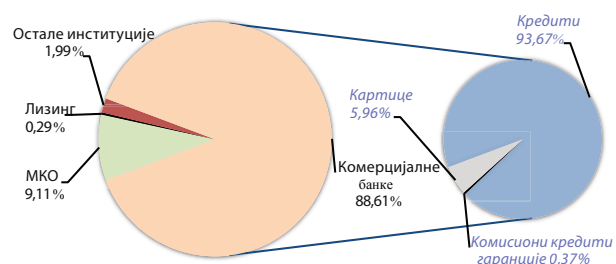
Графикон 3.1: Задуженост становништва према финансијским институцијама

Извор: ЦРК, калкулација ЦББиХ

Структура задужености становништва у комерцијалним банкама према типу задужења у протеклом периоду није се значајније мијењала, с тим да је у 2021. години регистровано повећање код свих типова потраживања, осим код комисионих кредита и гаранција. Раст укупних потраживања од становништва највећим дијелом је резултат пораста задужености становништва по класичним кредитима код комерцијалних банака. Ова потраживања су у односу на претходну годину забиљежила пораст од 6,1%, чиме је настављен њихов дугогодишњи растући тренд. Учешће задужености по класичним кредитима у укупној задужености становништва и даље је далеко највеће и износи 93,67%, с тим да је учешће класичних кредита у укупној задужености становништва у 2021. години незнатно смањено, услед нешто бржег раста осталих типова потраживања од домаћинства (графикон 3.2).

Графикон 3.2: Задуженост становништва према институцијама и типу задужења, 2021.

Извор: ЦРК, калкулација ЦББиХ

У 2021. години забиљежено је благо смањење активног броја платних картица. Међутим, као одраз побољшаних макроекономских прилика и повећане склоности становништва ка потрошњи евидентирано је повећање укупног искоришћеног дијела лимита по картицама, одобреног износа лимита, као и просјечне задужености становништва по платној картици. Број евидентираних платних картица у 2021. години нешто је мањи (0,8%), у односу на претходну годину, што је највећим дијелом последица смањења броја дебитних картица са дозвољеним прекорачењем, односно одобреним лимитом. Иако је одобрени лимит по кредитним картицама благо смањен (0,3%), укупан износ одобреног лимита свих активних картица, забиљежио је благи раст од 0,4%, док је искоришћени дио лимита већи за 10,7% (табела 3.1)⁷. Вишегодишњи тренд смањења просјечне задужености

становништва по кредитним картицама заустављен је у 2021. години, када је просјечна задуженост по кредитној картици порасла за 28%. И поред високих трошкова које са собом носи овај вид задуживања, одређивање становништва на повећану потрошњу у 2021. години резултирало је значајним повећањем износа задужења по основу кредитних картица и картица са одгођеним плаћањем, док је задуженост по дебитним картицама незнатно смањена у односу на претходну годину. Највећи пораст износа задужења регистрован је код картица са одгођеним плаћањем (30,3%). С обзиром да је лимит по дебитним картицама најчешће одређен висином просјечних мјесечних примања, искоришћени дио лимита по картици може се користити као индикатор потрошње становништва у односу на висину својих примања. Просјечно задужење по дебитним картицама на крају 2021. године износило је 515 КМ, што представља 50,3% просјечне нето плате у 2021. години.

Табела 3.1: Потраживања од становништва, картице

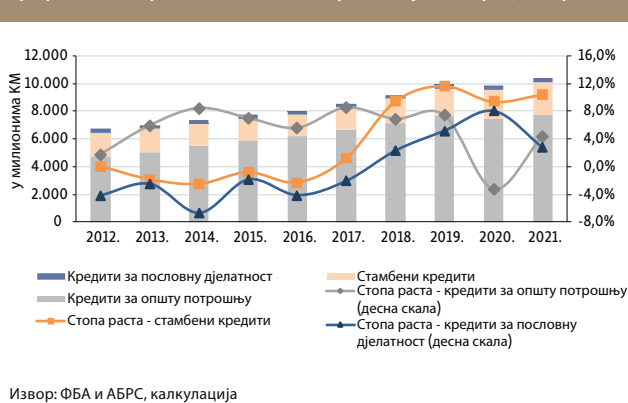
	Број активних картица		Одобрени износ		Искоришћени износ		Задужење по картици	
	2021.	Годишња промјена	2021.	Годишња промјена	2021.	Годишња промјена	2021.	Годишња промјена
Дебитне картице	703.624	-2,1%	861.888.630	0,2%	362.185.085	-0,2%	515	1,9%
Кредитне картице	265.430	1,5%	357.015.022	-0,3%	219.980.572	29,9%	829	28,0%
Картице са одгођеним плаћањем	147.350	1,3%	162.803.908	2,7%	48.031.150	30,3%	326	28,6%
УКУПНО	1.116.404	0,7%	1.381.707.560	2,6%	630.196.807	10,7%	1.669	58,5%

Посматрајући структуру потраживања од становништва, у 2021. години регистрован је раст задужености по свим типовима кредита према намјени. Као и претходних година, у структури потраживања од становништва доминирају кредити за општу потрошњу, у које су укључена и потраживања по свим типовима картица. Поред тога, настављен је динамичан раст кредита за стамбену изградњу, тако да ови кредити већ четврту годину заредом биљеже повећање учешћа у укупним кредитима становништва. Економски опоравак од рецесије изазване пандемијом коронавируса резултирао је порастом потражње становништва за стамбеним кредитима. Стамбени кредити су у току 2021. године забиљежили раст од 10,4% у односу на претходну годину, а њихово учешће у укупним кредитима становништву наставило је расти већ четврту годину заредом и на крају године износило је 22,7%. Описана кретања на тржишту некретнина (видјети Текстни оквир 2) и пад каматних стопа на стамбене кредитне у посљедњих неколико година утичу на раст потражње за стамбеним кредитима. Поред тога, кредити за општу потрошњу се у посљедње вријеме у знатно мањој мјери користе за финансирање стамбених потреба, што је

довело до промијене тренда у потражњи, односно јачања потражње за стамбеним кредитима. Наиме, у претходним годинама када нису постојала ограничења у дужини трајања и висини износа ненамјенских и замјенских кредита, ови кредити су се због повољнијих услова, односно чињенице да нису морали бити колатерализовани, у великој мјери користили за финансирање стамбених потреба. Након што је у претходној години заустављен вишегодишњи тренд раста задужености становништва по основу опште потрошње, кредити за ову намјену, у 2021. години расли су по стопи од 4,3%, услед побољшања економских прилика и опоравака личне потрошње. Међутим, раст кредита за општу потрошњу се може само дјелимично приписати побољшаним макроекономским приликама, те је потребно истаћи да велики број домаћинстава своје текуће животне потребе финансира уз помоћ ових кредита, одобрених прекорачења по картицама, ненамјенским или потрошачким кредитима. Задуженост становништва по основу кредита за пословну дјелатност у 2021. години и даље биљежи скромно учешће у укупној задужености становништва и износи 2,7%.

⁷ Приликом анализе у обзир нису узете дебитне картице без одобреног износа дозвољеног прекорачења и по којима не постоји задуженост становништва, а које су банке евидентирале у ЦРК.

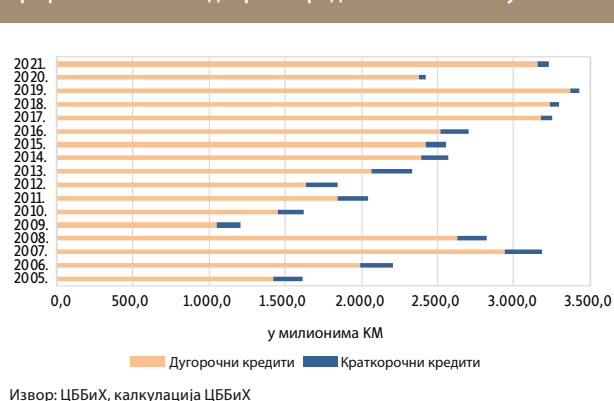
Графикон 3.3: Кредити становништву по намјени и кредитни раст

Иако је услед побољшања економских прилика у земљи након коронакризе дошло до значајнијег повећања потражње за кредитима, интензитет кредитне активности у сектору становништва још увијек је слабији поредећи са претпандемијском 2019. годином.

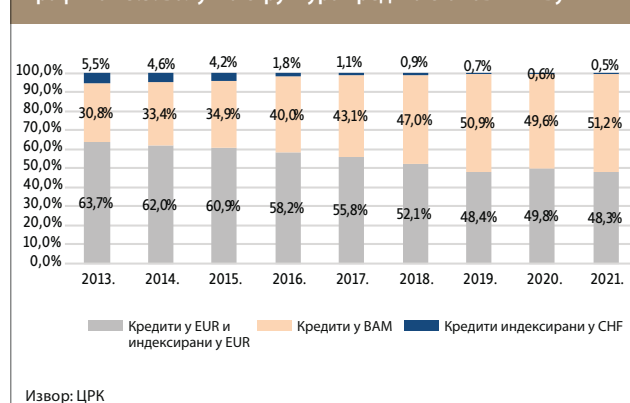
Према подацима ЦББиХ у 2021. години евидентирано је 3,23 милијарде КМ новоодобрених кредита становништву, што представља повећање од 33,4% у односу на претходну годину, али је у односу на 2019. годину износ новоодобрених кредита мањи за 5,9%. У евиденцији под новоодобреним кредитима воде се и раније одобрени репрограмирани кредити, као и одобрени замјенски кредити, док се кредити под мораторијумима нису евидентирали као новоодобрени кредити. У 2021. години сектору становништва одобрено је или репрограмирано 809,9 милиона КМ кредита више у односу на 2020. годину, при чему се пораст биљежи искључиво у сегменту дугорочних кредита (графикон 3.4). Иако је опоравак личне потрошње довео до опоравка кредитне активности у сектору становништва, у наредном периоду очекује се успоравање кредитне активности у овом сектору и поред оптимистичних очекивања банака у погледу потражње за кредитима у кратком року. Снажни инфлаторни притисци и слабљење расположивог дохотка становништва, као и очекивани раст каматних стопа у наредном периоду, поново ће умањити склоност ка потрошњи и потражњу за кредитима. У таквим околностима очекује се и раст ризика у сектору домаћинстава. Код кредита с уговореном варијабилном каматном стопом доћи ће до корекције каматних стопа навише. Иако се иницијално не очекује значајније повећање износа пораста отплате дуга, због смањења расположивог дохотка становништва може доћи до смањене способности уредног сервисирања обавеза становништва, а самим тим и до раста кредитног ризика.

Графикон 3.4: Новоодобрени кредити становништву

У валутној структури кредита становништва настављено је постепено смањење учешћа кредита са валутном клаузулом у евр у укупним кредитима. Узимајући у обзир постојећи режим валутног одбора у БиХ и одређеност да се исти задржи и у наредном периоду, ове задужености не представљају разлог за забринутост због изложености валутном ризику. Посљедњих година, изузимајући претходну рецесијску годину, примјетан је тренд смањења учешћа кредита у страниј валути и индексираних кредита у укупним кредитима становништву, који је настављен и у 2021. години, што овај ризик додатно умањује. Према подацима из ЦРК, кредити у EUR валути и кредити са валутном клаузулом у EUR, у 2021. години су расли по годишњој стопи од 2,9%, док су кредити у КМ забиљежили пораст од 9,5%. Учешће кредита становништву у страним валутама и са валутном клаузулом смањено је са 49,8% на крају 2020. године на 48,3% укупних кредита становништву на крају 2021. године (графикон 3.5).

Графикон 3.5: Валутна структура кредита становништву

У 2021. години забиљежен је благи пад краткорочних кредита, док су дугорочни кредити забиљежили повећање у свим категоријама рочности, осим категорије од 3 до 5 година. У односу на крај 2020. године задуженост становништва у EUR и са валутном клаузулом у EUR расла је по стопи од 2,9%, док је задуженост по кредитима у BAM, након смањења у претходној години, забиљежила раст од 9,5%. Посматрајући рочну структуру, становништво је највише задужено по кредитима уговорене рочности преко десет година, а затим по кредитима рочности од пет до десет година, што се може довести у везу и са порастом кредита стамбене намјене. Преостала задуженост по кредитима до једне године мања је за 0,4% у односу на крај претходне године. Краткорочни и дугорочни кредити становништву у домаћој валути до пет година и ове године биљеже пад (табела 3.2).

Табела 3.2: Кредити становништву, рочна и валутна структура

Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница, у хиљадама КМ								
Рочност / Валута	ВАМ		Кредити у инострану валути и кредити с валутном клаузулом				УКУПНО	
			EUR		Остали кредити у инострану валути			
	2021.	Годишња промјена	2021.	Годишња промјена	2021.	Годишња промјена	2021.	Годишња промјена
до 1 године	57.325	-0,2%	4.783	-3,0%	0	0,0%	62.109	-0,4%
1 - 3 године	198.585	-1,1%	59.515	6,7%	3.396	2,6%	261.496	0,6%
3 - 5 година	498.968	-2,5%	101.544	5,6%	26.980	3,9%	627.492	-1,0%
5 - 10 година	1.967.673	6,5%	938.534	-8,9%	16.473	-13,5%	2.922.680	0,9%
преко 10 година	2.346.143	16,6%	3.683.409	6,3%	2.381	-54,3%	6.031.933	10,0%
УКУПНО	5.068.694	9,5%	4.787.785	2,9%	49.230	-8,0%	9.905.710	6,1%

Ниво некавалитетних кредита у укупним кредитима сектора домаћинства наставио се смањивати и у 2021. години, девету годину узастопно.

Учешће некавалитетних кредита у укупним кредитима на крају 2021. године смањено је у односу на претходну годину за 47 б.п. и износило је 5,3%. У 2021. години је дошло до пораста кредитних пласмана становништву, што је, уз задржавање постојеће класификације кредита под привременим мјерама и смањење износа некавалитетних кредита, допринијело побољшању индикатора некавалитетни према укупним кредитима (графикон 3.6). Побољшање квалитета кредитног портфеља у сектору домаћинства у протеклим годинама било је резултат активности које су проводиле банке, попут рачуноводственог и трајног отписа некавалитетних кредита и ефикаснијег управљања кредитним ризиком.

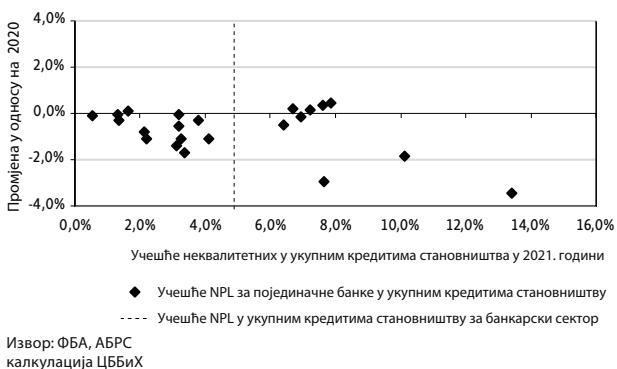
Уколико се посматра кретање некавалитетних кредита, једино су у категорији кредита за општу потрошњу некавалитетни кредити забиљежили благи раст (975,6 хиљада КМ или 0,2%) у односу на крај претходне године. У категорији кредита за стамбену изградњу некавалитетни кредити су наставили тренд пада и у посматраном периоду су били мањи за 16,1 милион КМ или 23,9%, док су у категорији кредита за обављање пословне дјелатности некавалитетни кредити смањени за 2,3 милиона КМ или 9,8%.

Графикон 3.6: Некавалитетни кредити по категоријама

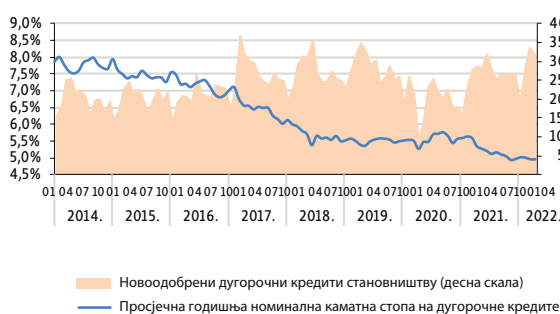
Посматрајући квалитет кредитног портфеља у сегменту становништва по појединачним банкама, може се уочити да се учешће некавалитетних у укупним кредитима становништва у 2021. години смањило код већине банака у сектору, укључујући и банке са највећом концентрацијом некавалитетних кредита (графикон 3.7). Међутим, поједине банке су забиљежиле раст некавалитетних кредита у категорији опште потрошње, чиме је дошло до материјализације раније акумулисаног кредитног ризика у банкама које су у протеклим годинама одобравале ненамјенске и замјенске кредите уз блаже критеријуме. Прекомјерно задуживање једног дијела домаћинства било је неодрживо с аспекта прихода које остварују. Најављено повећање референтне каматне стопе ЕЦБ, утицаће и на пораст EURIBOR стопе која је саставни дио каматне стопе на кредите уговорене уз варијабилну каматну стопу, те сходно томе и пораст каматних стопа у банкарском сектору БиХ. Раст каматних стопа додатно повећава ризик од немогућности сервисирања преузетих обавеза становништва, те је у наредном периоду могуће очекивати погоршање квалитета портфеља кредита сектора домаћинства.

Графикон 3.7: Неквалитетни у укупним кредитима становништву, по банкама

Услови финансирања становништва у 2021. години остали су повољни, те су каматне стопе на кредите становништву биљежиле пад током године, а исти тренд је настављен и у првом кварталу 2022. године. Просјечна номинална каматна стопа на дугорочне кредите у 2021. години је износила 5,22% и мања је за 34 базна поена у односу на претходну годину. У току прва три мјесеца 2022. просјечна пондерисана каматна стопа на дугорочне кредите је забиљежила додатни пад на ниво од 4,97% (графикон 3.8). Повољнији услови задуживања становништва у претходних неколико година једним дијелом су дали допринос расту тражње за кредитима која је услед негативних ефеката пандемије коронавируса у 2020. години значајно смањена, али се и поред раста личне потрошње у 2021. још увијек није у потпуности опоравила.

Графикон 3.8: Новоодобрени дугорочни кредити и просјечна пондерисана каматна стопа

С обзиром да је ЕЦБ најавила повећање референтних каматних стопа у 2022. години, може се очекивати раст каматних стопа, како у еврозони тако и у БиХ. Изложеност домаћинстава ризику промјене каматних стопа је значајна, с обзиром да кредити одобрени са варијабилном каматном стопом или с периодом фиксације каматне стопе до једне године преовладавају у укупним кредитима становништву. С обзиром на пад расположивог дохотка становништва, раст каматних стопа би за један дио домаћинстава представљао значајно оптерећење и додатно би отежао отплату кредитних обавеза. Каматни ризик зајмопримаца у сектору становништва дјелимично се ублажавао повећаним обимом

кредитирања уз фиксну каматну стопу или продужевањем периода фиксације каматне стопе. Такође, приликом репрограмирања раније одобрених кредита често се закључују уговори са повољнијим условима по клијента, међу којима је и фиксирање каматне стопе која је до тада била промјењива. Тренд смањивања учешћа кредита са варијабилном каматном стопом или периодом фиксације до једне године у новоодобреним кредитима становништву настављен је и у 2021. години, што указује да и грађани имају перцепцију тренутно ниских каматних стопа, те у наредном периоду очекују њихов раст. Ови кредити су у 2021. години чинили 50,2% укупних новоодобрених кредита становништву, што је за 3,5 процентних поена мање у односу на крај 2020. године, док је поређећи са претпандемијском 2019. годином учешће ових кредита мање за 3,9 процентних поена (графикон 3.9).

Графикон 3.9: Новоодобрени кредити према периоду фиксације каматне стопе

У 2021. години забиљежено је смањење краткорочних и дугорочних орочених депозита становништва, али су укупни депозити становништва наставили свој тренд раста услед повећања средстава на трансакционим рачунима и раста депозита по виђењу. РП према подацима ЦББиХ, депозити становништва су на крају године износили 14,7 милијарди КМ, што је за 6,8% више у односу на износ депозита становништва на крају 2020. године. Највећи допринос расту укупних депозита становништва, како у апсолутном тако и у релативном износу, даје раст средстава на трансакционим рачунима, која су забиљежила пораст од 19,4%, као и раст депозита по виђењу, који су расли по стопи од 5,2%. Домаћинства се услед неизвјесности које је донијела пандемија у знатно мањој мјери одлучивала на закључивање нових депозитних уговора или више нису била у прилици да штеде због пада својих прихода, тако да су доспјела орочена средства једним дијелом држала као депозите по виђењу или су их преусмјеравала у потрошњу. То је довело до пада краткорочних, али и дугорочних орочених депозита становништва. Нарочито је био изражен пад краткорочних орочених депозита на период до једне године који су у 2021. години забиљежили пад од 15,5%. Такође, дугорочни депозити с роком орочења преко једне године били су нижи за 1,7% у односу на 2020. годину (графикон 3.11).

Према подацима Агенције за осигурање депозита БиХ за 2021. годину у категоријама депозита који премашују износ осигураног штедног улога од 50 хиљада КМ биљежи се знатно већи раст у односу на категорију депозита до 50.000 КМ. Депозити у категорији преко 50 хиљада КМ су у посматраном периоду остварили раст у односу на 2020. годину како у погледу броја закључених депозитних уговора (7,4%) тако и према износу орочења (7,4%). С друге стране, иако није дошло до пада укупне вриједности депозита до 50 хиљада КМ, од почетка пандемије забиљежено је смањење броја депозита у овој категорији за чак 21,1%, што указује да је значајан дио становништва који је располагао са депозитима нижих износа био приморан да их искористи за подмирење текућих трошкова у ванредним околностима. Ако се у обзир узме и чињеница да се од укупног броја депозитних рачуна свега 2,4% односи на депозите преко 50 хиљада КМ, те да међу депозитним рачунима до 50 хиљада КМ, у које су укључени и сви текући рачуни становништва, преовладавају депозитни рачуни са нижим износима средстава⁸, може се закључити да само мањи дио становништва располаже значајним вишком ликвидних средстава, која услед одгођене потрошње и инвестиција држи на рачунима у банкама.

Депозити становништва су забиљежили значајан пад у првом кварталу 2022. године, када је дошло до повлачења средстава из банака, након избијања рата у Украјини и проблема са којима се суочила руска групација Сбербанк (видјети Текстни оквир 3: Утицај рата у Украјини на банкарски сектор БиХ). Укупни депозити становништва су у фебруару смањени за 1,6% у односу на претходни мјесец. Овај тренд је настављен и у марту, када је пад депозита становништва у односу на јануар 2022. године износио 963,6 милиона КМ или 6,5%. У посматраном периоду је забиљежен значајан пад свих врста депозита становништва (трансакционих рачуна, депозита по виђењу, краткорочних и дугорочних депозита). Међутим, већ у току априла дошло је до стабилизације нивоа депозита становништва, чија се вриједност задржала на нивоу с краја првог квартала 2022. године.

Пасивне каматне стопе на депозите становништва, које су последњих пет година на изразито ниским нивоима, наставиле су благо падати током године, те су се на крају 2021. године налазиле на историјским минимумима. Просјечна пондерисана каматна стопа на депозите становништва са договореним доспијећем (орочени депозити) у 2021. години је износила 0,86%, док су просјечне пондерисане каматне стопе на дугорочне и краткорочне депозите становништва ниже за 15 односно за 16 базних поена (графикон 3.11).

⁸ Просјечни износ средстава на депозитним рачунима у категорији депозита до 50 хиљада КМ на крају 2021. године је износио 3.081,8 КМ.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

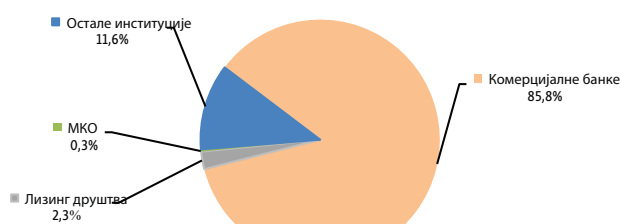
ПРЕДУЗЕЋА

4. ПРЕДУЗЕЋА

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима у 2021. години је тек благо порасла упркос снажном јачању извозне активности домаћих привредних субјеката те расту обима индустријске производње. Као резултат постепеног нормализовања пословања предузећа након пандемије изазване коронавирусом, забиљежен је раст њихових пословних прихода. Опоравак економске активности у БиХ није био праћен снажнијом кредитном активношћу у сектору нефинансијских предузећа. У финансирању пословних активности сектор предузећа се, као и претходних година, највише ослањао на кредитну подршку банака. Просјечне каматне стопе на кредите задржале су се на ниским нивоима, што је омогућавало задуживање предузећа по релативно повољним условима. Позитивна кретања у домаћем макроекономском окружењу, као и привремене мјере регулатора које су биле на снази цијелу 2021. годину, доприносиле су очувању ниског нивоа кредитног ризика у банкама. Међутим, услед успоравања економског опоравка и јачања инфлаторних притисака, крајем године долази до раста ризика у сектору предузећа, који се у последњем кварталу 2021. године, почео огледати кроз благо погоршање квалитета кредитног портфеља. Очекивани раст каматних стопа могао би дати додатни допринос расту кредитног ризика у сектору предузећа у наредном периоду.

Укупна задуженост сектора нефинансијских предузећа према домаћим финансијским посредницима у 2021. години је благо порасла. Према подацима из ЦРК, укупна задуженост правних лица према свим групама финансијских посредника на крају 2021. године износи 13,7 милијарди КМ и већа је за скромних 2,5% у односу на претходну годину. Мјерено учешћем у БДП-у, укупна задуженост предузећа према свим групама финансијских посредника износи 36,9% БДП-а. Традиционално, задуженост сектора предузећа на домаћем финансијском тржишту, највећим дијелом се односи на задуженост према банкарском сектору, док је задуживање на тржишту капитала и даље незнатно. Задуженост правних лица у банкарском сектору чини 85,8% укупног дуга према свим финансијским посредницима у БиХ (графикон 4.1).

Графикон 4.1: Потраживања од предузећа према типу задужења на крају 2021. године

Извор: ЦРК

Према подацима из ЦРК-а укупан дуг правних лица према банкама у БиХ на крају 2021. године износи 11,8 милијарди КМ или 31,9% БДП-а. Учешће дуга правних лица према микрокредитним организацијама и лизинг друштвима је и даље занемариво у укупном дугу.

Опоравак економске активности у БиХ није био праћен интензивнијом кредитном активношћу у сектору нефинансијских предузећа. Током 2021. године сектору нефинансијских приватних предузећа од стране комерцијалних банака у БиХ одобрено је 3,29 милијарди КМ нових кредита, што је за 5,1% мање у односу на претходну годину. Неизвјесност и угроженост пословања због посљедица пандемије, великим дијелом су утицале на структуру и обим кредитне активности. Судећи према кредитној активности, може се закључити да је опоравак економске активности остварен претежно упошљавањем постојећих капацитета и поновним покретањем пословних активности предузећа. Кредитна активност је била нешто интензивнија у сегменту краткорочних кредита мањих износа (до 0,25 милиона EUR) и у сегменту дугорочних кредита износа од 0,25 до 1 милион КМ. Финансирање већих инвестицијских пројеката у сектору нефинансијских предузећа остало је скромно, а износ новоодобрених дугорочних пласмана у категорији преко 1 милион евра у 2021. години је примјетно мањи у односу на 2020. годину. Пригушен раст кредитне активности у сектору нефинансијских предузећа, могуће је дијелом приписати и поштреним условима за кредитирање нефинансијских предузећа током 2021. године, изузимајући последњи квартал⁹. Такође, неповољна рочна структура домаћих извора финансирања у банкама, у одређеној мјери представља ограничавајући фактор интензивније кредитне активности.

Као резултат постепеног нормализовања пословања предузећа након пандемије изазване коронавирусом, пословни приходи предузећа порасли су током 2021. године. Укупни приходи предузећа БиХ, према подацима Bisnode – компаније која се бави пружањем пословних и бонитетних информација, у 2021. години износе 80,24 милијарде КМ и већи су за 16,4 милијарде КМ, односно за 25,6% поредећи са претходном годином, док поредећи са претпандемијском 2019. годином пословни приходи порасли су за 12,9 милијарди КМ, односно за 19,2% (табела 4.1). Снажан шок за пословање предузећа изазван рестриктивним мјерама у току 2020. године резултирао је падом пословних прихода предузећа у скоро свим дјелатностима. Очекивано, дјелатност Хотелијерство и угоститељство у 2020. години биљежила је највећи пад прихода од 27%, да би у 2021. години, након постепеног побољшања епидемиолошке ситуације и укидања рестриктивних мјера дошло до поновног повећања пословних прихода предузећа из ове дјелатности (34%).

⁹ Централна банка БиХ квартално проводи Анкету о кредитној активности банака у БиХ, која је доступна на веб страници ЦББиХ (<https://cbbh.ba/Home/GetTableAttachment?contentId=19ee7d89-ff86-4784-855d-ae872f0dbe8f&lang=bs>).

Вриједи истаћи, да су у 2021. години приходи предузећа из скоро свих дјелатности премашили ниво из претпандемијске 2019. године. Опоравак индустријске производње који је започео у посљедњем кварталу 2020. и који је настављен током цијеле 2021. године био је праћен снажним растом пословних прихода предузећа из Прерађивачке индустрије. Предузећа из ове дјелатности остварила су раст пословних прихода који је био већи чак за 33,4% у односу на претходну годину те за 25,9% поредећи са претпандемијском 2019. годином. Економски опоравак подстакнуо је раст цијена енергије и осталих сировина који се средином 2021. године почео прелијевати у раст произвођачких цијена. Поремећаји у ланцима снабдијевања готових производа и

репроматеријала, који су започели још прије коронакризе, заједно са снажним инфлаторним притисцима оптерећују пословање многих предузећа, због чега је у првом кварталу 2022. године дошло до успоравања раста индустријске производње. Ризици за пословање многих нефинансијских предузећа су додатно појачани усљед раста глобалних ризика повезаних са почетком рата у Украјини, при чему доминира ризик снажног и неконтролисаног раста цијена енергената и сировина. Посебан притисак се очекује у пословању предузећа из прерађивачке индустрије, због поремећаја у доступности појединих сировина и интермедијарних производа, што ће се свакако одразити и на смањење њихових пословних прихода.

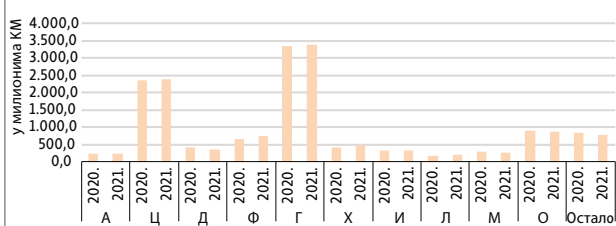
Табела 4.1 : Пословни приходи предузећа, по дјелатностима

Дјелатност	Пословни приходи, у милионима КМ		
	2019.	2020.	2021.
А- Пољопривреда	1.103,45	1.155,62	1.196,60
Б- Рударство	1.091,84	1.068,26	1.027,84
Ц- Прерађивачка индустрија	15.868,89	14.970,85	19.979,93
Д- Производња и снабдјевање електричном енергијом	4.072,76	3.780,20	5.087,96
Е- Снабдјевање водом, уклањање отпадних вода	775,87	762,40	1.084,88
Ф- Грађевинарство	2.565,13	2.474,70	3.967,63
Г- Трговина на велико и мало	31.532,16	29.607,97	34.639,44
Х- Превоз и складиштење	2.886,56	2.695,83	3.000,49
И- Хотелијерство и угоститељство	511,47	374,44	502,79
Ј- Информације и комуникације	1.869,39	1.691,09	2.758,13
К- Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања	358,02	352,72	403,14
Л- Пословање некретнинама	1,61	1,62	346,42
М- Стручне научне и техничке дјелатности	1.716,42	1.711,52	2.143,56
Н- Административне и помоћне услужне дјелатности	89,55	223,14	613,01
О- Јавна управа и одбрана	78,39	54,27	107,59
П- Образовање	141,83	136,33	144,99
Q- Дјелатности здравствене и социјалне заштите	2.027,07	2.188,70	2.494,74
Р- Умјетност, забава и рекреација	520,10	475,00	632,46
С- Остале услужне дјелатности	106,73	114,69	112,35
Т- Дјелатности домаћинства као послодавца	0,03	0,06	0,00
У- Дјелатности извантериторијалних организација и тијела	0,08	0,05	0,00
УКУПНО	67.317,35	63.839,46	80.243,95

Извор: Bisnode

У 2021. години као резултат опоравка економске активности у БиХ забиљежен је раст бруто додане вриједности готово у свим дјелатностима, а изложеност банкарског сектора према већини дјелатности није се значајније повећала у односу на претходну годину. Изложеност банкарског сектора у БиХ највећа је према предузећима из дјелатности Трговина и Прерађивачка индустрија, те потраживања банкарског сектора према предузећима из ове двије дјелатности чине 52% укупних потраживања. Услјед опоравка економске активности након слабења пандемије коронавируса дошло је и до повећања бруто додане вриједности у дјелатностима Трговина (15,9%) и Прерађивачка индустрија (8,3%). Забиљежено је и повећање кредитног задужења предузећа из ових дјелатности, међутим раст задужености био је прилично скроман, тако да је задуженост предузећа из дјелатности Трговина била већа за 2,24%, а предузећа из дјелатности Прерађивачка индустрија за 1,13% у односу на претходну годину. Знатнији раст задужења биљеже и предузећа у дјелатности Пословање некретностима од 14,3% и предузећа из дјелатности Превоз и складиштење 15%. С друге стране, у већини дјелатности које су забиљежиле пад бруто додане вриједности у 2021. години дошло је до смањења задужености (графикон 4.2).

Графикон 4.2: Потраживања од предузећа према одабраним дјелатностима у 2020. и 2021. години

Извор: ФБА, АБРС, калкулација ЦББиХ

Легенда:

- А - Пољопривреда, шумарство и риболов
- Ц - Прерађивачка индустрија
- Д - Производња и снабдијевање електричном енергијом, паром и климатизација
- Е - Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
- Ф - Грађевинарство
- Г - Трговина на велико и мало; поправак моторних возила и мотоцикала
- Х - Превоз и складиштење
- И - Дјелатности пружања смјештаја, те припреме и услуживања хране (хотелијерство и угоститељство)
- К - Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања
- Л - Пословање некретностима
- М - Стручне, научне и техничке дјелатности
- О - Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање
- Е - Снабдијевање водом; уклањање отпадних вода, управљање отпадом, те дјелатности санације околиша
- Ј - Информације и комуникације
- Н - Административне и помоћне услужне дјелатности
- П - Образовање
- О - Дјелатности здравствене и социјалне заштите
- Р - Умјетност, забава и рекреација
- С - Остале услужне дјелатности

Уз опоравак економске активности евидентан је и раст броја предузећа у дјелатностима које су у коронакризи због рестриктивних мјера радиле у смањеном капацитету. Највећи раст броја предузећа забиљежен је у дјелатностима Р (Умјетност, забава и рекреација) и дјелатностима Г (Трговина на велико и мало) и С (Прерађивачка индустрије). Због раста броја предузећа у посматраним дјелатностима забиљежен је пад просјечне задужености (графикон 4.3)¹⁰.

Графикон 4.3: Просјечна задуженост предузећа по одабраним дјелатностима

Извор: ФБА, АБРС, БХАС, калкулација ЦББиХ

У 2021. години је дошло до благог повећања дуга по основу класичних кредита, при чему је забиљежено смањење дугорочних кредита свих категорија рочности изузев кредита у категорији од 3 до 5 година. Укупан дуг предузећа по основу класичних кредита на крају 2021. године виши је за 1,4% у односу на претходну годину. У сектору предузећа, према уговореној рочности, као и претходних година преовладавају дугорочни кредити, који на крају године чине 91,9% укупних кредита, а њихово учешће у укупним кредитима предузећа ниже је за 1,1 процентни поен у односу на претходну годину. Према подацима из ЦРК, у 2021. години је дошло до смањења дуга по основу класичних кредита предузећима у категоријама рочности од 1 до 3 године, од 5 до 10 година и преко 10 година, док је у категорији кредита од 3 до 5 година дошло до повећања дуга за 9,2%. Истовремено, кредити с уговореном рочношћу до 1 године биљеже повећање у 2021. години за 16,8% у односу на претходну годину (табела 4.2). Скроман раст задужености предузећа по класичним кредитима, са тенденцијом смањења дугорочне задужености, која је највише евидентна у категорији кредита преко 10 година рочности (гдје је дошло до пада задужености за 4,2%), указује на одсуство финансирања значајнијих инвестиционих пројеката.

¹⁰ Подаци о броју предузећа су преузети од Агенције за статистику БиХ из информације Јединице Статистичког пословног регистра 31.12.2021., а односе се на број предузећа на дан 30.06.2020. и 30.06.2021. године.

Табела 4.2: Кредити предузећима, рочна и валутна структура остатка дуга

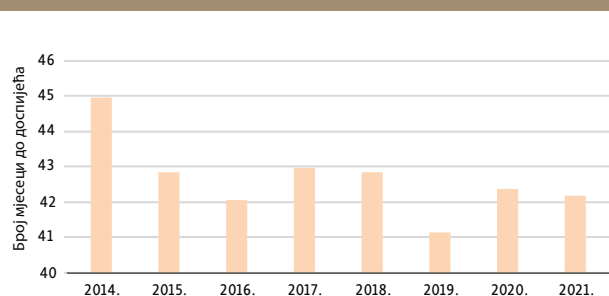
у хиљадама КМ

Рочност	Остатак дуга и доспјела ненаплаћена главница					
	BAM	Кредити у инострану валути и кредити с валутном клаузулом				
		EUR	CHF	USD	KWD	УКУПНО
до 1 године	403.591	251.914	0	9.486	0	664.991
1 до 3 године	780.414	430.137	0	18.469	0	1.229.019
3 до 5 година	937.675	606.804	226	0	450	1.545.154
5 до 10 година	1.596.475	1.943.056	298	0	485	3.540.314
преко 10 година	400.333	831.133	23	350	32	1.231.870
УКУПНО	4.118.487	4.063.043	546	28.305	967	8.211.348

Извор: ЦРК

Просјечно пондерисано доспијеће кредита¹¹ у сектору предузећа израчунато према преосталој рочности на крају 2021. године износи 42,2 мјесеца и практично је истовјетно оном из 2020. године (графикон 4.4).

Графикон 4.4: Просјечно доспијеће по кредитима

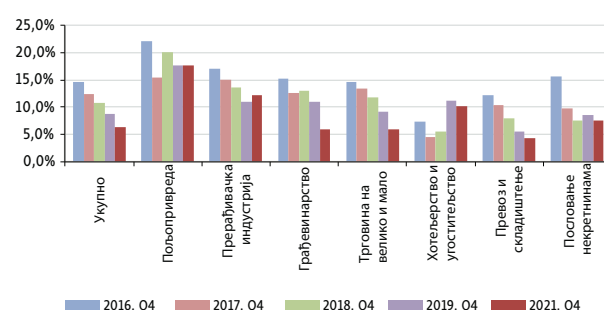
Извор: ЦРК, калкулација ЦББиХ

Кредитни ризик сектора предузећа у 2021. године је смањен у односу на претходну годину, али почев од посљедњег квартала 2021. године, долази до благог раста ризика услед јачања ризика у макроекономском окружењу. Учешће невалитетних кредита у укупним кредитима у сектору предузећа на крају 2021. године износило је 6,2%, што је за 20 базних поена мање у односу на претходну годину. У претходним периодима предузимане су активности у банкама на рјешавању проблема невалитетних кредита продајом дијела портфеља невалитетних кредита компанијама овлашћеним за откуп потраживања, као и трајним отписом невалитетних потраживања. Примјена регулаторних прописа који укључују рачуноводствени отпис билансних изложености значајно је утицала на континуирано побољшање овог индикатора од почетка

2020. године. Такође, мјере агенција за банкарство које су имале за циљ ублажавање негативних посљедица пандемије и које су биле на снази током цијеле 2021. године, очувале су квалитет кредитног портфеља у сектору предузећа. Ипак, у четвртном кварталу забиљежен је благи пораст невалитетних кредита у овом сектору, првенствено као резултат отежаног пословања предузећа из прерађивачке индустрије. Поремећаји у глобалним ланцима снабдијевања и растућа инфлација која се прелила на раст произвођачких цијена довели су до проблема у пословању многих предузећа и отежаног сервисирања дуга оних предузећа која нису била у могућности раст трошкова у потпуности пребацити на крајње потрошаче.

Посматрајући квалитет кредитног портфеља по дјелатностима на годишњем нивоу, у скоро свим групама економских дјелатности регистровано је смањење невалитетних кредита у укупним кредитима у 2021. години, изузев у дјелатности Прерађивачке индустрије и Пољопривреде (графикон 4.5).

Графикон 4.5: Учешће невалитетних у укупним кредитима предузећима, по дјелатностима

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Поремећаји у глобалним ланцима снабдијевања, који су додатно појачани увођењем санкција и прекидом трговинских токова између појединих земаља ЕУ и Русије, подстичу несташицу интермедијарних производа и поскупљују

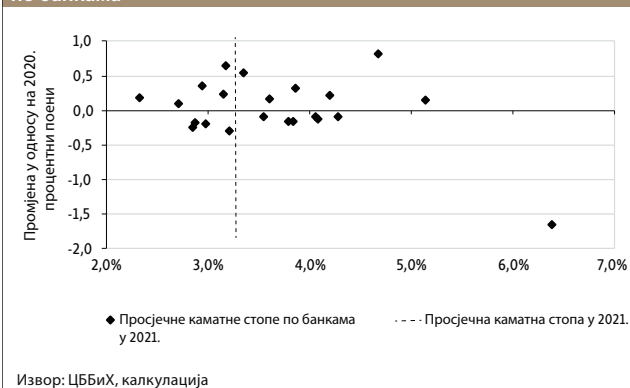
¹¹ Приликом рачунања просјечног доспијећа кредита коришћени су подаци о кредитима на крају године које комерцијалне банке извјештавају у ЦРК. Просјечно доспијеће кредита на крају сваке године израчунато је као пондерисани просјек преосталог доспијећа, гдје је као пондер коришћен остатак дуга по сваком појединачном кредиту.

испоруку робе, што представља велико оптерећење за пословање предузећа из прерађивачке индустрије. Због структурних поремећаја на тржишту енергената и снажног раста произвођачких цијена који је настављен у првом дијелу 2022. године реално је очекивати додатне проблеме у пословању, као и наставак раста кредитног ризика у сектору предузећа. У условима растуће инфлације очекује се поштравање монетарне политике, односно подизање каматних стопа ЕЦБ-а, што ће довести до повећања каматних стопа на европском банкарском тржишту, а индиректно и на банкарском тржишту БиХ. Раст каматних стопа ће повећавати цијену новог задуживања, али и терет отплате постојећег дуга за одређени број предузећа.

Поредећи са претходном годином, изложеност сектора предузећа валутном ризику није се значајније мијењала. Валутни ризик за изложеност у еврима у постојећем монетарном режиму не представља значајан извор ризика по пословање предузећа. Дуг предузећа по основу класичних кредита деноминирани или индексиран у евро валути, на крају 2021. године износи 49,5% од укупних потраживања банака од сектора предузећа. У односу на претходну годину, њихово учешће је смањено за 4,2 процентна поена. Истовремено, повећано је учешће кредита одобрених у домаћој валути за 4,6 процентних поена те је на крају 2021. године остатак дуга по основу ових кредита чинио 50,1% укупне задужености сектора предузећа. Учешће дуга деноминираних у осталим валутама износи свега 0,3%. Према категоријама рочности, у категорији рочности до 1 године те од 1 до 3 године, највећи дио дуга деноминирани је у КМ валути, док је у свим осталим категоријама рочности највећи дио дуга деноминирани у еврима.

Каматне стопе на новоодобрене кредите у сектору нефинансијских предузећа остале су на нивоу од претходне године. Према подацима ЦББиХ, просјечна каматна стопа¹² у сектору нефинансијских предузећа у 2021. години је износила 3,32%. Половина банака у систему забиљежила је благи пад просјечне каматне стопе, док је код већине банака којима је каматна стопа била нижа од просјека система дошло до благог раста просјечне каматне стопе (графикон 4.6). У 2021. години просјечна каматна стопа на новоодобрене кредите у домаћој валути виша је за 10 базних поена у односу на претходну годину и износи 3,21%, док је просјечна каматна стопа на новоодобрене кредите индексиране у иностраној валути смањена за 9 базних поена и износи 3,83%. Дугорочно задуживање предузећа у домаћој валути и даље је повољније, а просјечне каматне стопе на дугорочне кредите у домаћој валути и кредите индексиране у иностраној валути износиле су 3,35% и 3,79%, респективно.

Графикон 4.6: Каматне стопе на кредите предузећима, по банкама

Током 2021. године дошло је до повећања изложености каматном ризику сектора предузећа, услед нешто интензивнијег кредитног задужења уз промјењиву каматну стопу. У структури новоодобрених кредита током 2021. године регистровано је повећање учешћа кредита с промјењивом каматном стопом односно иницијалним периодом фиксације каматне стопе до 1 године у структури новоодобрених кредита, те њихово учешће износи 68,9%, што је у односу на претходну годину више за 1,7 постотних поена (графикон 4.7). У посљедње три године примјећује се постепено јачање интереса предузећа за уговарањем дугорочних кредита уз промјењиву каматну стопу, што се може везати уз њихове пословне планове, односно новчане токове из којих ће се сервисирати обавезе. У тренутној ситуацији, када се очекује повећање референтне каматне стопе ЕЦБ и раст каматних стопа на европском банкарском тржишту, те посљедице и на домаћем банкарском тржишту, поједина предузећа, која не буду успјела прилагодити своје пословање новим условима у макроекономском окружењу, могла би се суочити са потешкоћама уредне отплате дуга. Индиректно, доћи ће и до пораста кредитног ризика у банкарском сектору, с обзиром да је квалитет кредитног портфела веома осјетљив на промјене у макроекономским условима.

Графикон 4.7: Новоодобрен кредити према периоду фиксације каматне стопе

¹² Званичне каматне стопе се редовно објављују на веб страници ЦББиХ, а за аналитичке потребе врши се калкулација, односно пондерисање каматних стопа обимом одобрених кредита из свих категорија.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ФИНАНСИЈСКИ
ПОСРЕДНИЦИ

5. ФИНАНСИЈСКИ ПОСРЕДНИЦИ

У 2021. години дошло је до поновног динамизирања раста имовине свих финансијских посредника, али се структура финансијског сектора није мијењала у односу на претходне године.

Укупна актива финансијских посредника у 2021. години забиљежила је раст од 8,1%, при чему и даље доминантно учешће у укупној активи финансијских посредника има банкарски сектор (табела 5.1).

Табела 5.1: Вриједност имовине финансијских посредника

	2019.		2020.		2021.	
	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %	Вриједност, милиони КМ	Учешће, %
Банке ¹⁾	32.508,2	88,7	32.905,0	88,8	35.442,1	88,4
Лизинг компаније ¹⁾	323,7	0,9	343,8	0,9	373,7	0,9
Микрокредитне организације ¹⁾	991,0	2,7	1.078,0	2,9	1.162,3	2,9
Инвестициони фондови ²⁾	852,1	2,3	811,8	2,2	947,1	2,4
Друштва за осигурање и реосигурање ³⁾	1.966,9	5,4	1.911,0	5,2	2.190,1	5,5
Укупно	36.641,9		37.049,6		40.115,3	

Извор:

1 - ФБА и АБРС

2 - Комисија за вриједносне папире ФБиХ и Комисија за хартије од вриједности РС

3 - Ентитетске агенције за надзор осигуравајућих друштава, Агенција за осигурање у БиХ
Калкулација ЦББиХ

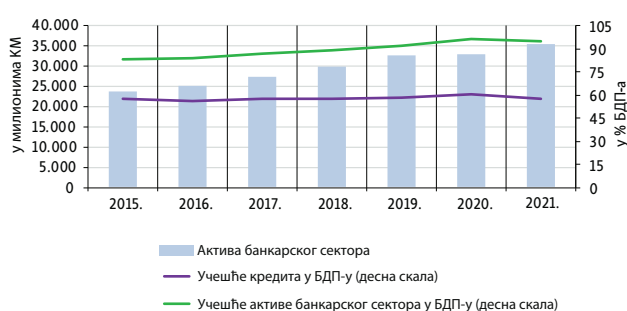
5.1. Банкарски сектор

Захваљујући добром финансијском здрављу, првенствено значајном нивоу капитализације и ликвидности, као и мјерама регулатора за ублажавање и опоравак од негативних економских посљедица пандемије, банкарски сектор је успјешно амортизовао ризике везане уз пандемију коронавируса. Економски раст у 2021. години допринио је поновном успостављању редовног пословања банака и опоравку профитабилности и кредитне активности. Сudeћи према стопама кредитног раста, кредитна активност је још увијек прилично успорена. Такође, индикатори финансијског циклуса указују да је кредитна активност и даље у негативној фази циклуса и тренутно нису видљиви било какви знакови прегријавања. На страни извора финансирања наставља јачати доминација депозита резидентних сектора, који су биљежили динамичан раст. Пролонгирани период ниских пасивних каматних стопа утицао је на даљње смањење просјечне рочности депозита, те посљедично на раст ризика који произилазе из рочне структуре извора финансирања. Каматне стопе на кредите задржане су на ниским нивоима, међутим у првом дијелу године услови кредитирања банака били су благо пооштрени.

Кризна ситуација с почетка 2022. године произашла из санкција које је ЕУ провела над банкама у руском власништву, брзом и успјешном интервенцијом домаћих регулатора је превазиђена те је спријечен ризик од потенцијалног наглог и неконтролисаног подизања депозита грађана из банака, који је могао довести до финансијске кризе. Очекивано успоравање економског раста у наредним годинама, уз снажне инфлаторне притиске који су нарочито наглашени након почетка рата у Украјини, могли би довести до раста кредитног ризика у банкама, с обзиром на то да је квалитет кредитног портфеља веома осјетљив на погоршање макроекономских услова. Поред тога, на раст кредитног ризика индиректно ће утицати најављено повећање референтних каматних стопа ЕЦБ. Раст цијене новца на европским тржиштима прелиће се на домаће тржиште и вршити притисак на раст каматних стопа у земљи, што ће довести до раста обавеза резидентних сектора по основу кредита уговорених уз промјењиву каматну стопу. Резултати provedеног тестирања на стрес су показали да је банкарски сектор способан да амортизује екстремне макроекономске шокове.

Опоравак економске активности у 2021. години, у значајној мјери постигнут је поновним покретањем привреде и упошљавањем постојећих капацитета, имајући у виду да је динамика раста кредитног портфеља, кључне компоненте билансне суме банака из које се врши финансирање домаћих сектора, била поприлично успорена. Остварени раст укупне aktive и кредита био је мањи у односу на раст номиналног БДП-а у 2021. години, због чега су вриједности active банкарског сектора изражене у процентима БДП-а и кредита изражених у процентима БДП-а ниже у односу на претходну годину за 106 б.п. и 268 б.п, респективно. На крају 2021. године, учешће active у номиналном БДП-у износило је 95%, док је учешће кредита у номиналном БДП-у износило 57,9% (графикон 5.1).

Графикон 5.1: Актива и кредити у процентима БДП-а

Извор: ФБА и АБРС, БХАС, калкулација ЦББиХ

Доминантан генератор раста билансне суме од почетка глобалне пандемије КОВИД-19 представља раст депозита приватног сектора, при чему је посебно наглашен раст вриједности мањег броја депозита виших износа, сектора становништва и предузећа. Оваква кретања су очигледно посљедица одгођених инвестиција и потрошње, карактеристична за ову врсту кризе. Депозити становништва, који одређено вријеме биљеже континуиран раст, и који су постали доминантан извор финансирања у банкарском сектору БиХ, веома су нестабилни у кризним ситуацијама и веома лако може доћи до њиховог одлива. Тако смо почетком 2022. године свједочили снажном повлачењу депозита становништва, услјед шока узрокованог почетком рата у Украјини, који је ипак био само привременог карактера и није довео до значајних поремећаја у функционисању банкарског сектора БиХ (Текстни оквир 3).

Текстни оквир 3: Утицај рата у Украјини на банкарски сектор БиХ

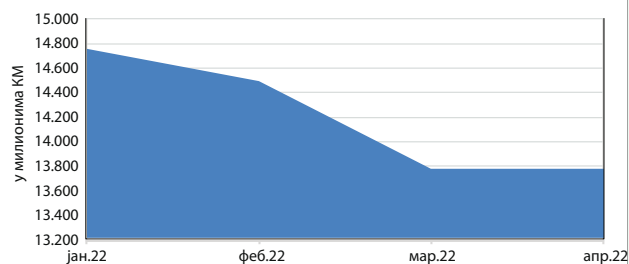
Најзначајнија повезаност банкарског сектора БиХ са Русијом огледа се кроз стопостотно власништво Sberbank Europe AG у обје Сбербанке које су у тренутку проглашења рата у Украјини пословале у нашој земљи као засебна правна лица. Укупна вриједност active ове двије банке на крају 2021. године износила је 2,7 милијарди КМ и представљала је 7,7% укупне active бх. банкарског сектора. Остале банке у БиХ готово да и нису имале директне пословне активности са Русијом. Укупна потраживања домаћег банкарског сектора према Русији,

према подацима с краја 2021. године износила су занемаривих 2,9 милиона КМ.

Увођењем санкција Русији крајем фебруара 2022. године, пословање Sberbank Europe је, у само неколико дана, постало дисфункционално, што је резултирало структурном кризом ликвидности цијеле банкарске групе. Након објаве ЕЦБ-а да Sberbank Europe AG пропада, услједио је значајан одлив депозита из обје Сбербанке које послују у БиХ. Одмах по искључењу банака из система SWIFT-а, управљање овим банкама у БиХ преузеле су ентитетске агенције за банкарство, а затим су над њима покренути процеси реструктурисања. Процеси су успјешно окончани у рекордном року и обје банке су наставиле пословати као засебна правна лица, у већинском власништву домаћих банака. Засигурно су додатан допринос повољном и брзом исходу дали и врло добри индикатори финансијског здравља које су банке биљежиле у претходним периодима. Закључно са 4. мартom 2022. године, отклоњене су све сметње и ризици који би се односили на санкције и континуитет пословања обје Сбербанке које су пословале у БиХ. Власништво над Сбербанк БиХ д.д. Сарајево преузело је друштво „ASA FINANCE“ д.д. Сарајево и банка наставља да послује под називом АСА Банка Наша и снажна д.д. Сарајево, док је власништво над Сбербанк а.д. Бања Лука преузето од стране Нове Банке а.д. Бања Лука и банка сада послује под називом Atos Bank а.д. Бања Лука.

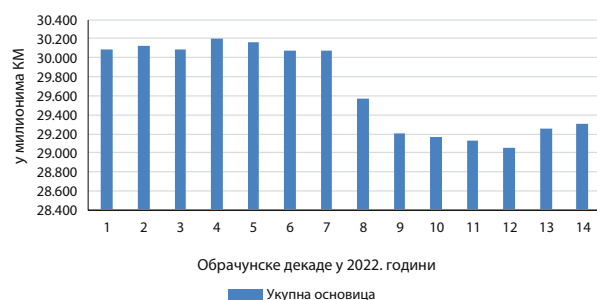
Кретање основице за обрачун обавезне резерве банака, у периоду материјализације шока ликвидности, било је под доминантним утицајем промјене у нивоу депозита становништва у банкама, а обзиром да су подаци на декадном нивоу, могу послужити као добра илустрација за праћење динамике повлачења депозита (графикони ТО 3.1 и ТО 3.2).

Графикон ТО 3.1: Депозити становништва

Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 3.2: Основица за обрачун обавезне резерве банака

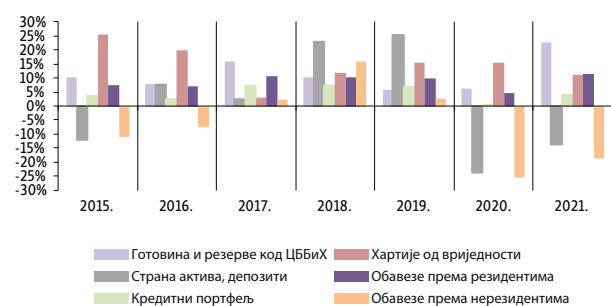

Извор: ЦББиХ

Након иницијалног повлачења депозита из Сбербанка у првој декади марта (5%), које је било посљедица тренутне реакције тржишта на снажан шок, укупни ниво депозита у банкама није се значајније мијењао, што упућује да су депозити пренесени на друге банке. Међутим, у другој декади марта, када се и одлив депозита из Сбербанке повећао за додатних 21%, примјетно је и значајно смањење депозита и на нивоу банкарског сектора. Појачане гужве у банкама, неизвјесност у вези с очувањем стабилног пословања двију Сбербанка, изазвало је одређени ниво панике и подстакло дио грађана на подизање депозита. Нешто интензивније повлачење депозита из банкарског система настављено је и у трећој декади марта иако се ниво депозита у том периоду стабилизовао у Сбербанкама. У мају поново се биљежи раст депозита на системском нивоу, те се може оцијенити да је повлачење депозита из банкарског сектора било само краткотрајног карактера, без негативних посљедица по стабилност финансијског система.

У 2021. години као кључна кретања у активи банака могу се истаћи снажан раст готовине и резерви код ЦББиХ, даљњи пад страних депозита те благи раст вриједности кредитног портфеља. У структури ликвидних средстава, уз снажан раст новчаних средстава на рачунима резерви код ЦББиХ (23,6%), забиљежен је и снажан раст готовине у трезорима банака (20,4%), чиме банке настоје елиминисати дио трошкова које сnose по основу негативне накнаде на вишак средстава изнад обавезне резерве. Стопа раста кредитног портфеља износила је 4,1%, при чему је кредитирање у највећој мјери било усмјерено према сектору становништва. Истовремено, на страни извора средстава, настављен је тренд раста депозита домаћих резидентних сектора те наставак смањења обавеза према нерезидентима. У 2021. години обавезе према резидентима поново биљеже динамичан раст, који је на крају године износио 11,3%. Повећање обвеза према резидентима у највећој мјери остварено је кроз раст депозита становништва, приватних нефинансијских предузећа и владиних институција. Истовремено, смањење обавеза према нерезидентима настављено је другу узастопну годину. Годишња стопа раста портфеља вриједносних хартија износи 11,2% те је, као и претходних година, раст портфеља вриједносних хартија у највећој мјери остварен кроз инвестиције банака у вриједносне хартије ентитетских влада (графикон 5.2).

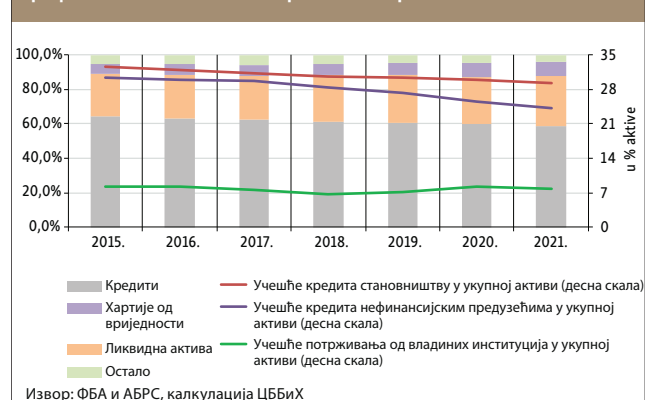
Графикон 5.2: Промјене најважнијих ставки биланса банкарског сектора

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Након што је у претходној години изостао кредитни раст, у току 2021. години дошло је до постепеног опоравка кредитне активности. Ипак, интензитет кредитне активности је још увијек знатно слабији у односу на преткризни период, при чему је кредитна активност у сектору нефинансијских предузећа остала пригушена. У 2021. години остварен је кредитни раст у износу од 845 милиона КМ или 4,1%, али се учешће кредита у укупној активи наставило смањивати и у овој години (графикон 5.3). Учешће укупних кредита у активи банкарског сектора износи 60,9% и ниже је за 2,2 процентна поена у односу на претходну годину. Стање укупних кредита на крају године износило је 21,6 милијарди КМ, а од укупних кредита 10,41 милијарду КМ или 48,2% односи се на кредите становништву, 8,59 милијарди КМ или 39,8% на кредите пласиране приватним нефинансијским предузећима, док се на кредите владиним институцијама односи 854,8 милиона КМ или 4%. У 2021. години кредитна активност у сектору нефинансијских предузећа је остала пригушена. Годишња стопа кредитног раста сектора приватних нефинансијских предузећа износила је свега 2,1%, при чему је регистровано смањење укупне вриједности новоодобрених пласираних кредита овом сектору за 5,1% у односу на претходну годину.

Графикон 5.3: Актива банкарског сектора

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Скроман раст кредитне активности може се дјелимично приписати условима за кредитирање који су у прва три квартала текуће године били поострени, као одраз наставка повећане перцепције ризика и даљне високе неизвјесности. У складу са резултатима из анкете о кредитној активности банака за крај 2021. године, поштравање кредитних стандарда за дугорочне и краткорочне кредите предузећима није евидентирано једино у четвртном кварталу 2021., уз незнатне промјене услова за одобравања кредита у односу на претходне кварталне. Истовремено, у трећем и четвртном кварталу је забиљежено повећање потражње предузећа за дугорочним кредитима, захваљујући опоравку економске активности и повећаном оптимизму у погледу задуживања. Продужена перцепција повећаног ризика, утицала је и на поштравање кредитних стандарда у одобравању кредита становништву током прва два квартала 2021. године, након чега су у трећем и четвртном кварталу услови за одобравање кредита ублажени. Као резултат опоравка личне потрошње, повећана потражња за кредитима становништва за општу потрошњу биљежи се од средине другог квартала 2021.

године. Поред раста кредита за општу потрошњу (4,3%), настављен је динамичан раст кредита за стамбену изградњу (10,4%), који су у претходној години преузели примат у кредитном расту, будући да, због смањене склоности потрошњи и повећане склоности ка штедњи, кредити за општу потрошњу за вријеме коронакризе нису биљежили раст. Годишња стопа кредитног раста сектора становништва износила је 5,6%, при чему је укупна вриједност новоодобрених пласираних кредита овом сектору већа чак за 33,4% у односу на претходну годину. Упркос томе, интензитет кредитне активности у сектору становништва још увијек је слабији у односу на преткризни период, с обзиром на то да је укупна вриједност новоодобрених пласираних кредита становништву у 2021. години била нижа него у претпандемијској 2019. години.

Услед наставка раста билансне суме, које није праћено једнаком динамиком кредитног раста, настављено је смањење учешћа кредита у укупној активи. Кредити пласирани нефинансијским предузећима у укупној активи, на крају 2021. године износили су 24,2% и њихово учешће ниже је за 1,34 процентна поена у односу на претходну годину, док је учешће кредита становништву у укупној активи износило 29,4%.

У Текстном оквиру 4. презентована је методологија и индикатори на основу којих је урађена процјена финансијског циклуса за БиХ. Описани индикатори коришћени у процјени (јаз омјера кредита и БДП-а и композитни индикатор) указују на исподпросјечну кредитну активност у БиХ још од краја 2015. године (графикон ТО5.1). У случају референтног индикатора, јаз омјера кредита и БДП-а је додатно продубљен у посљедњој години, из чега је евидентно да се финансијски циклус у БиХ још увијек не налази у узлазној фази, док композитни индикатор указује на благи оправак кредитног циклуса у рецентном периоду, првенствено захваљујући оправку не кредитних варијабли. И док су, због постепеног слабљења пандемије и укидања рестрикција, побољшани макроекономски индикатори у 2021. години повећали оптимизам у погледу будућег опоравка кредитне активности, због новонастале кризе изазване ратним сукобима у Украјини, преовладали су негативни ризици везани за изгледе опоравка економске и кредитне активности у БиХ. Продужени период инфлације могао би поново умањити склоност ка потрошњи и потражњу за кредитима, због чега би финансијски циклус током наредне двије године могао остати у фази рецесије.

Текстни оквир 4. Процјена финансијског циклуса за БиХ

Увод

Стање у којем се у датом тренутку налази финансијски циклус је једна од најважнијих информација за успјешно управљање финансијском стабилности неке земље. Наиме, у фазама прекомјерног раста кредитирања долази до пораста системских ризика, што може довести до значајнијих поремећаја за финансијски систем и посљедично цијелу економију. Стога је од круцијалне важности правовремено

идентификовати у којој фази се налази финансијски циклус, како би се предузеле расположиве регулаторне мјере за ублажавање ризика.

Финансијски циклус можемо дефинисати као цикличко кретање кредитне активности и генерално финансијских тржишта кроз фазе експанзије и рецесије које при томе пролази кроз врх и дно циклуса. Јасно је како ће свака процјена финансијског/кредитног циклуса зависити од великог броја претпоставки, коришћеним варијаблама, техници филтрације односно начину екстракције циклуса из коришћене варијабле, карактеристикама анализиране економије, дужини серија доступних варијабли, из чега произлази да процјена финансијског циклуса никада неће бити у потпуности објективна и да не постоји унифицирана метода процјене примјењива на све земље. Базелска регулатива и серија везаних публикација BIS-a¹³ даје препоруке за процјене финансијског циклуса на основу којих би процијењени циклуси требали у највећој могућој мјери бити упоредиви међу земљама и на адекватан начин послужили за калибрацију протуцикличког заштитног слоја капитала. Неке земље су у великој мјери успјеле примјенити наведене препоруке (својим подацима), док су друге предложиле алтернативне методе процјене¹⁴. На сличан начин се и у овом оквиру презентује методологија процјене финансијског циклуса за БиХ која је у одређеној мјери прилагођена домаћој економији и доступним серијама података и једним дијелом прати препоруке Базелског комитета. Начин праћења финансијског циклуса који је развијен за БиХ је стога базиран на два основна индикатора: композитни индикатор финансијског циклуса и јаз омјера кредита и БДП-а (енгл. Credit to GDP gap).

Референтни индикатор (енг. benchmark indicator): Јаз омјера кредита и БДП-а

Основни референтни (бенчмарк) индикатор за процјену кредитног циклуса представљен је јазом омјера кредита и БДП-а. Процјена се састоји од три корака. Први је конструкција одговарајуће серије кредита приватном сектору, други корак укључује рачунање омјера таквог кредитног индикатора и БДП-а, док се у трећем кораку процијењује циклус/јаз/gap односно процентно одступање такве серије од тренда.

При процјени би се требао користити што шири обухват задужености приватног сектора као релевантног индикатора кредита. Поред банкарских кредита могу се укључити и остали домаћи извори финансирања приватног сектора (микрокредитне организације, лизинг друштва и сл.) те спољни извори финансирања нефинансијских предузећа и становништва. Важно је и нагласити да се користе стања дуга, а не новоодобрени кредити како би се код процјене циклуса обухватила и претходна акумулација дуга те стога типично дуже трајање и снажна амплитуда која је присутна код кредитних циклуса. У нашем случају, у складу са доступности податка и дужине временске серије, као релевантни индикатор

¹³ Погледати на примјер Drehman, Borio и Tsatsaronis (2012): Characterizing the financial cycle: don't lose sight of the medium term! BIS working Papers No 380 ili Drehman et al (2010): Countercyclical capital buffers: exploring options. BIS Working Papers No 317 i Basel Committee on Banking Supervision (2010): Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer.

¹⁴ Композитни индикатор, на примјер, предлаже Чешка Република: Holub et al (2020): The CNB's approach to setting the countercyclical capital buffer. CNB thematic articles on financial stability.

кредита за израчун бенчмарк индикатора одабрана су укупна потраживања банака од приватног сектора¹⁵. Потраживања од приватног сектора укључују потраживања од домаћих нефинансијских предузећа по основу кредита, вриједносних хартија и осталих финансијских деривата и потраживања од осталих резидентних сектора (становништво и непрофитне организације које служе домаћинствима). У другом кораку смо подијелили такву серију дуга приватног сектора с прилагођеном серијом номиналног БДП-а. Наведена је серија десезонирана и додатно изглађена једностраним помичним просјеком од четири квартала како би се смањио утицај краткорочних outliers у називнику разломка на тако креирану варијаблу. Трећи корак укључује примјену филтера на тако конструисани омјер. У овом смо случају користили Hodrick-Prescott (HP) филтер, а прије тога механички продужили серије с доступним пројекцијама ЦББиХ (за наредних 12 квартала) и ауторегресивним моделом како би умањили такозвани end-point-problem који је присутан код двостраних филтера. Циклус ће представљати постотно одступање омјера кредита и БДП-а од тако филтрираног тренда. Препоруке базелске регулативе су коришћење HP филтера с параметром изглађивања ламбда од 400 000 на кварталним подацима. Параметар од 400 000 импликује дужину финансијског циклуса (трајање циклуса од једног до сљедећег врха) који је 4 пута дужи од реалног пословног циклуса (енгл. Real Business Cycle) односно циклуса БДП-а уз параметар ламбда од 1600. Наведено је базирано на емпијској литератури која показује да је за велик број земаља финансијски циклус заиста много дужи од реалног и да при томе у правилу има веће амплитуде. Међутим, за такву процјену је такође потребна довољно дуга серија података како би процјена имала смисла. С обзиром на релативно кратке временске серије доступних података историје финансијског система, а након проведене анализе осјетљивости, закључили смо да би се за БиХ требао примијенити параметар ламбда од 125 000. Такав параметар репрезентује финансијске циклусе који су у просјеку отприлике 3 пута дужи од реалног циклуса.

Композитни индикатор финансијског циклуса

Поред раније описаног бенчмарк индикатора финансијског циклуса, креирали смо додатни индикатор који се базира на већем броју серија и факторској анализи, за који сматрамо да боље описује динамику кретања кредитног циклуса БиХ. Наведени индикатор састоји се од 16 појединачних финансијских и економских индикатора за које смо детаљном анализом утврдили да у значајној мјери одражавају финансијски циклус БиХ. Анализа је најприје укључивала шири скуп индикатора који је затим редукван с обзиром на њихов допринос индикатору и економској интерпретацији. Поред раније описаног јаза омјера кредита приватном сектору и БДП-а, композитни индикатор укључује сљедеће индикаторе: омјер укупне активе и БДП-а, омјер кредита становништву и БДП-а, омјер кредита нефинансијским приватним предузећима и БДП-а, омјер нето каматних прихода и БДП-а, омјер некавалитетних кредита и БДП-а, омјер некавалитетних и укупних кредита, дефлационирани индекс цијена некретнина, омјер берзанских индекса (SASX и BIRS) и БДП-а, распон каматних стопа за становништво, стопу незапослености, омјер задужености

приватног сектора код осталих финансијских институција и БДП-а, омјер спољне задужености приватног сектора и БДП-а, омјер стране пасиве комерцијалних банака и БДП-а и дефлационирану новчану масу. У коначници индикатор поред раније описаног јаза омјера кредита приватном сектору и БДП-а укључује додатне детаљније податке о стању кредита приватном сектору, податке о NPL-ита, спољном задуживању, новоодобреним кредитима, цијенама акција, цијенама некретнина, каматним спредовима и разним индикаторима пословања кредитних институција. Наведени скуп од 16 индикатора није коначан те се с временом може мијењати зависно од перформанси индекса и доступности података. Комбиновање већег броја индикатора омогућује ширу интерпретацију финансијског циклуса који не одражава искључиво кредитну активност. Додатна је предност таквог композитног индикатора да он минимизира ризик такозваних лажних сигнала који је присутан код базирања закључака о стању финансијског циклуса на индикатору изведеног из једне једине кредитне варијабле.

Свака од споменутих варијабли које улазе у композитни индикатор су, као и за случај јаза омјера кредита приватном сектору и БДП-а сезонски прилагођене и изражене у одступању од HP тренда како би имали интерпретацију циклуса. Како би анализа била конзистентна и упоређива с описаним бенчмарк индикатором, и овдје је примијењен HP филтер с ламбдом од 125 000.

На групи тако детрендираних података примијењена је факторска анализа како би се извукла заједничка динамика из скупине индикатора. У ту сврху примијењена је анализа главних компоненти (енгл. Principal Component Analysis, PCA) и софтверски пакет EvIEWS. Прва главна компонента представља неопажену варијаблу/фактор која у највећој могућој мјери описује динамику описане групе од 16 индикатора. Њу ћемо стога интерпретирати као композитни индикатор финансијског циклуса. За тренутну скупину података наведена компонента објашњава више од 60% варијације наведене групе, што потврђује да је одабир индикатора квалитетно изведен. Стандардизацијом долазимо до главне компоненте коју можемо интерпретирати у стандардним девијацијама одступања финансијског циклуса од тренда. Тако на примјер вриједност индикатора од -1 значи да се финансијски циклус налази једну стандардну девијацију испод тренда. Поред саме главне компоненте могуће је израчунати и доприносе варијабли односно групе варијабли процијењеној компоненти те у датом тренутку можемо рећи да ли поједини показатељи позитивно или негативно доприносе индикатору, што ће за рецентни период бити коментирано касније у овом оквиру.

Резултати и закључак

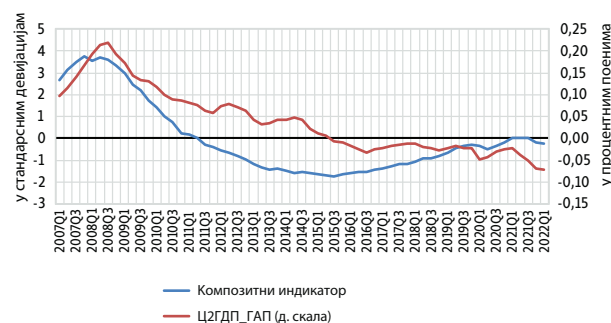
Слика приказује процјене кредитног циклуса базиране на два раније описана индикатора. Лијева ос приказује credit-to-GDP гар у процентним поенима (плава линија), док десна ос приказује композитни индикатор финансијског циклуса (црвена линија) изражен у стандардним девијацијама. Динамика оба индикатора је слична и показује изразито висок позитиван gap у почетном периоду приказаном на слици док у рецентнијем периоду сугерише како су вриједности циклуса негативне.

¹⁵ Извор, Монетарна и финансијска статистика ЦББиХ

Credit-to-GDP gap показује позитиван циклус од чак 20% током 2008. године, након чега слиједи нагло успоравање кредитирања те 2015. године достиже негативну територију. Од тада па до краја 2021. године циклус остаје негативан. У најрецентнијем периоду продубљује се негативан јаз и износи чак -7%, па стога указује на исподпросјечну кредитну активност без опипљивих ризика од прегријавања.

Композитни индикатор у рецентном периоду указује на нешто мањи негативни циклус од око -0,25 стандардних девијација. Наведена разлика на самом крају узорка је условљена осталим некредитним варијаблама које су укључене у процјену индикатора, а које показују одређен опоравак финансијског циклуса. Преткризни период такође указује на значајно прегријавање уз јаз од преко 3 стандардне девијације. Међутим, прелаз у негативну територију догађа се знатно раније у односу на бенчмарк индикатор – већ крајем 2011. године, што је поново последица брже реакције некредитних индикатора.

Графикон ТО4.1: Процјена финансијског циклуса за БиХ

Извор: ЦББиХ

Напомена: Процјена је направљена с задњим опажањем 2022Q1.

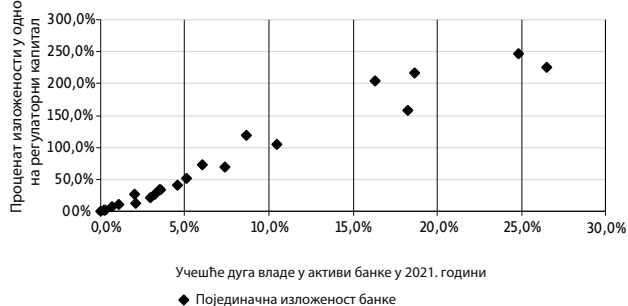
На основу процијењених доприноса сваке од коришћених варијабли у композитном индикатору могу се извести три закључка око утицаја на финансијски циклус у 2021. години. Прво, у складу с резултатима credit-to-GDP гара већина укључених индикатора кредитирања, заједно са индикаторима пословања банака, распона каматних стопа и берзанских индекса, негативно доприносе композитном индикатору финансијског циклуса. С друге стране, некавалитетни кредити, новчана маса, индикатори с тржишта рада и страном задуживање ублажавају пад индикатора односно указују на постепен опоравак циклуса. Индикатори с тржишта некретнина налазе се приближно на свом тренду те стога имају неутралан утицај на циклус.

У 2021. години изложеност банкарског сектора према сектору владе је нешто виша у односу на претходну годину, али се још увијек налази се на умјереном нивоу.

Према подацима монетарне и финансијске статистике ЦББиХ, укупна изложеност банкарског сектора према сектору владе на крају 2021. године износила је 2,97 милијарди КМ и већа је за 85,4 милиона КМ или за 3% у односу на претходну годину. Банке су у 2021. години повећале изложеност према сектору владе по основу куповине ентитетских вриједносних хартија, док је истовремено евидентирано благо смањење кредитних пласмана владиним институцијама, па је учешће владиног дуга у укупној активи банкарског сектора смањено на ниво од 7,8%. На нивоу цјелокупног банкарског система, изложеност ка сектору владе на крају 2021. године је била на нивоу од

77% регулаторног капитала банкарског система¹⁶. Ипак, поједине банке имају високу изложеност ка сектору владе, чак близу максималне дозвољене границе (видјети графикон 5.4). На графикону 5.4 приказана је појединачна изложеност банака према свим нивоима власти у БиХ, укључујући и ванбуџетске фондове и фондове социјалне заштите¹⁷.

Графикон 5.4: Изложеност ка сектору владе, по банкама, 2021. години

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

У 2021. години настављен је снажни раст ликвидне aktive, с обзиром на то да је већи дио прикупљених средстава по основу депозита резидената задржан у ликвидним облицима имовине. Ликвидна актива је на крају године износила 10,73 милијарде КМ и виша је за 1,4 милијарде КМ или 15% у односу на прошлу годину, док је учешће ликвидне у укупној активи повећано и износи 30,3%. У оквиру ставки ликвидне aktive највише су повећана средства на рачуну резерви¹⁸ код ЦББиХ и то за 1,37 милијарди КМ или 23,6% те готовина у трезорима банака у износу за 312,9 милиона КМ или 20,4%. Средства на рачунима депозита код иностраних банака су смањена и то за 264,9 милиона КМ или 13,6% у односу на крај претходне године.

У структури извора средстава настављено је смањење обавеза према нерезидентима. РПРЕМА подацима ЦББиХ, страна пасива банкарског сектора на крају 2021. године износи 1,86 милијарди КМ биљежи смањење у износу од 377,9 милиона КМ или 16,3% у односу на крај претходне године (графикон 5.5). Смањење стране пасиве банкарског сектора остварено је под утицајем смањења депозита и кредитних обавеза према директним страним улагачима, сестринским правним лицима и осталим нерезидентима. С друге стране, страна актива комерцијалних банака је до половине 2021. године биљежила снажан раст, а максималну вриједност је достигла крајем августа када је вриједност стране aktive премашила 5 милијарди КМ. Пораст стране aktive банке су оствариле као резултат пораста инвестирања у иностране обвезнице Влада и корпорација и по основу повећања краткорочних трансакција инвестирања повезаним с иностраним банкама. Од четвртог квартала тренд раста стране aktive је прекинут и ова ставка почела се постепено

¹⁶ Према домаћим прописима, максимална дозвољена изложености ка сектору владе износи до 300% регулаторног капитала.

¹⁷ Подаци о појединачним изложеностима банака преузети из монетарне и финансијске статистике ЦББиХ. У складу са методологијом ММФ-а, подаци о ентитетским вриједносним хартијама укључују и вриједносне хартије јавних предузећа.

¹⁸ Из података је искључена Развојна банка Федерације БиХ.

смањивати. Посљедишно и вриједност нето стране активе комерцијалних банака почела је постепено опадати. Финансијски циклус у БиХ још увијек се не налази у узлазној фази, а због појачаних неизвјесности у макроекономском окружењу не очекује се значајнији раст кредитне активности који би вршио притисак на изворе финансирања. Вјероватно је да у наредном периоду страна пасива неће значајније расти, имајући у виду да се раст стране пасиве у највећој мјери генерише из депозита и узетих кредита од иностраних банака које су са домаћим банкама повезане кроз власничке односе.

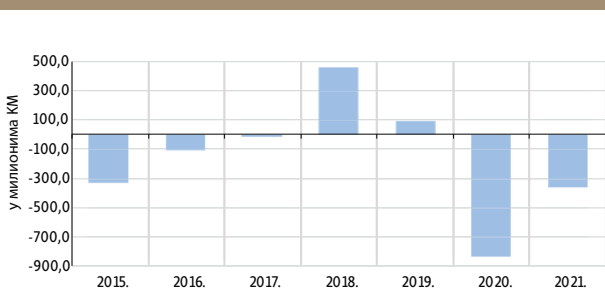
Графикон 5.5: Страна актива и пасива комерцијалних банака

Извор: ЦББиХ

Банкарски сектор БиХ је у 2021. години забиљежио нето одлив стране пасиве у износу од 362 милиона КМ (графикон 5.6). Пад стране пасиве је посљедица одлива по свим категоријама стране пасиве а у највећој мјери смањења обавеза према већинским правним власницима. У 2021. години обавезе по основу депозита и кредитних задужења према већинским страним власницима смањене су за 193,4 милиона КМ, обавезе према сестринским правним лицима смањене су за 134,1 милион КМ, док су обавезе према осталим нерезидентима смањене за 34 милиона КМ. Због раста депозита резидентних сектора и пооштрених услова кредитирања услјед продужених тржишних неизвјесности, настављено је смањење страних извора финансирања. У току 2021. године највећи дио кредитних активности финансиран је из домаћих извора. Међутим, битно је истаћи да је рочна структура домаћих извора финансирања додатно погоршана у посматраном периоду услјед повећања учешћа краткорочних депозита у укупним депозитима.

Графикон 5.6: Токови стране пасиве у банкарском сектору

Извор: ЦББиХ

Текстни оквир 5: Мрежна анализа прелијевања системских ризика

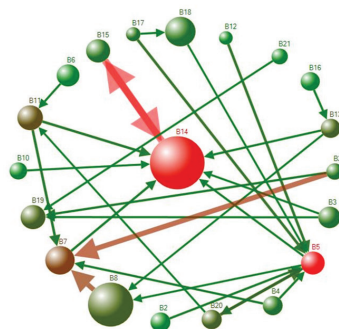
Сврха анализе мрежне структуре у банкарском сектору БиХ је процјена интензитета потенцијалних шокова услјед међусобне повезаности, као и прекограничне изложености домаћих комерцијалних банака. Анализа је проведена на основу података на дан 31.12.2021. године и то у два правца, као: анализа међусобних билансних изложености 22 комерцијалне банке, уз симулацију пропасти сваке од њих, и анализа прекограничне изложености домаћих комерцијалних банака према банкарском и јавном сектору 36 земаља¹⁹.

У анализи мрежне структуре фокус је на кредитном ризику, а главна претпоставка у погледу кредитног шока је максимални губитак по основу неизмирења обавеза, односно губитак цијелокупног износа потраживања. Као услов постојања међубанкарске заразе узета је ситуација када губици прелазе дио регулаторног капитала изнад износа којим се испуњава регулаторни минимум стопе адекватности капитала, што би довело до пада стопе адекватности капитала појединачне банке испод прописаног нивоа од 12%. Основни налаз анализе представља број поткапитализованих банака произтекао услјед неизмирења обавеза појединачних банака или одређеног страног банкарског система. Банка се сматра поткапитализованом у случају пада стопе адекватности капитала испод минималног регулаторног захтјева.

Налази анализе међубанкарске изложености не указују на постојање великих изложености на нивоу система, као и ризика финансијске заразе на домаћем међубанкарском тржишту. Према подацима агенција за банкарство, укупне међубанкарске изложености комерцијалних банака у БиХ на дан 31.12.2021. су износиле 73,8 милиона КМ и мање су за 21,9% у односу на крај 2020. године. Износ укупних међубанкарских изложености комерцијалних банака чини 1,9% укупног регулаторног капитала банкарског сектора, односно свега 0,2% укупне активе.

Мрежа међубанкарских изложености у банкарском сектору БиХ, приказана на графикону ТО 5.1, није изразито густа, с обзиром на то да су приказане само међубанкарске обавезе и потраживања банака на један одређени дан, док просјечан обим преконоћних трансакција између појединих домаћих банака није било могуће укључити у анализу.

Графикон ТО5.1: Мрежа међубанкарске изложености, на дан 31.12.2021. године

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

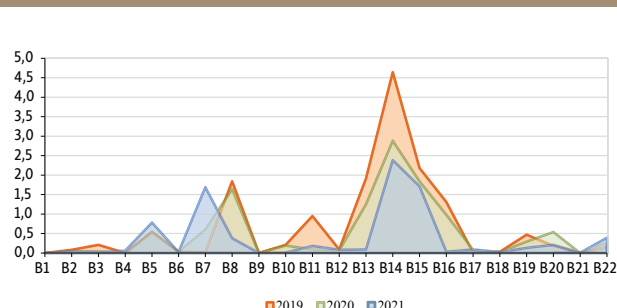
¹⁹ У анализу нису уврштени износи потраживања и обавеза комерцијалне банке према некој од земаља уколико исти чине мање од 1% укупног регулаторног капитала те банке.

Величина кругова на графикону ТО 5.1., који представљају банке у банкарском сектору БиХ, одређена је износом укупне активе. Износ међубанкарских изложености се приказује кроз дебљину веза, те кроз њихову боју која је приказана у спектру од зелене до црвене. Што су везе дебље и имају интензивнију црвену боју то су билатерална потраживања и обавезе између банака већа. Боја кругова указује на број веза банке с другим банкама. Такође је приказана у спектру од зелене до црвене боје. Банке означене јачом црвеном бојом повезане су са већим бројем банака у домаћем банкарском сектору.

Као и у случају мрежне анализе проведене годину дана раније, резултати мрежне анализе проведене на основу података са краја 2021. године не указују на веће пријетње по капитализацију банака, које произлазе из међубанкарских изложености. Услијед кредитног шока, уз претпоставку да би због неизмиривања обавеза једне банке друга банка имала губитак у износу од 100% својих потраживања према несолвентној банци, ниједној банци не би била нарушена адекватност капитала. Резултати анализе нису битно другачији ни ако се, поред кредитног шока, у анализу укључи и шок финансирања. Уколико се за овај шок као основна претпоставка узме губитак од 50% износа изложености услијед престанка финансирања које није могуће супституирати, налази анализе такође не указују да би се нека од банака нашла у озбиљнијим проблемима и да би била угрожена њена капитализација. Поред смањене међубанкарске изложености, на овако повољне резултате анализе највећи утицај има добра капитализација банака, која је у односу на крај 2020. године побољшана у већини банака у сектору.

Индекс заразе и индекс рањивости такође указују на мање ризике у односу на претходну годину (графикони ТО 5.2 и ТО 5.3). За разлику од претходне три до четири године нити једна банка нема екстремно високе вриједности индекса заразе и индекса рањивости, из чега се такође може закључити да су ризици међубанкарске заразе у случају кредитног шока и шока финансирања ниски. Индекс заразе²⁰ је код већине банака мањи у односу на крај 2020. године, укључујући и банке са највишим индексом заразе у сектору. Наведено указује на мањи значај појединачних банака за остале банке у сектору, чиме се смањује просјечни проценат губитка банака услијед евентуалне пропасти једне банке.

Графикон ТО5.2: Индекс заразе по појединачним банкама

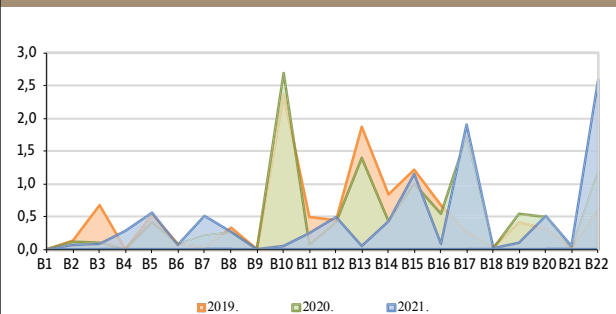

Извор: ФБА и АБРС, калкулација

²⁰ Индекс заразе указује на значај једне банке по остале банке у сектору, односно показује колики је просјечни проценат губитка других банака услијед евентуалне пропасти ове банке.

Индекс рањивости²¹ такође показује мању осјетљивост већине банака у сектору у случају наступања несолвентности других банака у односу на крај 2020. године. Од десет банака које су у односу на крај претходне године имале већи индекс рањивости, само код једне мање банке, која уједно исказује највећи индекс рањивости, је дошло до нешто значајнијег пораста просјечног процента губитка услијед евентуалне пропасти свих других банака у сектору (графикон ТО 5.3).

Графикон ТО5.3: Индекс рањивости по појединачним банкама

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Како би се идентификовали страни банкарски системи од системског значаја за банке у БиХ, проведена је и мрежна анализа прекограничне повезаности. У анализу су укључена два шока: кредитни шок и шок финансирања, а претпоставке су идентичне онима које су коришћене у анализи међубанкарских повезаности. Анализа прекограничне повезаности је указала да већи ризик заразе произлази из прекограничних изложености него услијед изложености на домаћем међубанкарском тржишту. Резултати анализе показују да би велики шокови у неколико земаља према којима банке из БиХ имају значајне изложености могли имати директне ефекте заразе по поједине банке у БиХ, међутим анализа није указала на постојање индиректних ефеката заразе. Такође, резултати анализе на крају 2021. године показују знатно мању осјетљивост банака на прекограничне шокове у односу на протеклу годину. Између осталог, број земаља из којих би се могла пренијети зараза на банке у БиХ, као и број банака које исказују осјетљивост на прекограничне шокове је смањен у односу на анализу проведenu на бази података с краја 2020. године. Евентуални велики шокови у три земље би се могли прелити на једну или више банака у БиХ, а укупно пет банака би у случају великих шокова у три земље и под постављеним претпоставкама имале значајније губитке, који би довели до пада стопе адекватности капитала испод регулаторног минимума. Прекограничне изложености према Аустрији и Турској представљају највећи ризик с обзиром да би у случају евентуалних великих шокова у једној од ове двије земље, под претпоставкама из мрежне анализе, двије банке имале значајније губитке који би довели до пада стопе адекватности капитала испод прописаног минимума, док је једна банка исказала осјетљивост на прекограничне шокове из Њемачке. Нити једна од банака није исказала осјетљивост на шокове у двије или више земаља. Између осталог, у поређењу са

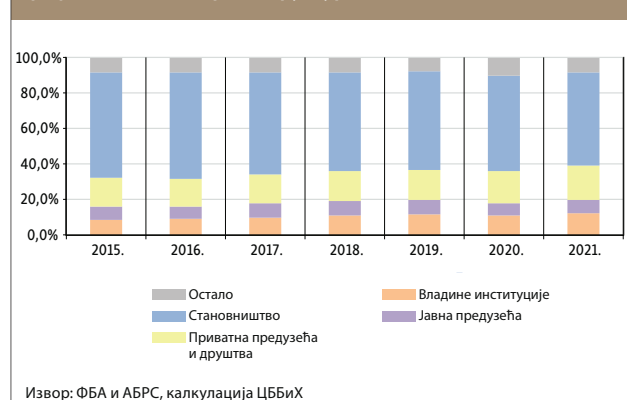
²¹ Индекс рањивости показује колико је банка осјетљива у случају несолвентности других банака, односно представља просјечни проценат губитка услијед пропасти свих других банака у сектору.

претходном годином индекс рањивости услед међубанкарске изложености и прелијевања прекограничних системских ризика код скоро свих банака у сектору је значајно нижи.

Мања осјетљивост банака која произлази из међубанкарских изложености, као и мања осјетљивост на прекограничне шокове те непостојање индиректних ефеката заразе резултат је мање изложености и боље капитализације банака у 2021. години. Иако мрежном анализом није идентификован ризик ширења заразе кроз систем, већ искључиво ризици по појединачне банке који се не би прелили на друге банке у сектору, не треба занемарити чињеницу да се међу банкама које су осјетљиве на шокове из појединих земаља, због своје велике повезаности првенствено са банком мајком и сестринским компанијама, налази и пар већих банака у сектору. Приликом коначне оцјене ризика који проистичу из међубанкарских и прекограничних изложености треба истаћи да у предметну анализу због недоступности података нису укључене просјечне преконоћне трансакције између банака, као и међуповезаност банкарског сектора и осталих финансијских сектора у земљи. Такође, при оцјени ризика који произлазе из међубанкарске и прекограничне изложености не треба занемарити ни постојеће ризике у земљи и иностранству који су последица рата у Украјини, као и пандемије коронавируса, услјед чега се, у зависности од интензитета прелијевања ризика из реалног у финансијски сектор, могу очекивати и појачани притисци на капитализацију, посебно мањих и слабије отпорних банака.

У 2021. години поново се биљежи динамичан раст депозита домаћих резидентних сектора. Нешто снажнији раст у односу на претходну годину, генерисан је значајним растом депозита јавних предузећа и владиних институција. Укупни депозити резидената на крају године износили су 27,74 милијарде КМ и у односу на крај 2020. године порасли су за 2,8 милијарди КМ или 11,2%. У 2021. години све категорије депозита биљежиле су раст, при чему су највећи допринос расту дали депозити становништва који у укупним депозитима учествују са 52,8%. Ови депозити су на крају 2021. године износили 14,66 милијарди КМ и забиљежили пораст у износу од 922,9 милиона КМ или 6,7% у односу на претходну годину. Депозити приватних предузећа, који у укупним депозитима учествују са 19,8%, наставили су тренд раста и повећали су се за 17,8% у односу на претходну годину. Такође, депозити владиних институција забиљежили су значајан раст од 25%, док су депозити јавних предузећа порасли за 16,7% у односу на претходну годину (графикон 5.7).

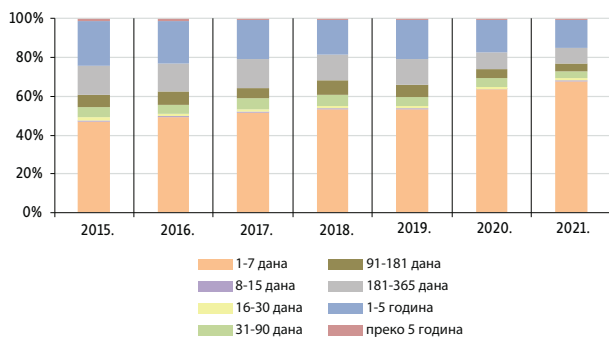
Графикон 5.7: Секторска структура депозита

Према подацима ЦББиХ, на крају 2021. године депозити на трансакционим рачунима и депозити по виђењу учествују са 37,1% и 26,3% у укупним депозитима становништва. Као и претходних година настављен је тренд смањивања учешћа дугорочних депозита у укупним депозитима становништва, тако да је учешће дугорочних депозита у укупним депозитима становништва на крају 2021. године смањено за 3 процентна поена у односу на претходну годину, на ниво од 34,5%. Депозити становништва наставили су вишегодишњи тренд раста захваљујући повећању депозита на трансакционим рачунима (886,9 милиона КМ или 19,4%) и депозита по виђењу (192 милиона КМ или 5,2%), док је у 2021. години регистрован пад орочених краткорочних и дугорочних депозита. Наиме, орочени дугорочни депозити становништва су на крају године износили 5,07 милијарди КМ и смањени су за 87 милиона КМ или 1,7% у односу на 2020. годину, док су краткорочни депозити мањи за 57,1 милион КМ или за 15,5% и износе 310,6 милиона КМ. У првом кварталу 2022. године, услјед шока изазваног почетком рата у Украјини, дошло је до снажног повлачења депозита па су укупни депозити становништва (резидента и нерезидента) смањени за 947,9 милиона КМ или 6,3%. Међутим, већ у току априла дошло је до стабилизације нивоа депозита становништва, чија се вриједност задржала на нивоу с краја првог квартала 2022.

Скраћење рочности извора средства настављено је у 2021. години, с обзиром на то да су услјед ниских каматних стопа и непостојања алтернативних облика за сигурније видове инвестирања, једино расли депозити на трансакционим рачунима и депозити по виђењу. Депозити са роком доспијећа од 1 до 7 дана су у 2021. години остварили динамичан раст у износу од 17,3% те су повећали своје учешће у укупним депозитима које на крају посматраног периода износи 67,9%. Учешће депозита с роком доспијећа од 1 до 5 година смањило се за 2,1 процентни поен са нивоа од 16,7%, колико је износило у 2020. години на 14,5%, колико износи у 2021. години, што је такође допринијело погоршању рочне структуре депозита. На основу података с краја 2021. године депозити са преосталом рочности краћом од годину дана чине 85% укупних депозита, те је учешће ових обавеза у укупним обавезама више за 2,4 процентна поена у односу на претходну годину. С друге стране, депозити преостале рочности преко једне године су у посматраном периоду смањили своје учешће у укупним депозитима на 15%, при чему дугорочни депозити с роком доспијећа преко пет година учествују са свега 0,5% у укупним депозитима (графикон 6.8). Изразито неповољна структура извора средстава, која је додатно погоршана у 2021. години може представљати ограничавајући фактор будућем кредитном расту, нарочито у условима када се због појачаних инфлаторних притиска очекује смањени допринос личне потрошње економском расту. Економски опоравак би требао бити вођен новим инвестицијским циклусом за који је неопходно осигурати финансијску подршку путем дугорочног кредитирања привреде.

Графикон 5.8: Структура укупних депозита по преосталој рочности

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Оцјена стабилности банкарског сектора сажета је на дијаграму индикатора финансијског здравља и приказује промјене главних индикатора на основу којих се оцјењује адекватност капитала, квалитет aktive, профитабилност, ликвидност и девизни ризик у банкарском сектору. Индикатори финансијског здравља на основу којих је урађена оцјена стабилности банкарског сектора, од четвртог квартала 2021. године усклађени су са Водичем за компилацију индикатора финансијског здравља Међународног монетарног фонда из 2019. године (у наставку текста: Водич)²².

У 2021. години банкарски сектор БиХ је остао стабилан, адекватно капитализован, високо ликвидан и профитабилан па је у односу на претходну годину повећана отпорност сектора на ризике. Свеукупна оцјена индикатора стабилности банкарског сектора за 2021. годину налази се на задовољавајућем нивоу, при чему су једино индикатори квалитета aktive забиљежили благо погоршање. Оцјене индикатора у сегментима профитабилности, ликвидности и девизног ризика су побољшане, док је оцјена индикатора капитализације остала на нивоу из претходне године (графикон 5.9). У 2021. години банке су задржале добре капиталне позиције и забиљежиле повећање основног и регулаторног капитала, али је услјед смањења стопе финансијске полуге оцјена у сегменту капитализације остала на истом нивоу из претходне године. Оцјена у сегменту квалитета aktive је нешто нижа у односу на крај претходне године с обзиром да је у посљедњем кварталу 2021. године прекинут вишегодишњи тренд смањења некавалитетне укупној активи, као посљедица погоршања квалитета портфеља у сегменту правних лица. И поред тога, вриједности индикатора квалитета aktive су побољшане код већине банака посматрано у односу на крај претходне године, што указује да је кредитни ризик у систему ограничен. Захваљујући побољшаним макроекономским околностима и мјерама регулатора за опоравак од негативних економских посљедица пандемије које су

биле на снази током цијеле 2021. године, профитабилност банкарског сектора се у потпуности опоравила. Банке су профитабилност оствариле по истом моделу као и у периоду прије избијања пандемије. Забиљежен је знатан раст оперативних прихода и истовремено пад пословних и директних расхода услјед смањења трошкова исправке вриједности ризичне aktive. Вриједности индикатора поврат на просјечну активу и поврат на просјечни капитал су значајно побољшане, услјед чега је оцјена у сегменту профитабилности поново достигла ниво из периода прије избијања кризе. Високе оцјене у сегменту ликвидности, а нарочито у сегменту девизне позиције указују да је банкарски сектор и даље високо ликвидан, те да је због аранжмана валутног одбора девизни ризик минималан. Захваљујући континуираном смањењу учешћа индексираних и кредита у страним валутама у укупним кредитима забиљежено је побољшање оцјене у сегменту девизне позиције.

Графикон 5.9: Дијаграм индикатора финансијског здравља банкарског сектора

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

Оцјена стабилности за сваку варијаблу заснована је на поједностављеној стандардизацији неколико индикатора који представљају основу за квантификацију синтетичке оцјене степена стабилности различитих сегмента пословања банкарског сектора. Да би индикатори били упоредиви, потребно их је прво трансформисати односно стандардизовати, након чега се у зависности од добивене вриједности z-скога сваком индикатору додјељује оцјена у складу са релативним положајем у односу на његову емпиријску дистрибуцију. Повећање удаљености од средишта дијаграма за сваку варијаблу, односно виша оцјена указује на пораст стабилности у систему, док оцјене које су ближе средишту упозоравају на пораст ризичности или смањење отпорности банкарског сектора и у складу с тим и већу пријетњу стабилности.

Банкарски сектор БиХ је на крају 2021. године адекватно капитализован и све банке у систему испуњавају прописане регулаторне захтјеве у погледу адекватности капитала и стопе финансијске полуге. Стопе основног и редовног основног капитала на крају 2021. године износе 18,7%, стопа регулаторног капитала износи 19,6%, док стопа финансијске полуге на нивоу банкарског сектора износи 10%. Основни и регулаторни капитал забиљежили су раст од 5,5% и 3,8% у односу на крај претходне године. Највећи

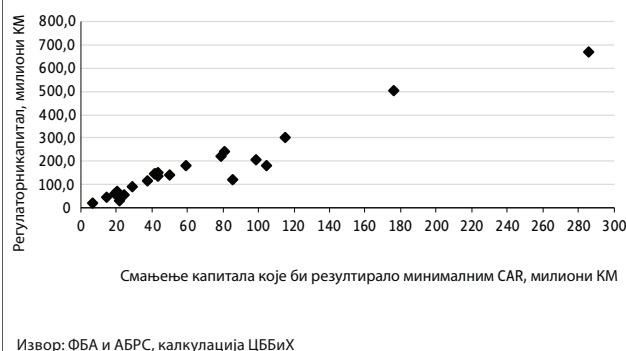
²² Методологија за компилацију FSI, базирана на Водичу из 2019. године доступна је веб страници ЦББиХ на линку <https://www.cbbh.ba/content/read/1120?lang=hr>. За аналитичке сврхе, битно је напоменути да је извршено методолошко усклађивање постојећих индикатора за све претходне периоде, због чега вриједности појединих индикатора, као и резултати самих анализа у већој или мањој мјери одступају у односу на претходне извјештаје.

позитиван утицај на вриједност основног и регулаторног капитала имало је укључивање остварене добити текуће године у основни капитал и докапитализација коју је у току 2021. године провело пет банака у систему²³. Након што су престале да важе одредбе регулатора које су се односиле на забрану исплате дивиденди за вријеме трајања пандемије, неколико банака је у четвртом кварталу 2021. године извршило исплату дивиденди из задржане добити из претходних година.

Укупан износ изложености ризику износи 19,7 милијарди КМ. Од укупне изложености ризику на изложености пондерисане кредитним ризиком односи се 90,8% укупне изложености ризику, изложености за тржишни ризик чине 1,1% укупне изложености ризику, а изложености ризику за оперативни ризик чине 8,1% укупне изложености ризику. У структури укупне изложености ризику дошло је до промијене учешћа појединих врста ризика, у смислу да се учешће изложености за оперативни и тржишни ризик смањило, као посљедица измјене регулаторних одредби које се односе на израчунавање пондерисаног ризика за тржишни и оперативни ризик²⁴. За потребе израчунавања пондерисаног ризика, капитални захтјеви за тржишни и оперативни ризик се множе са реципрочном вриједности стопе регулаторног капитала која износи 8,33, док су се по претходно важећој регулативи ови захтјеви множили са 12,5. Нижи капитални захтјеви за тржишни и оперативни ризик утицали су на смањење укупне изложености ризику и на повећање вриједности индикатора капитализације. Одредбе одлука које се односе на измјену обрачунавања капиталних захтјева за тржишни и оперативни ризик банке из ФБиХ су почеле примјењивати од краја прошле године, а банке из РС од краја другог квартала 2021. године.

Све банке у систему су адекватно капитализоване на крају 2021. године, а адекватност капитала банака које су пословале близу доње границе или испод регулаторног минимума значајно је побољшана након проведене докапитализације у 2021. години (графикон 5.10)²⁵. Ипак у случају појединих мањих банака релативно мала смањења регулаторног капитала угрозила би испуњавање прописаног нивоа адекватности капитала. С друге стране, на графикону се уочава да би већина банака при непромијењеном нивоу ризичне активе могла поднијети значајно смањење регулаторног капитала прије него што би им се CAR спустио на доњу границу регулаторног минимума.

Графикон 5.10: Ефекат смањења регулаторног капитала на CAR, Q4 2021. године

Вриједности индикатора квалитета активе на крају 2021. побољшане су поређећи с крајем претходне године, с тим да је у четвртом кварталу забиљежен раст некавалитетних у укупним кредитима на системском нивоу, као посљедица погоршања квалитета кредитног портфеља у сегменту правних лица. И док су због слабљења коронавируса укинуте привремене мјере регулатора које банке примјењују за опоравак од негативних економских посљедица пандемије у првом полугодишту 2022. године, у околностима новонастале кризе изазване ратом у Украјини дошло је до поновног раста ризика који би се у наредном периоду могли прелити на банкарски сектор и довести до погоршања квалитета кредитног портфеља.

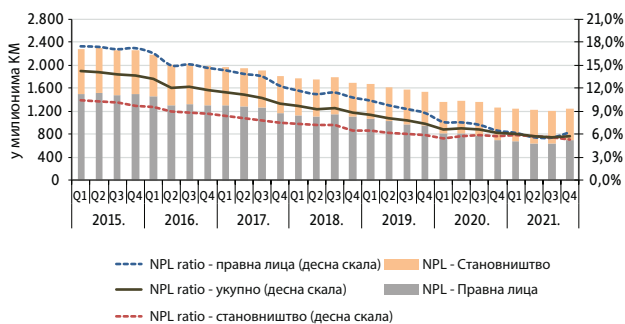
Учешће некавалитетне у укупној активи на крају 2021. године износи 3,17%, што представља снижење од 28 б.п. у односу на крај претходне године. Највећи дио некавалитетне активе чине некавалитетни кредити који на крају 2021. године износе 1,25 милијарди КМ и нижи су за 18 милиона КМ или 1,8% у односу на претходну годину. Смањење некавалитетних кредита уз истовремени раст укупних кредита резултирало је смањењем учешћа некавалитетних у укупним кредитима, тако да је на крају 2021. године NPL ratio износио 5,78%. Банке су током 2021. године биљежиле смањење некавалитетних кредита у највећој мјери по основу рачуноводственог и трајног отписа активе процијењене као губитак и проведених активности на наплати некавалитетних потраживања. Мјере регулатора које су биле на снази током цијеле 2021. године, заштитиле су банке од пораста кредитног ризика, тако да је тренд смањења некавалитетних у укупним кредитима очуван током прва три квартала текуће године. Већини предузећа која су била обухваћена привременим мјерама су истекли мораторијуми, тако да је на крају 2021. године свега 382,1 милион КМ или 1,8% кредита од укупног кредитног портфеља било обухваћено неком од привремених мјера регулатора. У посљедњем кварталу забиљежено је повећање учешћа некавалитетних у укупним кредитима, као посљедица погоршања кредитног портфеља у сегменту правних лица, док су се некавалитетни кредити у сектору становништва наставили смањивати (графикон Г3). На крају 2021. године учешће некавалитетних у укупним кредитима у сектору предузећа износило је 6,24%, док је у сектору становништва овај индикатор износио 5,28%.

²³ Докапитализацију су након дужег периода застоја у раду Комисије за ВП ФБиХ у 2021. години извршиле и банке из овог ентитета. Детаљније описано у Поглављу 6.

²⁴ Одлука о измјенама и допунама Одлуке о израчунавању капитала банке ("Службене новине ФБиХ", број: 37/20) и Одлука о измјени и допуни Одлуке о израчунавању капитала банака („Службени гласник РС, број: 114/20“).

²⁵ На графикону је приказано за колико би се требао смањити регулаторни капитал за сваку појединачну банку, уз укупни пондерисани ризик са краја 2021. године, да би се стопа адекватности капитала спустила на регулаторни минимум од 12%.

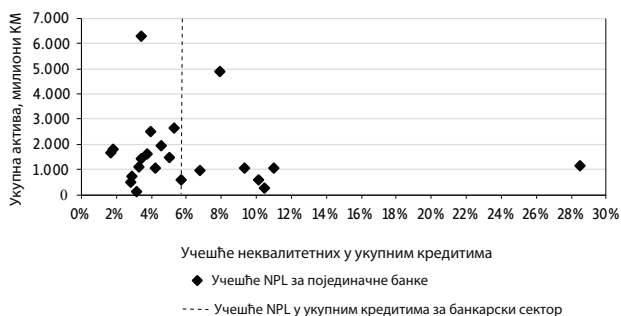
Графикон 5.11: Квалитет кредитног портфела

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Пораст некавалитетних кредита у четвртм кварталу 2022. који је у највећој мјери забиљежен код предузећа из прерађивачке индустрије није неочекиван, нарочито имајући у виду да пословање већег броја индустрија и даље оптерећују проблеми у ланцима снабдијевања готових производа и репроматеријала и појачани инфлаторни притисци на добављачке цијене и транспортне трошкове. Упркос предузетим мјерама регулатора за ублажавање негативних посљедица пандемије и опоравку економске активности у 2021. години, дошло је до отежаног сервисирања дуга оних предузећа која нису била у могућности раст трошкова у потпуности пребацивати на крајње потрошаче. У околностима новонастале кризе, због структурних поремећаја на тржишту енергената и снажне инфлације, реално је очекивати да се настави раст кредитног ризика у сектору предузећа, чије је пословање већ под притиском прекинутих ланаца снабдијевања. Слаб опоравак кредитне активности и снижене прогнозе економског раста указују да се врхунац погоршања квалитета кредитног портфела у сектору нефинансијских предузећа може очекивати тек у наредном периоду. Наставак инфлаторних притисака, могао би довести до раста кредитног ризика у сектору становништва код најрањивијих дужника са ниским расположивим доходом. Расту кредитног ризика могао би придонијети и очекивани раст каматних стопа и погоршање услова финансирања које ће се неповољно одразити на пословање предузећа. Нарочито ће бити погођене банке које већ имају нешто виши удио некавалитетних кредита у својим портфељима и слабије капиталне позиције (графикон 5.12).

Графикон 5.12: Учешће некавалитетних у укупним кредитима по банкама на крају 2021. године

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

У 2021. години нису забиљежене веће промјене у погледу изложености каматном ризику, али је због очекиваног раста каматних стопа могућ пораст каматно индуцираног односно индиректног кредитног ризика у наредном периоду. У сектору становништва удио кредита са промјењивом и каматном стопом фиксације до годину дана у укупним новоодобреним кредитима становништву се смањивао за 3,5 процентних поена у односу на претходну годину и износи 50,2%. С друге стране, у сектору предузећа удио кредита са промјењивом и каматном стопом фиксације до годину дана се повећао за 1,7 процентна поена и износио је 68%. Удио кредита са промјењивом каматном стопом и периодом фиксације до 1 године оба сектора у укупним новоодобреним кредитима у току 2021. године смањен је с нивоа од 61,7% на крају 2020. на ниво од 57,7% на крају 2021. године. Због очекиваног раста каматних стопа у наредном периоду, код кредита с уговореном варијабилном каматном стопом доћи ће до корекције каматних стопа навише. Ипак, реално је очекивати да ће раст каматних стопа бити постепен, имајући у виду да се процјењује да ће финансирање из постојећих извора бити dostatно у наредном периоду. Пораст висине дуга за отплату, односно пораст мјесечног анuitета отплате кредита, могао би довести до раста каматно индуцираног кредитног ризика, имајући у виду да раст инфлације у значајној мјери премашује раст номиналних плата у БиХ, због чега расположиви доходак становништва има континуирани тренд смањења.

Банкарски сектор БиХ је на крају 2021. године исказао знатно већу нето добит и остварио виши поврат на просјечну активу и просјечни капитал у поређењу с истим периодом претходне године. Након значајног пада нето добити у 2020. години, профитабилност банкарског сектора се у потпуности опоравила, па је на крају године остварена добит премашила претпандемијску вриједност. Банкарски сектор БиХ је на крају 2021. године исказао нето добит у износу од 409 милиона КМ, што представља пораст од 181,9 милиона КМ или 80,1% у односу на исти период прошле године. Раст профитабилности банке су оствариле по истом моделу као и у периоду прије избијања пандемије. Забиљежен је знатан раст оперативних прихода и истовремено пад пословних и директних расхода, услјед смањења трошкова исправке вриједности ризичне активе, резервисања за потенцијалне обавезе и осталих вриједносних усклађивања (графикон 5.13). Поред оваквих кретања забиљежених током године, у трећем и четвртм кварталу остварен је благи раст каматних прихода, уз истовремени пад каматних расхода.

Највећи дио добити банкарског сектора и даље је сконцентрисан у неколико великих банака. Тако су двије највеће банке оствариле 38,6% добити читавог сектора, док су четири најпрофитабилније банке генерисале 55,3% укупне нето добити банкарског сектора. Једна банка је исказала негативан финансијски резултат на крају 2021. године.

Графикон 5.13: Добит банкарског сектора

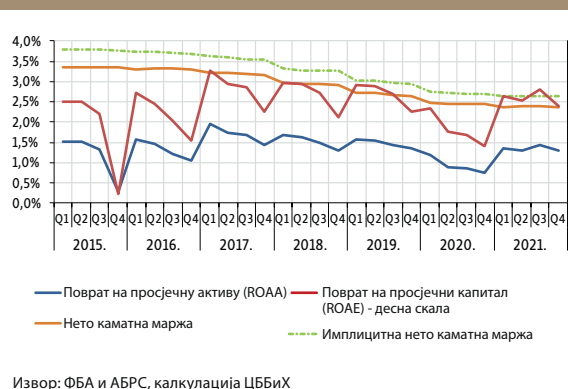
Извор: ФБА и АБРС, калкулација

Основни извори прихода банкарског сектора, каматни приходи, су под утицајем опоравка кредитне активности почели биљежити раст од трећег квартала 2021. године. Укупни каматни приходи на крају 2021. године износили су 996,6 милиона КМ и у односу на исти период прошле године већи су за 3,1 милион КМ или 0,3%. Истовремено, структура депозита гдје доминирају краткорочни и а vista депозити, који готово и да не носе каматни приход или чак у појединим сегментима носе негативне накнаде, у највећој мјери је допринијела смањењу каматних расхода на нивоу банкарског сектора. Укупни расходи по каматама и остали слични расходи у 2021. години износили су 178,1 милион КМ и мањи су за 10,9 милиона КМ или 5,8% у односу на исти период претходне године. Пад каматних расхода уз раст каматних прихода је довео до повећања нето каматних прихода који су у посматраном периоду већи за 14 милиона КМ у односу на исти период претходне године.

У 2021. години поново је остварен динамичан раст укупних оперативних прихода, након што су у претходној години због пада економске активности ови приходи забиљежили пад. Укупни оперативни приходи су на крају године износили 720,4 милиона КМ и у односу на исти период прошле године повећани су за 89 милиона КМ или 14,1%, по основу повећања накнада за извршене услуге као и прихода из пословања са девизама, што у значајној мјери доприноси одржавању високог нивоа профитабилности у систему. Удио оперативних прихода у укупном приходу банкарског сектора износи 42%.

Индикатори профитабилности ROAA и ROAE на крају 2021. године износе 1,31% односно 9,61% респективно и биљеже раст вриједности од 0,6 односно 4,0 процентна поена у односу на исти период претходне године. Под утицајем знатно снажнијег раста нето добити у односу на раст просјечне aktive и капитала остварен је пораст индикатора профитабилности (графикон 5.14)²⁶.

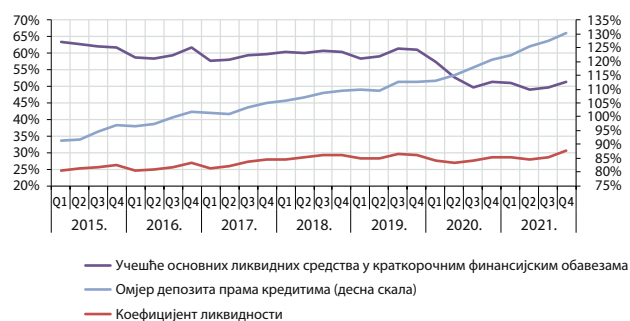
Графикон 5.14: Индикатори профитабилности

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

2021. години банке су оствариле снажан раст ликвидних средстава, те је настављен тренд раста вриједности индикатора ликвидности банкарског сектора. С друге стране, рочна структура извора средстава је све мање повољна за дугорочно финансирање. Одржавање ликвидности је основна обавеза банке и претпоставка за њену одрживост на финансијском тржишту и један од кључних предуслова за јачање повјерења у стабилност и сигурност банкарског сектора. Високе оцјене индикатора ликвидности банкарског сектора у БиХ забиљежене су и у току 2021. године, што је прије свега узроковано наставком тренда повећања депозита на трансакционим рачунима и депозита по виђењу (графикон 5.15).

Графикон 5.15: Индикатори ликвидности

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

На крају 2021. године ликвидна средства су чинила 30,7% aktive банкарског сектора, док је 51,3% краткорочне пасиве било покривено ликвидним средствима. Коефицијент покрића ликвидности (енгл. Liquidity Coverage Ratio – LCR) на нивоу банкарског сектора износи 216,9%. На крају 2021. године све банке испуњавају захтјеве у погледу LCR-а, а већина значајно изнад прописаног регулаторног минимума²⁷. Коефицијент нето стабилних извора финансирања (NSFR) је на крају 2021. године износио 168,8% и све банке у систему биљеже знатно више вриједности индикатора од минимално прописане која износи 100%. Краткорочни ликвидносни шок у првом кварталу 2022. године, повезан с почетком рата у

²⁶ Имплицитна нето каматна маржа представља омјер нето каматних прихода и просјечне каматноносне aktive. Просјечна каматносна актива на крају четвртог квартала израчуната је као просјек стања каматноносне aktive на крају четвртог квартала претходне године и четвртог квартала текуће године.

²⁷ У складу с Одлуком о управљању ризиком ликвидности банка („Службене новине ФБиХ”, бр. 39/21) и Одлуком о управљању ризиком ликвидности („Службени гласник РС”, бр. 62/21) минимални коефицијент покрића ликвидности износи 100%.

Украјини (видјети Текстни оквир 3.) резултирао је падом коефицијента LCR за 18 процентних поена на ниво од 198,8%. Упркос високој ликвидности банкарског сектора, догађаји из првог квартала 2022. године показали су рањивост ликвидносне позиције банака у БиХ, нарочито ако се у обзир узме да ЦББиХ у аранжману валутног одбора нема на располагању могућност пружања ликвидносне подршке банкама (енг. Lender of last resort).

Текстни оквир 6: Тестови на стрес

Резултати top-down тестова на стрес проведених у банкарском сектору БиХ на основу података с краја 2021. године указују на отпорност банкарског сектора чак и на претпостављене јаке шокове у снажнијем екстремном сценарију, који подразумевају значајна погоршања у макроекономском окружењу у земљи и иностранству. Отпорност банкарског сектора на претпостављене јаке шокове заснива се на доброј полазној основи у погледу индикатора капитализације, профитабилности и квалитета aktive који су на крају 2021. године забиљежили побољшање у односу на претходне године, тако да се и у временском хоризонту тестирања на стрес од наредне три године капитализација на нивоу сектора задржала изнад регулаторног минимума од 12%.

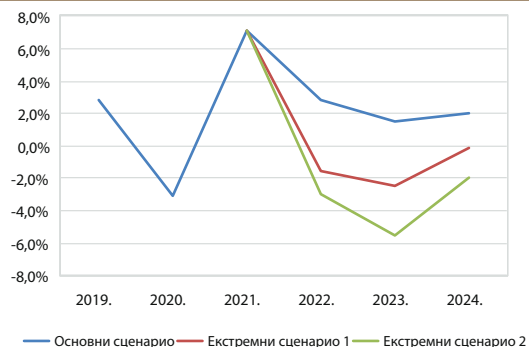
ЦББиХ на кварталној основи проводи top-down тестове на стрес солвентности за банкарски сектор у земљи, који су један од главних алата за оцјену његове отпорности на потенцијалне шокове из макроекономског окружења и банкарског сектора. Тестирањем на стрес се процјењује способност како целокупног банкарског сектора тако и појединачних банака да поднесу потенцијалне губитке који би настали у случају материјализације претпостављених шокова. Тестови на стрес се базирају на кредитном ризику, као доминантном ризику у банкарском сектору БиХ.

С циљем процјене солвентности банкарског сектора, у тестовима на стрес проведеним на бази података с краја 2021. године разматрана су три макроекономска сценарија: основни и два екстремна сценарија. Сваки сценарио обухвата пројекције великог броја макроекономских и финансијских варијабли за период 2022. - 2024. година. Сценарији и претпоставке за тестирање на стрес које се проводи на бази података с краја 2021. године постављени су у свјетлу најновијих геополитичких дешавања у свијету, као и њихових импликација по глобалну економију и економију у БиХ и очекиваних импликација по бх. банкарски сектор.

Основни сценарио тестова на стрес солвентности је заснован на службеним пројекцијама кључних макроекономских варијабли које је ЦББиХ произвела у оквиру прољетног круга средњорочних пројекција за период од 2022. до 2024. године, док су претпоставке за екстремне сценарије производ макроекономског модела за екстремне сценарије у тестовима на стрес и настале су на бази хипотетички постављеног наратива о најзначајнијим домаћим и глобалним ризицима и интензитету шокова. Два екстремна сценарија се првенствено разликују по интензитету шока, као и временском периоду потребном за опоравак економске активности, а јачи екстремни сценарио укључује и шок проузрокован новим таласом пандемије коронавируса.

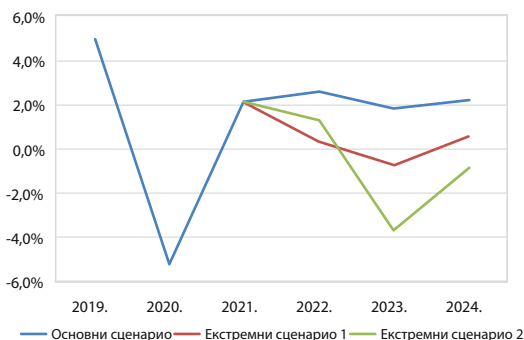
Квантификација сценарија обухвата пројекције макроекономских и финансијских варијабли – као што су реални БДП, инфлација, кредитни раст, каматне стопе на кредите становништву и предузећима и цијене некретнина. У оквир за тестирање на стрес укључен је и ефекат ризика међубанкарске заразе, који се базира на мрежној анализи прелијевања системских ризика у банкарском сектору БиХ. Ефекти овог ризика оцјењују се на крају треће године теста на стрес, а с обзиром да међубанкарске изложености нису значајне, ови ефекти су изразито слаби и готово да не би имали утицај на стопу адекватности капитала на нивоу банкарског сектора. Графикони од ТО 6.1 до ТО 6.7 приказују основне пројекције и претпоставке коришћене у сценаријима тестова на стрес.

Графикон ТО 6.1: Реални раст БДП-а

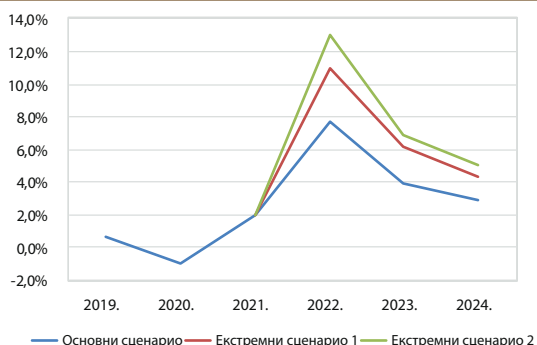
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 6.5: Кредитни раст, предузећа

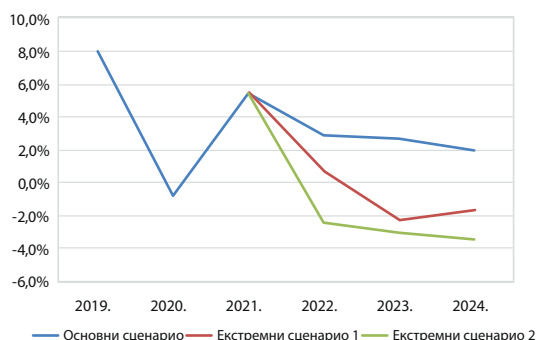
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 6.2: Стопа инфлације

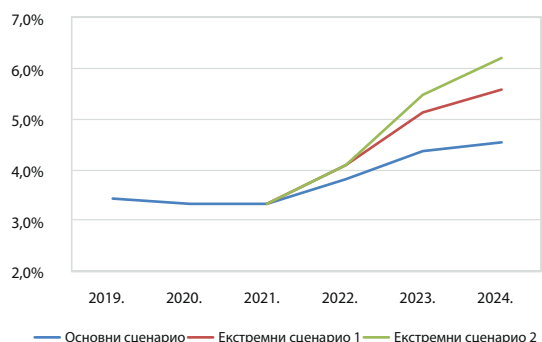
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 6.6: Кредитни раст, становништво

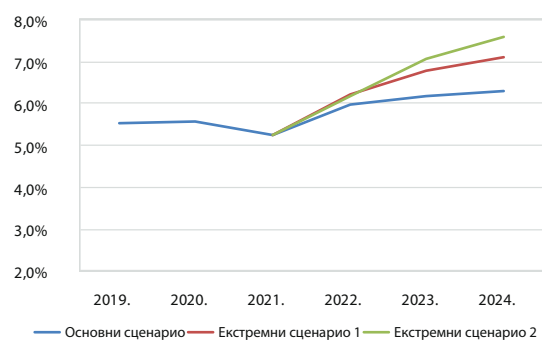
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 6.3: Каматне стопе на кредите

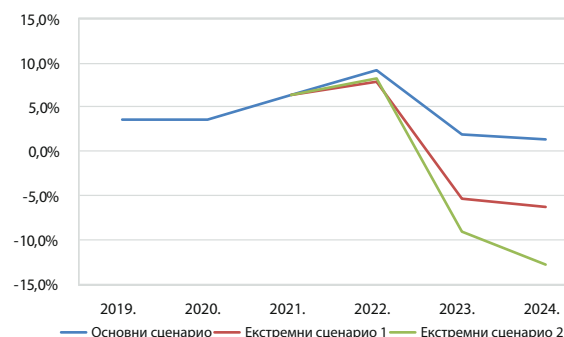
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 6.4: Каматне стопе на кредите становништву

Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 6.7: Раст цијена некретнина

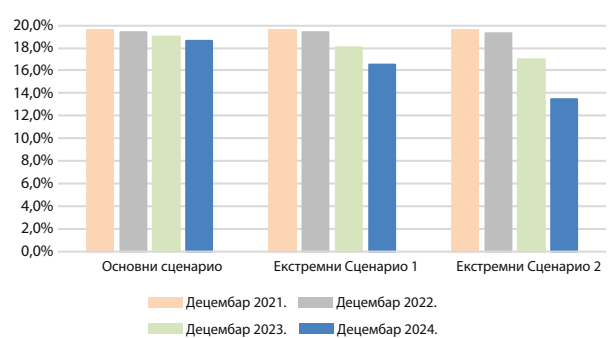
Извор: ЦББиХ

Према пројекцијама макроекономских варијабли за период од 2022. до 2024. године очекује се успорена економска активност и наставак инфлаторних притисака, као посљедица ратних дешавања у Украјини која су довела до негативних трендова на свјетским тржиштима енергената, хране и производних материјала и додатно продубила проблеме у глобалним ланцима дистрибуције. Водеће свјетске централне банке већ проводе или најављују знатно рестриктивнију монетарну политику, која укључује и раст референтних каматних стопа, па се у наредном периоду очекује и постепени пораст активних каматних стопа у банкарском сектору у БиХ. Прогнозе за кредитни раст како у сектору предузећа тако и у сектору становништва и даље не указују на значајнију кредитну активност у временском хоризонту од наредне три године, док се и поред успорене економске активности у земљи не очекује пад потражње за некретнинама стамбене намјене, као и пад

цијена некретнина, већ се насупрот томе може очекивати наставак тренда раста цијена, посебно у 2022. години. Иако је претпостављени шок у екстремном сценарију 1 знатно блажи од шока у екстремном сценарију 2, и овај сценарио претпоставља знатну контракцију економске активности, а тек је за трећу годину претпостављено заустављање негативних трендова из прве двије године теста на стрес. Хипотетички шок у екстремном сценарију 2 који је моделиран у облику снажних рецесијских кретања током цијелог периода тестирања на стрес, постављен је у тежњи да се тестирају крајње границе отпорности банкарског сектора и појединачних банака у случају да се тако негативне претпоставке материјализују, а за што је вјероватноћа занемариво мала. У оба екстремна сценарија се претпоставља да ће криза изазвана ратом у Украјини потрајати током цијелог периода тестирања на стрес, с тим да у екстремном сценарију 2 овај шок неће бити ублажен до краја 2024. године. Додатно, у екстремном сценарију 2 се претпоставља и поновно погоршање ситуације са пандемијом КОВИД-19. Поремећаји у глобалним ланцима набавке услед ратних дешавања у Украјини ће извршити додатни притисак на раст цијена у односу на основни сценарио. Претпоставља се да ће инфлаторни притисци трајати у цијелом периоду тестирања на стрес, с тим да ће стопа инфлације бити највећа у првом периоду тестирања на стрес (2022.). Претпостављен пораст премије ризика земље у макроекономском моделу од 150 базних поена у Екстремном сценарију 1, односно 250 базних поена у Екстремном сценарију 2, заједно с порастом референтне каматне стопе ЕЦБ-а, довео би до постепеног пораста домаћих каматних стопа на кредите становништву и предузећима у односу на основни сценариј, који би био најизраженији у другој години тестирања на стрес. Кредитна активност у првој години тестирања на стрес стагнира, док се у наредном периоду биљежи смањење кредитне активности. Као последица пада домаће економске активности, претпоставља се и пад потражње за некретнинама и последично пад цијена некретнина у временском хоризонту од три године, но овај ефекат је одгођени и цијене некретнина биљеже пад тек од друге године тестирања на стрес. С једне стране се на цијене некретнина одражава пораст цијена грађевинског материјала који утиче на раст цијена некретнина, а с друге стране, претпоставља се да ће услед забринутости због растуће инфлације у наредном периоду, као и ниских пасивних каматних стопа, у првом периоду тестирања на стрес још увијек постојати значајна потражња за некретнинама. Утицај тестова на стрес на стопу адекватности капитала квантифициран је на основу почетног стања на дан 31.12.2021. Према пројекцијама из основног сценарија, у временском хоризонту од три године све банке у банкарском сектору задржавају задовољавајући ниво капитала и поред претпостављеног благог погоршања квалитета кредитног портфела и ниже профитабилности. Стопа адекватности капитала на нивоу банкарског сектора би се према постављеним претпоставкама смањила за свега 95 базних поена у периоду од три године.

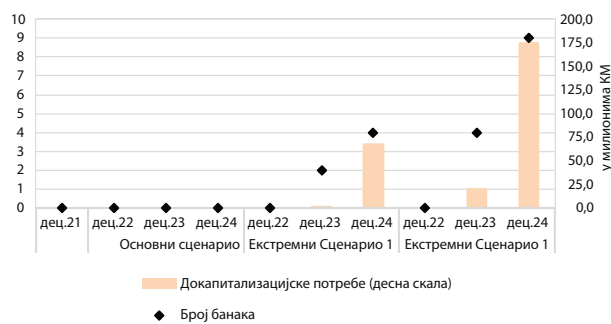
У случају материјализације шокова претпостављених у екстремним сценаријима, банкарски сектор би, првенствено захваљујући постојећој доброј капиталној основи, био способан да апсорбује претпостављене шокове, а нити једна банка није исказала докапитализацијске потребе након прве године тестирања на стрес. Посматрајући по појединачним банкама, у Екстремном сценарију 1 након друге године тестирања на стрес двије мање банке не би задржале стопу адекватности капитала у прописаним регулаторним оквирима, док би у трећој години, још двије мање банке имале стопу адекватности капитала испод регулаторног минимума од 12%. Удио активе ове четири банке у укупној активи банкарског сектора на крају 2021. године износио је 6,8%. Укупне докапитализацијске потребе на нивоу сектора након треће године тестирања на стрес у Екстремном сценарију 1, под претпоставком да банке неће имати могућност докапитализације у овом временском периоду, би износиле 68 милиона КМ, а стопа адекватности капитала на агрегираном нивоу би се у овом временском хоризонту смањила са почетних 19,6% на 16,5%. Под претпоставком материјализације изузетно јаких шокова из Екстремног сценарија 2, стопа адекватности капитала банкарског сектора би се у току прве године тестирања на стрес смањила за свега 31 базни поен, но услед акумулација губитака у временском хоризонту од три године, на крају треће године теста на стрес овај индикатор би се додатно смањιο и износио би 13,4% (графикон ТО 6.8). Тек након друге године екстремно јаких шокова појавиле би се банке са недостајућим капиталом, а ријеч је о четири банке које у трогодишњем временском периоду у Екстремном сценарију 1 исказују осјетљивост на постављене шокове. До краја 2024. године још пет банака би имало потребе за додатним капиталом, а укупне докапитализацијске потребе на нивоу банкарског сектора након треће године тестирања на стрес би износиле 175,2 милиона КМ, што представља 0,5% бруто домаћег производа из 2021. године (графикон ТО 6.9). И поред овако снажних шокова који су претпостављени у тестовима на стрес, може се закључити да би банкарски систем у цијелини задржао стабилност.

Графикон ТО 6.8: Стопа адекватности капитала банкарског сектора

Извор: ЦББиХ

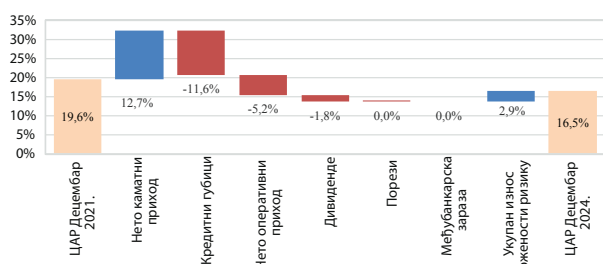
Графикон ТО 6.9: Број банака са недостајућим капиталом и докапитализацијске потребе

Извор: ЦББиХ

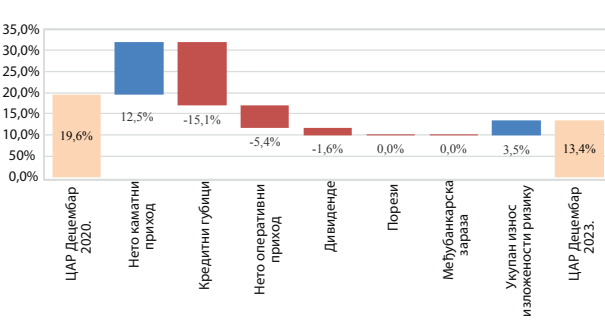
На графиконима ТО 6.10 и ТО 6.11 приказан је допринос појединих позиција биланса стања и успјеха на промјену стопе адекватности капитала на системском нивоу, кумулативно, у екстремним сценаријима, у периоду од краја 2021. до краја 2024. године. Кредитни ризик се и у тестовима на стрес издваја као најзначајнији ризик у бх. банкарском сектору. Губици по основу кредитног ризика произлазе из резервисања за финансијске ставке активе, првенствено кредитног портфеља сектора предузећа и становништва, и дају најзначајнији негативан допринос стопи адекватности капитала у условима стреса. У Екстремном сценарију 1 резервисања за кредитне губитке утичу на смањење стопе адекватности капитала на крају 2024. године за 11,6 процентних поена, док у Екстремном сценарију 2 имају утицај на смањење CAR-а за 15,1 процентни поен. Стопа адекватности капитала је такође под значајним утицајем кумулативних промјена нето каматних прихода и нето оперативних прихода у екстремним сценаријима у односу на крај 2021. године. Утицај међубанкарске заразе у систему на капитализацију банака за сада је занемарив. С обзиром да је у тесту на стрес постављена и претпоставка исплате дивиденди у сва три периода тестирања на стрес и у сва три сценарија, кредитне институције које остварују добит и испуњавају регулаторне услове исплаћују дивиденду, што такође утиче на смањење стопе адекватности капитала у систему. Промјене нивоа укупног износа изложености ризику, услед претпоставки о динамичком билансу стања у трогодишњем периоду сва три сценарија, имају благи позитиван утицај на стопу адекватности капитала.

Графикон ТО 6.10. Утицај појединачних позиција на стопу адекватности капитала, Екстремни сценарио 1

Извор: ЦББиХ

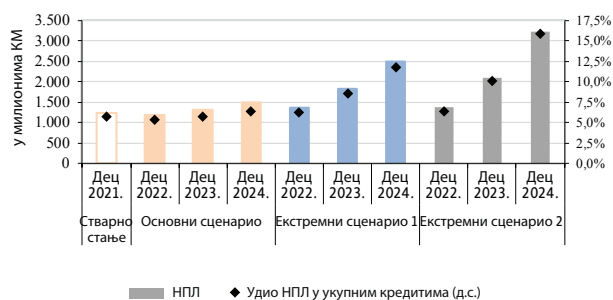
Графикон ТО 6.11. Утицај појединачних позиција на стопу адекватности капитала, Екстремни сценарио 2

Извор: ЦББиХ

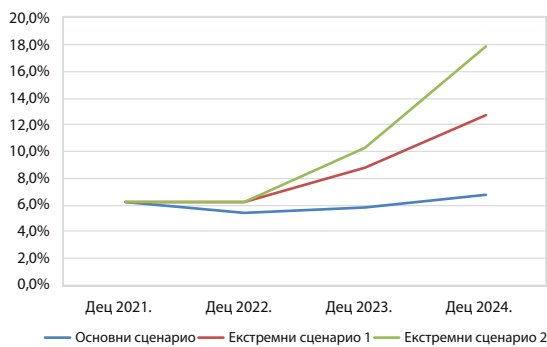
Под претпоставкама из основног сценарија квалитет кредитног портфеља би од друге године теста на стрес почео да се погоршава, да би до краја временског хоризонта за који се проводи тестирање удио некавалитетних у укупним кредитима могао порастати до нивоа од 6,5%. У оба стресна сценарија је претпостављено значајније повећање некавалитетних кредита које траје током цијелог периода тестирања на стрес. На раст некавалитетних потраживања у оба екстремна сценарија утиче снажан раст инфлације, контракција економске активности и раст каматних стопа. Пројцирани раст некавалитетних потраживања евидентан је како у сектору предузећа тако и у сектору становништва, с тим што је сектор предузећа осјетљивији на утицај претпостављених шокова. С обзиром да је пандемија коронавируса имала снажнији утицај на предузећа која послују у дјелатностима чије је пословање било угрожено избијањем пандемије, претпоставка је да би прилив нових ненаплативих потраживања могао бити најизраженији у сектору предузећа чији су индикатори профитабилности већ нарушени. На графиконима од ТО 6.12 до ТО 6.14 приказан је квалитет кредитног портфеља по годинама и сценаријима.

Графикон ТО 6.12: Неквалитетни кредити и удио некавалитетних у укупним кредитима

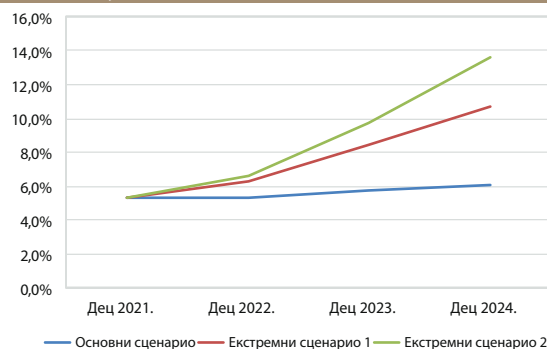
Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 6.13: Удио некавалитетних у укупним кредитима предузећима

Извор: ЦББиХ

Графикон ТО 6.14: Удио некавалитетних у укупним кредитима становништву

Извор: ЦББиХ

5.2. Небанкарски финансијски сектор

Сектор небанкарских финансијских институција и даље је слабо развијен сегмент финансијског тржишта, с веома скромним учешћем у укупној активи финансијских посредника (табела 5.1). Опоравак од коронакризе имао је благе позитивне ефекте на пословање свих финансијских посредника. У микрокредитном и лизинг сектору забиљежен је благи раст билансне суме и индикатора профитабилности, а задовољавајући квалитет кредитног портфела оба сектора је очуван захваљујући мјерама регулатора за опоравак од негативних посљедица пандемије које су биле на снази током 2021. године. Највећи и најзначајнији сегмент небанкарског финансијског сектора, друштва за осигурање и реосигурање, забиљежила су опоравак пословања који се огледа у расту обрачунатих премија у обје категорије осигурања, животног и неживотног.

Пословање микрокредитног сектора у 2021. години карактерише: раст aktive, раст бруто кредитних пласмана, раст капитала, смањење вриједности кредита у кашњењу те раст профитабилности. На крају 2021. године у БиХ је пословало 26 микрокредитних организација (МКО), од чега 14 микрокредитних друштава (МКД) и 12 микрокредитних фондација (МКФ). Укупна актива микрокредитног сектора на крају 2021. године већа је за 7,8% у односу на 2020. годину, док су кредити забиљежили раст од 8,2% (табела 5.2). Од укупног износа микрокредита, 97,4% је пласирано физичким лицима, при чему је и даље примарно финансирање сектора пољопривреде (27,6%), затим стамбених потреба (17,4%) те сектора услужних дјелатности (11,1%).

Табела 5.2: Поједностављени биланс стања микрокредитних организација

у милионима КМ

	Актива		Пасива	
	2020.	2021.	2020.	2021.
Новчана средства и пласмани другим банкама	86,4	92,8		
Кредити	889,6	962,6	Обавезе по узетим кредитима	571,77
Резерве за кредитне губитке	-15,7	-13,9	Остале обавезе	55,03
Остала актива	117,8	-120,7	Капитал	451,21
УКУПНО	1.078,0	1.162,3	УКУПНО	1.078,0
				1.162,3

Извор: ФБА и АБРС, калкулација ЦББиХ

Побољшане макроекономске прилике позитивно су се одразиле на квалитет кредитног портфеља микрокредитног сектора, а поред тога задовољавајући квалитет кредитног портфеља у микрокредитном сектору је очуван захваљујући мјерама регулатора за ублажавање негативних економских посљедица пандемије које су биле на снази током цијеле 2021. године. На крају 2021. године, кредити који у отплати касне дуже од једног дана имају учешће од 3,1% у укупном кредитном портфељу, те је смањено њихово учешће у односу на претходну годину. Такође, смањено је учешће кредита који касне у отплати дуже од 30 дана и на нивоу сектора износи 1,42%. Резерве за покриће кредитних губитака на нивоу сектора износиле су 13,9 милиона КМ. На крају 2021. године активан број изложености обухваћен неком од посебних мјера прописаних одлукама о привременим мјерама које лизинг друштва и микрокредитне организације примјењују за опоравак од негативних економских посљедица узрокованих вирусним обољењем “КОВИД-19” износио је 7.617 партија, односно 51,3 милиона КМ, што представља 4% укупног кредитног портфеља²⁸.

УУ структури пасиве, обавезе по узетим кредитима представљају основни извор средстава МКО и биљеже раст од 5,9% у односу на претходну годину. Од укупних обавеза по узетим кредитима, 94% су обавезе по дугорочним кредитима. Након што је у претходној години значајно побољшана рочна структура извора средстава када је већина краткорочних обавеза по узетим кредитима микрокредитних организација из ФБиХ замијењена с дугорочним кредитима, раст дугорочних обавеза је настављен и у 2021. години. Укупни капитал сектора на крају 2021. године износи 487,2 милиона КМ и биљежи повећање од 8% у односу на претходну годину. У структури капитала МКО сектора, капитал микрокредитних фондација чини 58,1%, док се на капитал микрокредитних друштава односи 41,9% укупног капитала сектора. У 2021. години капитал микрокредитних фондација и друштава растао је по стопама од 7,9% и 8% респективно. Основни

извор капитала МКФ представља вишак прихода над расходима, који је на крају године износио 229,2 милиона КМ односно 80,9% укупног капитала фондација. Слично, као и у случају МКФ доминантан утицај на раст капитала микрокредитних друштава имао је раст остварене добити у току године, тако да на крају 2021. нераспоређена добит чини 49% укупног капитала МКД, након чега слиједи основни капитал коју учествује са 43,7% у структури капитала микрокредитних друштава.

Микрокредитни сектор је на крају 2021. године остварио позитиван финансијски резултат у висини од 32,7 милиона КМ и забиљежио раст профитабилности од 38,2% у односу на 2020. годину. Опоравак профитабилности МКО сектора у највећој мјери резултат је раста укупно остварених прихода уз истовремено ниже трошкове регулаторних резерви за кредитне губитке, који су позитивно утицали на раст профитабилности. Укупни приходи износили су 193,7 милиона КМ, те су у поређењу са претходном годином виши за 9,3%. Каматни приходи и даље су доминантан извор прихода сектора, па је захваљујући опоравку економске активности, али и расту каматних стопа који је настављен и у 2021. години остварен раст прихода по основу камата и накнада за 8,9% у 2021. години. Просјечна пондерисана ефективна каматна стопа на укупне микрокредите у ФБиХ у 2021. години је износила 24%, а у РС-у 34,4%. Нарочито су високе ефективне каматне стопе на краткорочне кредите, које су у 2021. години забиљежиле снажан раст у РС, под утицајем значајног повећања ЕКС код једног микрокредитног друштва и то на најнижи износ кредита (до 400 КМ). Укупни расходи микрокредитног сектора износили су 158,5 милиона КМ и забиљежили су повећање од 4,5% у односу на претходну годину. Пораст укупних расхода био је под утицајем раста свих основних ставки расхода изузев трошкова резервисања за кредитне губитке, при чему је најснажнији утицај имао раст оперативних расхода у износу од 7,7 милиона КМ.

²⁸ Укупан број партија и износ изложености које су обухваћене привременим мјерама регулатора односи се на изложености код МКО и лизинг друштава.

У 2021. години дошло је до благог опоравака пословања лизинг сектора који се огледа у расту билансне суме и остварене добити, с тим да је обим пословања и заступљеност овог сектора у активи финансијских посредника и даље врло скромна. На крају 2021. године дозволу за рад имала су четири лизинг друштва. Укупна актива лизинг сектора износила је 373,7 милиона КМ и забиљежила је раст од 8,7% у односу на претходну годину. На финансијски лизинг односи се 84,5% вриједности уговора о лизингу, а на послове оперативног лизинга преосталих 15,5%. Вриједност новозакључених уговора финансијског и оперативног лизинга у 2021. износила је 214,4 милиона КМ, што је за 30% више у односу на претходну годину. Сектор лизинга је на крају 2021. године остварио позитиван финансијски резултат у износу од 4,8 милиона КМ. Раст профитабилности у 2021. години сектор лизинга је остварио као резултат благог раста укупних прихода уз нешто нижи раст укупних расхода. Порасту профитабилности највише је допринио раст каматних прихода (12,5%) и нижи трошкови резерви за губитке (8,7%) у односу на претходну годину. Сектор лизинга је генерално веома слабо развијен, а основне активности овог сектора представљају одређени вид супституције класичних банкарских кредита, у највећој мјери правним лицима, с обзиром на то да је финансирање путем лизинга за становништво неповољније у односу на кредитне пласмане банака због обавезе плаћања ПДВ-а на камату.

На тржишту осигурања је дошло до пораста активности у односу на претходну годину. На крају 2021. године у БиХ је пословало 25 друштва за осигурање и једно друштво за реосигурање, као и у 2020. години. Тренд раста премије осигурања из претходних година (са изузетком 2020. године) је настављен, а укупна обрачуната премија износила је 818,4 милиона КМ, те је у односу на исти период прошле године забиљежила пораст од 8,3%. Иако је забиљежен пораст премије, услед јачања економске активности у земљи, дошло је и до пораста БДП-а, тако да је удио премије у укупном БДП-у остао на приближно истом нивоу као и претходне године (2% БДП-а). Од укупне обрачунате премије, на неживотна осигурања се односи 78,6%, односно 643,6 милиона КМ.

Слаба заступљеност добровољних врста осигурања и даље представља кључну слабост и лимитирајући фактор развоја тржишта осигурања у БиХ. Најзначајнији удио у укупној премији осигурања и даље има осигурање од аутомобилске одговорности (60,6%). Раст се биљежи у готово свим категоријама неживотног осигурања, изузев неколико категорија. Обрачуната премија на животна осигурања је износила 174,8 милиона КМ и забиљежила је пораст од 11,8% у односу на претходну годину. Укупне бруто исплаћене штете износе 346,9 милиона КМ и чине 42,4% укупне обрачунате премије.

Према подацима ЦББиХ, осигуравајућа друштва значајан дио имовине држе у високоликвидним и нискоризичним видовима имовине. На рачунима комерцијалних банака,

осигуравајућа друштва су држала 31,2% укупне активе у различитим формама депозита. Инвестиције у вриједносне хартије износиле су 23,7% укупне активе, при чему се 73,4% инвестиција у вриједносне хартије односи на владине вриједносне хартије.

У 2021. години дозволу за рад је имало 32 инвестициона фонда, од чега 16 у ФБиХ и 16 у РС. Од укупно 32 инвестиционих фондова, 19 су отворени инвестициони фондови, док је 11 фондова затворени инвестициони фондови. Укупна вриједност нето имовине инвестиционих фондова на крају 2021. године износила је 974,1 милион КМ и већа је за 135,3 милиона КМ или 16,7% у односу на крај претходне године.

Укупан промет на бх. берзама у 2021. години је значајно смањен, с обзиром да су се владе као главни покретачи активности на примарном тржишту дужничких инструмената у знатно мањој мјери задуживале на бх. берзама. Укупан промет износио је 698,9 милиона КМ и у односу на исти период прошле године мањи је за 576,2 милиона КМ или 45,2%. Пад промета забиљежен је на обје домаће берзе, а смањење је било веће на BLSE него на SASE. Од укупног промета на Сарајевској берзи (SASE) остварено је 321 милион КМ, односно 45,9%, а на Бањалучкој берзи (BLSE) 377,8 милиона КМ или 54,1%. Укупна тржишна капитализација у БиХ на крају 2021. године износи 9.682,8 милиона КМ и нешто је већа у односу на претходну годину (4%). Повећање тржишне капитализације на SASE износило је 235,5 милиона КМ (4,4%), док је повећање тржишне капитализације на BLSE износило 135,5 милиона КМ (3,4%) у односу на крај 2020. године.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ФИНАНСИЈСКА
ИНФРАСТРУКТУРА

6. ФИНАНСИЈСКА ИНФРАСТРУКТУРА

6.1. Платни системи

Централна банка БиХ је у 2021. години успјешно извршавала своју законску обавезу одржавања одговарајућих платних система. Платни промет се одвијао несметано кроз системе жиро клиринга и бруто поравнања у реалном времену (RTGS). Одржавани су Централни регистар кредита (ЦРК) и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката (ЈРПС), а реализација трансакција путем међународног клиринга плаћања с иностранством се одвијала несметано. Током година, платни системи се континуирано дограђују ради испуњавања свих неопходних технолошких и сигурносних стандарда, а највећи искорак је направљен у 2019. години када је жиро клиринг систем усклађен с начином рада у Европској унији (ЕУ) те је на тај начин створена претпоставка за бржу интеграцију платних система ЦББиХ у ЕУ токове.

У току 2021. године забиљежен је раст броја трансакција и укупне вриједности свих трансакција кроз платне системе жиро клиринга и RTGS-а. Након прошлогodiшњег смањења укупне вриједности међубанкарских трансакција у платном промету, у 2021. години регистровано је њихово повећање за 16,4%, као резултат повећања економске активности у земљи. Укупан број трансакција је већи за 9,6% у односу претходну годину. Првих десет банака у БиХ по обиму трансакција је у 2021. години учествовало у укупном броју RTGS и жиро клиринг међубанкарских трансакција са 73,50%, што је незнатно повећање у односу на 2020. годину. С друге стране смањено је учешће првих десет банака у укупној вриједности трансакција са 76,24% у 2020. години на 75,20% у 2021. години.

Табела 6.1: Трансакције у међубанкарском платном промету

Година	Укупан број трансакција	Укупан промет	Просјечни дневни промет	БДП/просјечан дневни промет
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83
2019.	43,6	123.046	471,4	74
2020.	43,8	105.132	398,2	85
2021.	48,0	122.403	470,8	79

Извор: ЦББиХ, БХАС, калкулација ЦББиХ

Повећање вриједности укупних трансакција у платном промету у 2021. години и бржа циркулација новца довела је до смањења броја дана који су потребни да би се извршиле трансакције у вриједности годишњег номиналног БДП (табела 6.1). Број унутарбанкарских трансакција повећан је за 4,5%, а међубанкарских повећан за 9,8% у односу на исти период прошле године.

Унутарбанкарске трансакције су и даље доминантне у односу на укупан број трансакција и учествују са 54% (56,3 милиона трансакција). Вриједност унутарбанкарских трансакција у 2021. години је износила 100,4 милијарде КМ или 47%, од укупне вриједности трансакција.

Табела 6.2. Концентрација трансакција у међубанкарском платном промету (ННІ)

Период	10 банака са највећим учешћем	
	Број трансакција	Вриједност трансакција
Децембар 2008.	1.271	1.381
Децембар 2009.	1.233	1.413
Децембар 2010.	1.256	1.346
Децембар 2011.	1.230	1.287
Децембар 2012.	1.278	1.295
Децембар 2013.	1.337	1.378
Децембар 2014.	1.350	1.310
Децембар 2015.	1.314	1.305
Децембар 2016.	1.307	1.322
Децембар 2017.	1.320	1.349
Децембар 2018.	1.344	1.335
Децембар 2019.	1.397	1.471
Децембар 2020.	1.352	1.249
Децембар 2021.	1.373	1.264

Извор: ЦББиХ, калкулација ЦББиХ

У табели 6.2. приказане су вриједности Herfindahl-Hirschmanovog индекса (ННІ)²⁹ који илуструје концентрацију укупног броја и вриједности међубанкарских трансакција у платном промету за 10 банака с највећим учешћем у оба платна система (жироклиринг и RTGS). Иако се већина међубанкарског платног промета одвија између мањег броја великих банака, вриједности ННІ индекса указују на умјерену концентрацију међубанкарских платних трансакција и непостојање системских ризика у платним системима.

У 2021. години, забиљежено је повећање вриједности ННІ индекса који мјери концентрацију броја и вриједности трансакција код десет банака с највећим учешћем, што

указује да је дошло до благог повећања концентрације трансакција код великих банака.

ЦББиХ је у 2021. години наставила одржавати ЦРК, који је током године у реалном времену континуирано ажурирало 77 институција (банке, МКО и лизинг друштва), чиме се финансијским институцијама корисницима ове базе података обезбјеђују подаци о кредитној историји и тренутној задужености њихових постојећих или потенцијалних клијената и на тај начин омогућава да квалитетније процијене ризике приликом доношења одлука о одобравању пласмана.

ЦББиХ је такође наставила одржавати и Јединствени регистар рачуна пословних субјеката у БиХ у којем је на крају 2021. године било евидентирано 238.183 активних и 100.271 блокираних рачуна. Након надоградње система крајем 2018. године, ЈРРПС садржи све рачуне пословних субјеката који платни промет у БиХ обављају преко рачуна

²⁹ ННІ је мјера концентрације и рачуна се као сума квадрата појединачних учешћа у посматраном сегменту. Индекс испод 1.000 поена указује на неконцентрацисаност, од 1.000 до 1.800 поена умјерену, од 1.800 до 2.600 поена на високу концентрацију, преко 2.600 се сматра веома високом концентрацијом до максималних 10.000 када је концентрација монополска.

отворених у банкама и ЦББиХ. ЈРРПС првенствено користи комерцијалним банкама, пореским органима, органима управе, органима за провођење закона те осталим нивоима власти приликом откривања финансијских структура и трансакција које компаније и појединци могу искористити на незаконит начин, нпр. за избегавање плаћања пореза, прање новца и сл. Регистар, такође, пружа информације свим правним и физичким лицима која наплату својих потраживања морају тражити принудним путем преко овлашћених институција.

Међународни клиринг плаћања између банака из БиХ и Републике Србије настављен је и у 2021. години. Кроз систем је извршено укупно 12.236 платних налога чија је вриједност била 352,7 милиона евра, што указује на активно коришћење ове платформе за поравнање платних трансакција.

6.2. Регулаторни оквир

Дугогодишњи процес усклађивања банкарске регулативе и надзора над банкама у БиХ са регулаторним оквиром ЕУ је резултирао доношењем одлуке Европске комисије у октобру 2021. године, којом је потврђена еквиваленција супервизорског и регулаторног оквира у БиХ са одредбама ЕУ. Институционални и регулаторни оквир за банкарски систем у БиХ су оцијењени напредним, усклађеним и уређеним према правилима која се примјењују и у ЕУ. Еквиваленција у сегментима супервизије и регулаторног оквира за банкарски систем има значај и за пондере ризика за израчун капиталних захтјева за покриће банкарских ризика, нивое каматних стопа, сигурност улагања и друго.

У 2021. години ступили су на снагу нови регулаторни прописи који се односе на пословање банака: одлуке агенција за банкарство о управљању ризиком ликвидности банке којима се прописују минимални квалитативни захтјеви за управљање ризиком ликвидности у банци, полазећи од прописаних стандарда за управљање ризицима и квантитативни захтјеви за банку у погледу коефицијената покрића ликвидности и коефицијента нето стабилних извора финансирања, као и коришћење додатних механизма за праћење и процјену ризика ликвидности.

Агенције за банкарство су средином 2021. године донијеле нову регулативу из области система интерног управљања и управљања ризицима, како би се отклониле слабости које се односе на рад органа банке, процјене кључних функција, рад контролних функција и извјештавање о ризицима. Овом одлуком се утврђују минимални захтјеви за успостављање и примјену ефикасног система интерног управљања које је банка дужна да осигура, континуирано проводи и одржава,

правила савјесног поступања чланова органа банке и правила о процјени испуњавања услова за члана органа банке. Агенције за банкарство су донијеле и нове одлуке о поступку супервизорског прегледа и процјене банака те одлуке о измјенама и допунама одлуке о плановима опоравка банке и банкарске групе.

Почетком јула 2021. године на Представничком дому Парламента ФБиХ именовани су чланови Комисије за вриједносне хартије ФБиХ, чиме је окончан застој у раду Комисије, који се одражавао и на банкарски сектор ФБиХ.

Агенција за банкарство Републике Српске је крајем марта 2022. године донијела одлуку којом се одлука о привременим мјерама банкама за ублажавање негативних економских посљедица узрокованих пандемијом коронавируса ставља ван снаге. Агенција за банкарство Федерације БиХ је крајем маја 2022. године донијела одлуку којом се одлука о привременим мјерама које банке, као и лизинг друштва и микрокредитне организације, примјењују за опоравак од негативних економских посљедица узрокованих коронавирусом ставља ван снаге. Одлуком о привременим мјерама, која је на снази била од априла 2020. године све до априла 2022. године (Република Српска) тј. јуна 2022. године (Федерација БиХ) је банкама било омогућено да одобравају олакшице клијентима који су директно или индиректно погођени негативним ефектима пандемије у виду мораторијума, односно одгађање плаћања кредитних обавеза.

У четвртном кварталу 2021. године извршена је статусна промијена припајања Вакуфске банке д.д. Сарајево АСА банци д.д. Сарајево кроз куповину већинског пакета њених акција од стране АСА Finance, те је од 1.12.2021. године укинута дозвола за рад Вакуфској банци д.д. Сарајево. Крајем фебруара 2022. године агенције за банкарство су, одмах по искључењу руских банака из система SWIFT-а, преузеле пуну контролу над Сбербанк БХ д.д. Сарајево и Сбербанк а.д. Бања Лука, а затим су над овим банкама покренуле процес реструктурисања. У процесу реструктурисања друштво „ASA FINANCE“ д.д. Сарајево је по добијању сагласности од Агенције за банкарство стекло 100% квалификованог удјела у акционарском капиталу и преузело власништво над Сбербанк БХ д.д. Сарајево, након чега банка од краја априла 2022. године послује под именом АСА Банка Наша и снажна д.д. Сарајево. По окончању процеса реструктурисања у мају 2022. године Сбербанк а.д. Бања Лука је прешла у власништво Нове Банке а.д. Бања Лука, од када банка послује под именом Atos Bank а.д. Бања Лука.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

СТАТИСТИЧКИ ДОДАТАК

Табела А1: Промјене сувереног рејтинга

Држава	Датум промјене	Standard & Poor's рејтинг		
		Дугорочни	Изглед	Краткорочни
Грчка	до 2009	А	Стабилан	А-1
	1/9/2009	А	Негативан, посматрање	А-1
	1/14/2009	А	Стабилан	А-2
	12/7/2009	А	Негативан, посматрање	А-2
	12/16/2009	БББ+	Негативан, посматрање	А-2
	3/16/2010	БББ+	Негативан	А-2
	4/27/2010	ББ+	Негативан	Б
	12/2/2010	ББ+	Негативан, посматрање	ББ+
	3/29/2011	ББ-	Негативан, посматрање	Б
	5/9/2011	Б	Негативан, посматрање	Ц
	6/13/2011	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	7/27/2011	ЦЦ	Негативан	Ц
	2/5/2012	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	2/27/2012	СД	НМ	СД
	5/2/2012	ЦЦЦ	Стабилан	Ц
	8/7/2012	ЦЦЦ	Негативан	Ц
	12/5/2012	СД	-	СД
	12/18/2012	Б-	Стабилан	Б
	1/28/2015	Б-	Негативан, посматрање	Б
	4/15/2015	ЦЦЦ+	Негативан	Ц
	1/22/2016	Б-	Стабилан	Б
	1/19/2018	Б	Позитиван	Б
	6/25/2018	Б+	Позитиван	Б
	11/25/2019	ББ-	Позитиван	Б
	4/24/2020	ББ-	Стабилан	Б
	4/23/2021	ББ	Поситиве	Б
	4/22/2022	ББ+	Стабилан	Б
Ирска	до 2009	ААА	Стабилан	А-1+
	1/9/2009	ААА	Негативан	А-1+
	3/30/2009	АА+	Негативан	А-1+
	6/8/2009	АА	Негативан	А-1+
	8/24/2010	АА-	Негативан	А-1+
	11/23/2010	А	Негативан, посматрање	А-1
	2/2/2011	А-	Негативан, посматрање	А-2
	4/1/2011	БББ+	Стабилан	А-2
	12/5/2011	БББ+	Негативан, посматрање	А-2
	1/13/2012	БББ+	Негативан	А-2
	2/11/2013	БББ+	Стабилан	А-2
	12/7/2013	БББ+	Позитиван	А-2
	6/6/2014	А-	Позитиван	А-2
	12/5/2014	А	Стабилан	А-1
	6/5/2015	А+	Стабилан	А-1
	11/29/2019	АА-	Стабилан	А-1+

Португал	до 2009	AA-	Стабилан	A-1+
	1/13/2009	AA-	Негативан, посматрање	A-1+
	1/21/2009	A+	Стабилан	A-1
	10/7/2009	A+	Негативан	A-1
	4/27/2010	A-	Негативан	A-2
	11/30/2010	A-	Негативан, посматрање	A-2
	3/24/2011	BBB	Негативан, посматрање	A-2
	3/29/2011	BBB-	Негативан	A-3
	12/5/2011	BBB-	Негативан, посматрање	A-3
	1/13/2012	BB	Негативан	B
	3/6/2013	BB	Стабилан	B
	7/5/2013	BB	Негативан	B
	5/9/2014	BB	Стабилан	B
	3/20/2015	BB	Позитиван	B
	9/18/2015	BB+	Стабилан	B
	9/15/2017	BBB-	Стабилан	A-3
	3/15/2019	BBB	Стабилан	A-2
	13.09.2019.	BBB	Позитиван	A-2
	24.04.2020.	BBB	Стабилан	A-2
Шпанија	до 2009	AAA	Стабилан	A-1+
	1/12/2009	AAA	Негативан, посматрање	A-1+
	1/19/2009	AA+	Стабилан	A-1+
	12/9/2009	AA+	Негативан	A-1+
	4/28/2010	AA	Негативан	A-1+
	12/5/2011	AA-	Негативан, посматрање	A-1+
	1/13/2012	A	Негативан	A-1
	4/26/2012	BBB+	Негативан	A-2
	10/10/2012	BBB-	Негативан	A-3
	5/23/2014	BBB	Стабилан	A-2
	10/2/2015	BBB+	Стабилан	A-2
	4/1/2017	BBB+	Позитиван	A-2
	3/23/2018	A-	Позитиван	A-2
	9/20/2019	A	Стабилан	A-1
	9/18/2020	A	Негативан	A-1
	3/18/2022	A	Стабилан	A-1
Италија	до 2009	A+	Стабилан	A-1+
	5/20/2011	A+	Негативан	A-1+
	9/20/2011	A	Негативан	A-1
	12/5/2011	A	Негативан, посматрање	A-1
	1/13/2012	BBB+	Негативан	A-2
	7/9/2013	BBB	Негативан	A-2
	12/5/2014	BBB-	Стабилан	A-3
	10/27/2017	BBB	Стабилан	A-2
	10/26/2018	BBB	Негативан	A-2
	10/23/2020	BBB	Стабилан	A-2
	10/22/2021	BBB	Позитиван	A-2

Кипар	до 2009	A+	Стабилан	A-1
	7/21/2010	A+	Негативан, посматрање	A-1
	11/16/2010	A	Негативан	A-1
	3/30/2011	A-	Негативан	A-2
	7/29/2011	BBB	Негативан, посматрање	A-2
	8/12/2011	BBB+	Негативан, посматрање	A-2
	10/27/2011	BBB	Негативан, посматрање	A-3
	1/13/2012	BB+	Негативан	Б
	8/1/2012	BB	Негативан, посматрање	Б
	10/17/2012	Б	Негативан, посматрање	Б
	12/20/2012	CCC+	Негативан	Ц
	3/21/2013	CCC	Негативан	Ц
	4/10/2013	CCC	Стабилан	Ц
	6/28/2013	CD	-	CD
	7/3/2013	CCC+	Стабилан	Ц
	11/29/2013	CCC+	Стабилан	Б
	4/25/2014	Б	Позитиван	Б
	10/24/2014	Б+	Стабилан	Б
	3/27/2015	Б+	Позитиван	Б
	9/25/2015	BB-	Позитиван	Б
	3/18/2017	BB+	Стабилан	Б
	9/15/2017	BB+	Позитиван	Б
	9/14/2018	BBB-	Стабилан	A-3
	9/3/2021	BBB-	Позитиван	A-3

Извор: Standard & Poor's

Табела А2: Индекс цијена некретнина (2015=100)

		Сарајево	Мостар	Зеница	Тузла	Бања Лука	Бијељина	Требиње	УКУПНО
2004.	Q1	58	71	47					60
	Q2	58	70	46					59
	Q3	58	70	47					59
	Q4	59	68	46					60
2005.	Q1	61	66	48					61
	Q2	61	70	47					61
	Q3	63	67	47					62
	Q4	66	70	50					65
2006.	Q1	69	72	53					68
	Q2	74	71	49					71
	Q3	73	70	52					70
	Q4	80	60	55					74
2007.	Q1	87	73	56					83
	Q2	98	76	67					93
	Q3	108	73	72					98
	Q4	117	77	74					105
2008.	Q1	125	85	78	95				112
	Q2	133	82	84	98				119
	Q3	132	83	88	106				120
	Q4	138	87	99	107				126
2009.	Q1	129	104	101	97				120
	Q2	120	101	100	100				114
	Q3	115	105	100	107				112
	Q4	111	104	93	115				109
2010.	Q1	111	100	99	112				108
	Q2	111	110	101	110				110
	Q3	107	104	99	105				106
	Q4	106	106	107	104				106
2011.	Q1	105	107	105	97				105
	Q2	105	103	107	89				103
	Q3	104	98	102	91				102
	Q4	105	104	102	89				103
2012.	Q1	105	112	101	102				106
	Q2	104	101	109	96				103
	Q3	101	104	95	94				100
	Q4	100	101	103	96				100

		Сарајево	Мостар	Зеница	Тузла	Бања Лука	Бијељина	Требиње	УКУПНО
2013.	Q1	101	108	105	93				102
	Q2	99	109	104	90				100
	Q3	98	105	97	94				99
	Q4	97	109	106	90				99
2014.	Q1	98	104	98	95				99
	Q2	96	102	97	93				97
	Q3	98	94	99	99				98
	Q4	98	96	101	92				98
2015.	Q1	98	101	100	98	93	102	103	98
	Q2	101	99	99	101	109	82	97	101
	Q3	99	103	102	100	101	92	99	100
	Q4	102	97	99	100	101	118	101	101
2016.	Q1	99	94	97	96	96	68	106	98
	Q2	100	97	104	99	102	93	100	100
	Q3	102	114	101	96	106	89	106	104
	Q4	103	113	104	98	106	94	105	104
2017.	Q1	104	110	104	97	100	93	98	103
	Q2	104	96	105	97	98	94	89	101
	Q3	104	104	104	103	98	102	102	102
	Q4	107	93	105	100	96	100	97	102
2018.	Q1	108	103	103	100	100	96	103	104
	Q2	109	110	102	100	98	100	101	105
	Q3	109	104	102	102	98	99	108	105
	Q4	109	106	102	104	100	98	108	106
2019.	Q1	111	105	106	103	104	97	111	108
	Q2	113	110	109	109	97	99	106	109
	Q3	112	109	113	109	97	102	108	109
	Q4	115	108	107	108	100	104	110	110
2020.	Q1	117	109	112	110	95	103	107	111
	Q2	117	122	125	103	101	109	94	114
	Q3	117	113	123	118	100	104	114	114
	Q4	118	106	121	117	96	102	103	113
2021.	Q1	120	112	123	121	103	99	124	116
	Q2	122	117	127	120	109	105	122	119
	Q3	125	113	126	126	112	111	133	121
	Q4	128	107	131	130	113	117	132	125

Извор: ЦББиХ

Напомена: У односу на индекс цијена некретнина приказан у Извјештају за 2019. годину

Табела АЗ: Индикатори финансијског здравља

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Адекватност капитала									
Стопа основног капитала	15,2	14,3	13,8	15	14,8	16,5	17,5	18,1	18,7
Стопа регулаторног капитала	17,8	16,3	14,9	15,8	15,7	17,5	18	19,2	19,6
Стопа редовног основног капитала	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	16,5	17,5	18,1	18,7
Стопа финансијске полуге	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	10,5	10,2	10
NPL умањени за резервисања према регулаторном капиталу	26,4	24,6	24,9	17,6	13,5	11,4	9,6	7,4	7
Велике изложености у односу на капитал	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	81,4
Квалитет aktive									
Неквалитетна актива према укупној активи	11,3	10,5	10	8,3	7,1	6,2	5,2	3,4	3,2
Неквалитетни кредити према укупним кредитима	15,1	14,2	13,7	11,8	10	8,8	7,4	6,1	5,8
Резервисања за NPL према неквалитетним кредитима	66,7	69,7	71,2	74,4	76,7	77,4	77	78,4	78,4
Концентрација кредита према економској дјелатности	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	73,1	72	67,6
Профитабилност									
Поврат на просјечну активу	-0,1	0,8	0,3	1,1	1,4	1,3	1,4	0,7	1,3
Поврат на просјечни капитал	-1,2	4,5	0,9	6,2	9	8,5	9,1	5,6	9,6
Нето приход од камата према укупном приходу	62,3	61,6	62	60,4	58,3	58,8	56,8	56	59,2
Приход по основу трговања финансијским инструментима према укупном приходу	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1
Некаматни расходи према укупном приходу	101,2	85,7	94,5	80,7	73,3	74	71	83	60,1
Трошкови плата и доприноса према некаматним расходима	28,1	32,9	29,2	31,5	32,9	33,2	34,1	29,8	43,8
Ликвидност									
Ликвидна средства према укупним средствима	26,2	26,6	26,2	26,9	28,1	29,3	29,2	28,6	30,7
Ликвидна средства према краткорочним финансијским обавезама	65,9	65,6	61,9	61,6	59,9	60,4	61	51,3	51,3
Коефицијент покрића ликвидности (LCR)	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	216,9
Коефицијент нето стабилних извора финансирања (NSFR)	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	н/а	168,8
Депозити према кредитима	87,2	92,4	96,9	101,7	105,1	109,6	112,7	120,7	130,3
Краткорочне финансијске према укупним финансијским обавезама	47,2	48,1	50,3	52,1	55,7	57,2	56,2	65,4	68,8
Девизни ризик									
Индексирани и кредити у страним валутама према укупним кредитима	68,8	68	67,1	62,6	60,1	56,7	53,9	53,9	50,2
Обавезе у страним валутама према укупним финансијским обавезама	63,8	62,7	60,3	57,4	55,1	53,3	50,7	48,1	44,4
Нето отворена позиција	5,7	9	8,3	1,6	-0,2	2,1	3,4	4,2	4
Број банака	23	23	23	23	23	23	23	23	22

Извор: ЦББиХ

Напомена: Компилација FSI за банкарски сектор БиХ од четвртог квартала 2021. године базира се на Водичу за компилацију индикатора финансијског здравља Међународног монетарног фонда из 2019. године.

Табела А4: Статусне промијене банака у периоду 2001 - Q2/2022. година

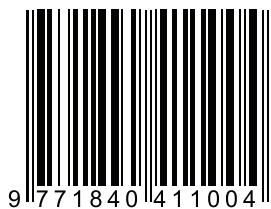
Банка	Врста промијене	Датум промијене	Датум промијене
1	Sparkasse Bank д.д. Босна и Херцеговина Сарајево	Sparkasse Bank д.д. Сарајево промијенила име у Sparkasse Bank д.д. БиХ Сарајево	Q3 2014
	Sparkasse Bank д.д. Сарајево	АБС банка д.д. Сарајево промијенила име у Sparkasse Bank д.д. Сарајево	Q3 2009
	АБС банка д.д. Сарајево	Постала чланица Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group	Q4 2006
	Шех-ин банка д.д. Зеница	Припојена АБС банци д.д. Сарајево	Q2 2002
2	Bosna Bank International (BBI) д.д. Сарајево		
3	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	БОР банка д.д. Сарајево промијенила име у Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Q1 2017
	БОР банка д.д. Сарајево	БОР банци д.д. Сарајево припојена Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Q4 2016
	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево	Привредна банка Сарајево д.д. Сарајево припојена БОР банци д.д. Сарајево	Q4 2016
4	UniCredit Bank д.д. Мостар		
	UniCredit Загребачка банка БиХ д.д. Мостар	UniCredit Загребачка банка БиХ промијенила име у UniCredit Bank д.д. Мостар	Q1 2008
	Загребачка банка БХ д.д. Мостар	Спајање са Универзал банком д.д. Сарајево у UniCredit Загребачку банку БиХ	Q3 2004
	Универзал банка д.д. Сарајево	Спајање са Загребачком банком БХ д.д. Мостар у UniCredit Загребачку банку БиХ	Q3 2004
	ХВБ Централ Профит банка д.д. Сарајево	ХВБ Централ профит банка Сарајево припојена UniCredit Загребачкој банци БиХ	Q1 2008
	ХВБ банка д.д. Сарајево	Спајање са Централ Профит банком у ХВБ Централ Профит банку д.д. Сарајево	Q4 2004
	Централ Профит банка д.д. Сарајево	Спајање са ХВБ банком д.д. Сарајево у ХВБ Централ Профит банку д.д. Сарајево	Q4 2004
	Травничка банка д.д. Травник	Припојена Централ Профит банци д.д. Сарајево	Q4 2002
5	UniCredit Bank а.д. Бања Лука	Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука промијенила име	Q2 2008
	Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Припојена ХВБ групацији, наставила пословање као засебно правно лице	Q4 2005
	Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Приватизована и промијенила име у Нова Бањалучка банка а.д. Бања Лука	Q1 2002
6	Addiko Bank д.д. Сарајево		
	Нуро Alpe Adria Bank д.д. Мостар	Нуро Alpe Adria Bank д.д. Мостар промијенила име и сједиште	Q4 2016
7	Addiko Bank а.д. Бања Лука		
	Нуро Alpe Adria Bank а.д. Бања Лука	Нуро Alpe Adria Bank а.д. Бања Лука промијенила име	Q4 2016
	Кристал банка а.д. Бања Лука	Кристал банка а.д. Бања Лука промијенила име	Q3 2003
8	АСА банка д.д. Сарајево		
	Вакуфска банка д.д. Сарајево	Припојена АСА банци д.д. Сарајево	Q4 2021
	Инвестиционо комерцијална банка (ИКБ) д.д. Зеница	ИКБ д.д. Зеница промијенила сједиште и назив у АСА банка д.д. Сарајево	Q4 2016
	МОЈА банка д.д. Сарајево	МОЈА банка д.д. Сарајево припојена Инвестиционо комерцијалној банци д.д. Зеница	Q3 2016
	ФИМА банка д.д. Сарајево	Промијенила име у МОЈА банка д.д. Сарајево	Q4 2010
	ВАБА банка д.д. Сарајево	Промијенила име у ФИМА банка д.д. Сарајево	Q3 2007
	Валидус банка д.д. Сарајево	Промијенила име у ВАБА банка д.д. Сарајево	Q1 2007
	Љубљанска банка д.д. Сарајево	Основана Валидус банка преузела дио активе и пасиве Љубљанске банке д.д. Сарајево	Q3 2006
9	Комерцијално инвестициона банка (КИБ) д.д. Велика Кладуша		
10	НЛБ Банка д.д. Сарајево		
	НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла	НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла промијенила сједиште и име у НЛБ Банка д.д. Сарајево	Q1 2012
	Тузланска банка д.д. Тузла	Тузланска банка д.д. Тузла промијенила име у НЛБ Тузланска банка д.д. Тузла	Q3 2006
	Comercebank банчна скупина НЛБ д.д. Сарајево	Припојена Тузланској банци д.д. Тузла	Q3 2006
11	НЛБ Банка а.д. Бања Лука		
	НЛБ Развојна банка а.д. Бања Лука	НЛБ Развојна банка а.д. Бања Лука промијенила име у НЛБ а.д. Бања Лука	Q4 2015
	ЛХБ банка а.д. Бања Лука	Спајање са Развојном банком југоисточне Европе у НЛБ Развојна банка а.д. БЛ	Q2 2006
	Развојна банка југоисточне Европе а.д. Бања Лука	Спајање са ЛХБ банком а.д. Бања Лука у НЛБ Развојну банку а.д. Бања Лука	Q2 2006
12	Raiffeisen Bank д.д. БиХ, Сарајево		
	Raiffeisen Bank НРВ д.д. Мостар	Припојена Raiffeisen банци д.д. Сарајево	Q1 2003

Банка	Врста промјене	Датум промјене	Датум промјене
13	ProCredit Bank д.д. Сарајево	Microenterprise bank д.д. Сарајево промијенила име у ProCredit Bank	Q4 2003
14	ZiraatBank BH д.д. Сарајево	Turkish Ziraat Bank Bosnia д.д. Сарајево промијенила име у Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Унион банка д.д. Сарајево		
16	АСА банка Наша и снажна д.д. Сарајево	Сбербанк д.д. Сарајево промијенила име у АСА банка Наша и снажна д.д. Сарајево	Q2 2022
	Сбербанк д.д. Сарајево	АСА Finance д.д. Сарајево постала власник Сбербанк д.д. Сарајево	Q1 2022
	Сбербанк д.д. Сарајево	Volksbank д.д. Сарајево промијенила име у Сбербанк д.д. Сарајево	Q1 2013
	Volksbank д.д. Сарајево	Сбербанк групација преузела Volksbank д.д. Сарајево	Q1 2012
17	Атос банк а.д. Бања Лука	Сбербанк а.д. Бања Лука промијенила име у Атос банк а.д. Бања Лука	Q2 2022
	Сбербанк а.д. Бања Лука	Нова банка а.д. Бања Лука постала власник Сбербанк а.д. Бања Лука	Q2 2022
	Сбербанк а.д. Бања Лука	Volksbank а.д. Бања Лука промијенила име	Q1 2013
	Volksbank а.д. Бања Лука	Сбербанк групација преузела Volksbank а.д. Бања Лука	Q1 2012
	Зеpter Комерц банка а.д. Бања Лука	Постала чланица Волксбанк Интернационал АГ, промијенила име у Volksbank а.д. БЛ	Q3 2007
18	Интеса Санпаоло банка д.д. БиХ		
	УПИ банка д.д. Сарајево	Промијенила име у Интеса Санпаоло банка д.д. БиХ	Q3 2008
	ЛТ Господарска банка д.д. Сарајево	Припојена УПИ банци д.д. Сарајево	Q3 2007
	Господарска банка д.д. Сарајево	Спајање са ЛТ Комерцијалном банком Ливно у ЛТ Господарску банку д.д. Сарајево	Q1 2003
	ЛТ Комерцијална банка д.д. Ливно	Спајање са Господарском банком Сарајево у ЛТ Господарску банку д.д. Сарајево	Q1 2003
19	Нова банка а.д. Бања Лука	Нова банка а.д. Бијељина промијенила сједиште	Q3 2007
	Агропром банка а.д. Бања Лука	Припојена Новој банци а.д. Бијељина	Q1 2003
20	Наша банка а.д. Бијељина		
	Павловић Интернационал Банка а.д. Слобомир Бијељина	Промијенила име у Наша банка а.д. Бијељина	Q4 2019
	Привредна банка а.д. Добој	Припојена Павловић Интернационал банци	Q2 2003
	Привредна банка а.д. Брчко	Припојена Павловић Интернационал банци	Q4 2002
	Семберска банка а.д. Бијељина	Припојена Павловић Интернационал банци	Q4 2001
21	Банка Поштанска штедионица а.д. Бања Лука		
	Комерцијална банка а.д. Бања Лука	Комерцијална банка промијенила име у Банка Поштанска штедионица а.д. Бања Лука	Q1 2022
	Комерцијална банка а.д. Бања Лука	Банка Поштанска штедионица а.д. Београд купила Комерцијалну банку а.д. Бања Лука	Q4 2021
22	МФ банка а.д. Бања Лука		
	ИЕФК банка а.д. Бања Лука	Промијенила име у МФ банка а.д. Бања Лука	Q3 2010

Банке којима су одузете дозволе за рад од 2002. године:			Датум промјене
1	Samelia банка д.д. Бихаћ		Q1 2002
2	Привредна банка а.д. Градишка		Q1 2002
3	Екватор банка а.д. Бања Лука		Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia д.д. Сарајево		Q3 2002
5	Банка за југоисточну Европу Бања Лука		Q4 2002
6	Привредна банка а.д. Српско Сарајево		Q4 2004
7	Господарска банка д.д. Мостар		Q4 2004
8	Љубљанска банка д.д. Сарајево		Q3 2006
9	Херцеговачка банка д.д. Мостар		Q3 2012
10	Постбанк БХ Поштанска банка БиХ д.д. Сарајево		Q2 2013
11	Бобар банка а.д. Бијељина		Q4 2014
12	Банка Српске а.д. Бања Лука		Q2 2016
13	Вакуфска банка д.д. Сарајево		Q4 2021

Извор: ЦББиХ

ISSN 1840-4111

9 771840 411004